

Niko Savinainen

LIIKUNNAN HARRASTESETELIN EDELLYTYKSET

Harrastajan valinnanvapaus liikuntatoimen avustusjärjestelmän tavoitteena ja keinona

LIKUNNAN HARRASTESETELIN EDELLYTYKSET

Harrastajan valinnanvapaus liikuntatoimen avustusjärjestelmän tavoitteena ja keinona

Niko Savinainen
Opinnäytetyö
Kevät 2021
Palveluliiketoiminta
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Palveluliiketoiminnan kehittäminen, liiketalous

Tekijä(t): Niko Savinainen

Opinnäytetyön nimi: Liikunnan harrastesetelin edellytykset. Harrastajan valinnanvapaus liikuntatoimen avustusjärjestelmän tavoitteena ja keinona.

Työn ohjaaja(t): Sami Niemelä

Työn valmistuslukukausi ja -vuosi: Kevät 2021

Sivumäärä: 116 + 6 liitettä

Lapuan kaupunki tukee lapualaisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamista monin eri tavoin. Perustehtävänä on tukea ja kehittää monipuolista ja moniarvoista liikuntatoimintaa eri monisektorisena yhteistyönä. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli arvioida liikuntatoimen avustusjärjestelmän kehittämisen raameja. Opinnäytetyö sisältää kirjallisuuskatsauksen lapualaisten lasten ja nuorten liikunnan kysyntään sekä analyysin avustusjärjestelmän nykytilasta ja tulevista kehittämistarpeista. Opinnäytetyössä otetaan kantaa päätösten strategisiin valintoihin, jotka liittyvät mahdollisiin muutoksiin avustusjärjestelmässä. Opinnäytetyön tietoperustassa kuvataan lasten ja nuorten liikunnan kysyntää ja tarjontaa, liikunnan yhteiskunnallista merkitystä, sekä markkinamuotoja. Tietoperustassa kartoitetaan julkisen sektorin roolia ja toimintaa markkinoilla liikunnan edistäjänä ja säätelijänä.

Tutkimuksellisenä lähtökohtana on tapaustutkimus, joka sisältää määrällistä ja laadullista tutkimusta. Tutkimuskysymykset ovat:

- Millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa?
- Millä edellytyksillä harrastesetelin käyttöönotto onnistuisi kohdekunnassa?
- Mitä vaikutuksia muutoksilla avustusjärjestelmään voi olla?

Tutkimustyön aineistoa kerättiin kuvailevalla kirjallisuuskatsauksella, kyselytutkimuksella, sidosryhmien haastatteluissa. Ennakoarviointiin liittyvää aineistoa käsiteltiin yhdessä toimeksiantajan edustajan kanssa. Tutkimustyön kohderyhmänä olivat Lapuan kaupungin luottamushenkilöt, ylemmät virkamiehet ja liikunnan yhdistystoimijat. Tutkimuksesta saatujen tietojen perusteella voidaan päätellä, että yhdistystoimijat haluavat säilyttää avustusjärjestelmän samankaltaisina, mutta perusteisiin ei oltu kaikilta osin tyytyväisiä. Luottamushenkilöiden ja kunnan virkamiehet kokivat suurempaa muutostarvetta avustusjärjestelmään. Opinnäytetyön perusteella Lapuan kaupungille saatiin luotua raamit siitä, että mitkä ovat liikuntatoimen avustusjärjestelmän tavoiteltavia muutoksia sekä mikä on lasten ja nuorten liikunnan harrastesetelin onnistumisen edellytykset. Raamien sisällä pystytään nopeasti reagoimaan toimintaympäristön muutoksiin pitkällä aikavälillä.

Asiasanat: rahoitus, tuki, palveluseteli, liikunta

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Service Business Development, Option of Business

Author(s): Niko Savinainen

Title of thesis: Sports voucher. Freedom of choice as a goal and means of the sports development.

Supervisor(s): Sami Niemelä

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2021

Number of pages: 116 + 6 appendices

The city of Lapua promotes the physical activities of children and young people in many ways. The mission is to develop versatile sports activities in cooperation with stakeholders. The main purpose of this thesis is to evaluate the development framework of an economic support system. The thesis includes a literature review of the demand for physical activity and an analysis of the current and future development needs considering the economic support system. When defining the strategic choices, the scenario method is used for determining strategic indicators. The background section describes the demand and supply of sports for children and young people, the importance of sports and the role of the public sector in the market as a market regulator.

The development phase was carried out by using quantitative and qualitative research method. The research questions were:

- What is the demand for physical activity for children and young people in Lapua?
- What conditions are demanded for the introduction of a sports voucher?
- What impacts could change in financial support system have in sport markets?

Material for the thesis was gathered from descriptive literature review, questionnaire research, and stakeholder interviews. The material related to pre-evaluation was reviewed together with the client. The results of this research and thesis are aimed at city of Lapua's stakeholders: municipal board members, city official and sport-related non-profit organizations. Based on the response of the enquiry I can deduct that among non-profit organizations there is a strong wish to maintain the present form of economic support, but that the reasoning of the support is not in balance. Municipal board members and city official felt a greater need for change.

On basis of this research, a reliable development framework for financial support system could be drafted. Preconditions for sport voucher system and related quasi-markets and social policy aims for also formed. With the development frame it is easier to react changes in the local sporting environment in the long run.

Keywords: finance, economic support, voucher, sport

SISÄLLYS

1	KUVAT JA TAULUKOT	7
2	JOHDANTO	9
2.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tarve	10
2.2	Tutkimuksen toimijat ja toimintaympäristö	10
2.3	Metodologinen valinta	12
2.4	Raportin lukuohje	13
3	KESKEISET KÄSITTEET	14
3.1	Lapset ja nuoret kohderyhmänä	14
3.2	Liikunnan määritelmä	15
3.3	Harrasteseteli	17
4	LASTEN JA NUORTEN LIIKUNNAN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS	19
4.1	Liikunnan harrastaminen markkinakehyksessä	21
4.1.1	Liikunta markkinahyödykkeenä	22
4.1.2	Täydellisesti kilpaillut markkinat	23
4.1.3	Julkinen hallinto	25
4.1.4	Epätäydellisesti kilpaillut markkinat	26
4.2	Julkinen sektorin toiminta liikunnan markkinoilla	27
4.3	Lasten ja nuorten harrastustakuu	34
5	LIIKUNNAN HARRASTAMISEN TALOUDELLINEN TUKEMINEN	41
5.1	Tarjonnan subventointi	42
5.2	Kysynnän subventointi	43
6	PALVELUSETELIJÄRJESTELMÄ	45
6.1	Case: Reykjavikin harrastuskortti	46
6.2	Tavoiteltava muutos ja onnistumisen edellytykset	47
7	TUTKIMUSSUUNNITELMA	49
7.1	Tapaustutkimus	49
7.2	Käytettävät menetelmät	51
7.2.1	Kirjallisuuskatsaus	52
7.2.2	Kysely	52
7.2.3	Haastattelu	52
7.2.4	Skenaariotyöskentely	53

7.3	Tutkimuksen rakenne	53
8	LAPUAN KAUPUNKI	56
8.1	Lapuan kaupungin liikuntatoimi	56
8.2	Lapualaiset lapset ja nuoret.....	57
8.3	Kirjallisuuskatsaus lapualaisten lasten ja nuorten liikunnasta.....	59
9	TUTKIMUSAINEISTOT JA ANALYYSIT	73
9.1	Kyselyaineisto	73
9.2	Haastatteluaineisto	74
9.3	Ennakointiaineisto	75
9.4	Eettinen arviointi.....	76
9.5	Tutkimuksen arviointi.....	79
10	TULOKSET	82
10.1	Liikuntatoimen nykyisen avustusjärjestelmän arviointi.....	82
10.2	Liikuntatoimen avustusjärjestelmän tulevien tarpeiden arviointi	84
10.3	Lapuan lasten ja nuorten harrastesetelipilotista	89
10.4	Vaikutusten ennakoarviointi.....	93
10.4.1	Kuntalainen	93
10.4.2	Ympäristö.....	95
10.4.3	Organisaatio ja henkilöstö.....	96
10.4.4	Talous	97
10.4.5	Lapset ja nuoret	97
11	POHDINTA	99
11.1	Millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa? ...	99
11.2	Millä edellytyksillä harrastesetelin käyttöönotto onnistuisi kohdekunnassa?	100
11.3	Mitä vaikutuksia muutoksilla avustusjärjestelmään voi olla?	103
11.4	Jatkotutkimukset haasteita	104
11.5	Omat ajatukset	105
11.5.1	Monipuolisen tiedonkeruun merkitys	106
11.5.2	Kunnan liikuntahallinnon johtajan rooli edellytysten luojana.....	107
11.5.3	Oman toiminnan kriittinen arviointi ja parannusehdotukset	108
	LÄHTEET	110
	LIITTEET	117

1 KUVAT JA TAULUKOT

<i>Kuva 1. Julkisen sektorin toimijat ja suunnittelujärjestelmä (Kokkonen & Pyykkönen 2018).....</i>	<i>11</i>
<i>Kuva 2 Kunnan hallintasuhteiden ja palveluiden järjestämisen viitekehys (Anttiroiko 2010,12) ...</i>	<i>21</i>
<i>Kuva 3 Kysyntä- ja tarjontakehikko ja markkinatasapaino</i>	<i>24</i>
<i>Kuva 4 Liikunnan tarjonnan eri sektorien tuleva asemointi (Koivisto 2010).....</i>	<i>34</i>
<i>Kuva 5 Liikunnan harrastustakuun mukainen liikunta</i>	<i>36</i>
<i>Kuva 6 Harrastustakuun alaisen liikunnan vaihtoehdot.....</i>	<i>37</i>
<i>Kuva 7 Lasten ja nuorten suosituimmat liikuntalajit.....</i>	<i>38</i>
<i>Kuva 8 Liikunnan annos-vastesuhde (Fogelholm & Vuori, 2011, 70).....</i>	<i>39</i>
<i>Kuva 9. Opinnäytetyön vaiheet</i>	<i>54</i>
<i>Kuva 10 7–15-vuotiaat Lapualla ikäryhmittäin (Tilastokeskus 2019).....</i>	<i>58</i>
<i>Kuva 11 Pienituloisten lasten ja asuntoväestön osuus 1995–2019 (Tilastokeskus 2021a; Tilastokeskus 2021b).....</i>	<i>59</i>
<i>Kuva 12 Lapuan Move! -testin tuloksen vuonna 2020</i>	<i>61</i>
<i>Kuva 13 Aluevertailu. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky.....</i>	<i>62</i>
<i>Kuva 14 Aluevertailu. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky.....</i>	<i>62</i>
<i>Kuva 15 Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista.....</i>	<i>63</i>
<i>Kuva 16 Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista.....</i>	<i>64</i>
<i>Kuva 17 Aluevertailu. Liikunnan määrä, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista</i>	<i>64</i>
<i>Kuva 18 Aluevertailu. Liikunnan määrä, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista</i>	<i>65</i>
<i>Kuva 19 Trendi. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista.....</i>	<i>65</i>
<i>Kuva 20 Trendi. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista.....</i>	<i>66</i>
<i>Kuva 21 Liikunnan kysyntä, % vertailukuntien 8. ja 9. luokan oppilaista (2019).....</i>	<i>66</i>
<i>Kuva 22 Kouluterveyskyselyn ja Move!-testin tulosten vertailu</i>	<i>67</i>
<i>Kuva 23 Hyvinvointikyselyn harrastamisen määrä sukupuolittain</i>	<i>68</i>
<i>Kuva 24 Hyvinvointikyselyn harrastamisen määrä luokka-asteittain</i>	<i>69</i>
<i>Kuva 25 Muutos harrastuneisuudessa 2018–2020</i>	<i>69</i>
<i>Kuva 26 Lapualaiset koululaiskyselyn vastaajat</i>	<i>70</i>
<i>Kuva 27 Suosituimmat lajit kouluasteittain</i>	<i>72</i>
<i>Kuva 28 Kyselyyn vastaajien määrä</i>	<i>74</i>

<i>Kuva 29 Avustusjärjestelmän muutostarpeet.....</i>	<i>85</i>
<i>Kuva 30 Liikuntatoimen avustusjärjestelmän kehittämisprofiili.....</i>	<i>88</i>
<i>Taulukko 1. Metodologiset valinnat.....</i>	<i>13</i>
<i>Taulukko 2. Tutkimuskysymykset ja käytetyt tutkimusmenetelmä ja aineistot</i>	<i>55</i>
<i>Taulukko 3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto.....</i>	<i>60</i>
<i>Taulukko 4 Koululaiskyselyn tulokset Lapualla</i>	<i>71</i>
<i>Taulukko 5 Avustusjärjestelmän muutostarpeet rooleittain</i>	<i>86</i>
<i>Taulukko 6 Harrastesetelin onnistuminen suhteessa tavoitteisiin</i>	<i>91</i>
<i>Taulukko 7 Koelaskelma 7–15-vuotiaiden harrastesetelistä Lapualla.....</i>	<i>102</i>

2 JOHDANTO

Säännöllisellä liikunnan harrastamisella on merkittäviä hyvinvointivaikutuksia. Suomen perustuslain mukaan itsensä kehittäminen harrastusten avulla luetaan sivistyksellisiin perusoikeuksiin. Kuntalain mukaan kuntien tehtävänä on edistää kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. (Perustuslaki 11.6.1999/731; Kuntalaki 10.4.2015/410; Duedecim 2016.) Opinnäytetyön aiheen valinnan taustalla on tutkijan ammatillinen ja kokemusperäinen huoli lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja liikkumattomuudesta. Lasten ja nuorten ohjatussa tai omaehtoisessa harrastamisessa tulee kunnilla olemaan tärkeä rooli lasten ja nuorten harrastamisen edistämisessä ja järjestämisessä (Haanpää 2019, 56–63; Hakanen, Myllyniemi, Salasuo, Saarinen & Zacheus 2019, 141).

Opinnäytetyön kohdekuntana on Lapuan kaupunki. Tavoitteena on selvittää, että millaiset edellytykset on 7–15-vuotiaiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrastesetelille kohdekunnassa. Harrasteseteliin liittyy palvelujärjestelmä, jossa palveluja tuotetaan ensisijaisesti loppukäyttäjien toiveiden mukaisesti. Harrastesetelissä loppukäyttäjän valinnanvapaudelle annetaan suuri painoarvo. (Anttiroiko 2010, 55–56; Puronaho 2014, 9–11; Ilmolahti 2016.)

Opinnäytetyössä huomio kiinnitetään liikunnallisen elämäntavan muodostumiseen lapsuudessa. Tutkijana ja virkamiehenä kiinnostukseni lähteä kehittämään toimintamallia pohjautuu erityisesti siihen, että Lapualla on päättäjien taholta vahva tahtotila uudistaa kunnan harrastetoimijoiden avustusjärjestelmiä aidosti tasa-arvoisemmaksi, oikeudenmukaisemmaksi ja yhdenvertaisemmaksi. (Lapuan kaupunki 2019; Lapuan kaupunki 2018a). Kari Puronaho esitti tutkimuksessaan lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista ajatuksen yhteiskuntatakuusta. Puronaholta saamani konsultoinnin pohjalta visioksi on muodostunut, että lasten ja nuorten toteutuneen harrastetoiminnan perusteella jaettava seuratuki voisi esimerkiksi perustua kaikille koululaisille jaettaviin harrasteseteleihin. Tällöin arvokasta olisi ensisijaisesti se, että kuinka moni lapsi ja nuori osallistuu harrastetoimintaan. Parhaimmillaan tästä seuraisi, että esimerkiksi liikuntaseurojen taloudellisena intressinä olisi järjestää lajiliikuntaa mahdollisimman monelle. Harrasteseteli toisi toteutuessaan lapset ja nuoret lähemmäksi todellista yhdenvertaisuutta kunnissa järjestettävien liikunnan harrastesetelien hyödynsaajina (Puronaho 2020; Puronaho 2014, 72–75.).

2.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tarve

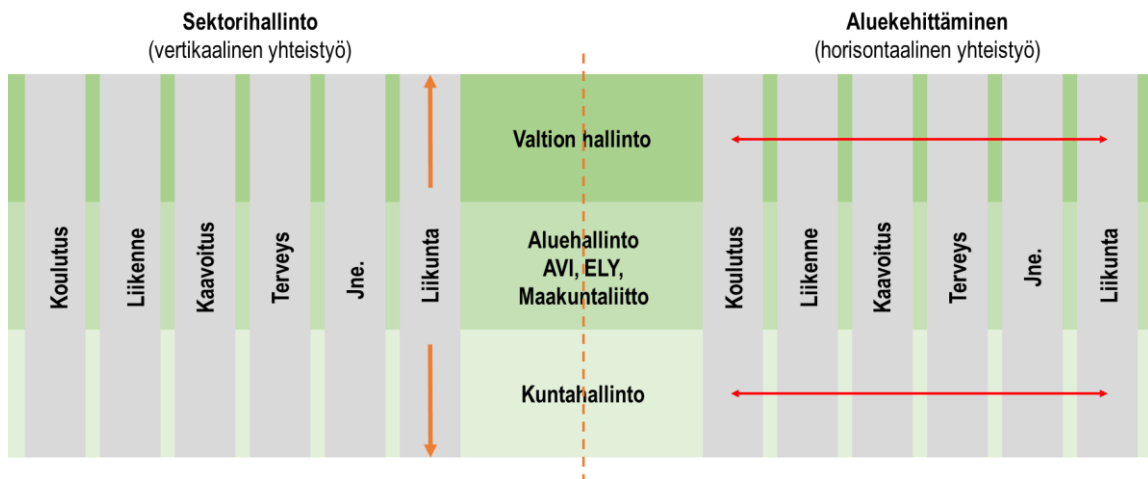
Yksilötasolla ihminen tarvitsee liikuntaa pysyäkseen terveenä. Väestötasolla julkinen hallinto voi hyödyntää liikunnan harrastamista monipuolisesti edistämään asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia. Kasvu ja oppimisympäristönä liikunnalla on merkittävä asema, koska merkittävä osa suomalaisista lapsista ja nuorista osallistuu vähintään kerran viikossa ohjattuun liikuntaharrastukseen. Yhteiskunnan eriarvoistuminen näkyy myös liikunnan harrastamisessa, mihin vaikuttaa erityisesti liikunnan harrastamisen hinta ja harrastajan itsensä, tai hänen perheensä sosioekonominen asema. Käytännössä kotitalouksien korkeampi tulotaso ja korkea koulutus näkyy tilastojen valossa korkeampana liikunta-aktiivisuutena. Suomen lainsäädännössä painotetaan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoja, joka on myös sisällytetty liikuntalakiin. Lasten ja nuorten kasvua tukevan ja vahvistavan liikunnan harrastamisen, ja muun vapaa-ajan harrastamisen, tulisi koskea säännöllisenä toimintana yhdenvertaisesti kaikkia.

Tutkimuksen lähtökohtana on tarkastella kriittisesti erityisesti tulokulmia, joilla voidaan kirjallisuuden ja tutkijan oman työkokemuksen perusteella arvioida olevan merkitystä harrastuspalveluiden uudistamiselle. Opinnäytetyön ensisijaisena tavoitteena on tarkastella, että millä edellytyksillä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrasteseteli saadaan toimimaan Lapualla parhaalla mahdollisella tavalla. Opinnäytetyön toisena tavoitteena on täydentää ja linjata teoreettista viitekehystä, jolloin toimintamallista saadaan paremmin muihin kuntiin yleistettävä. Kehittämistyön lähestymistapana käytetään tapaustutkimusta.

2.2 Tutkimuksen toimijat ja toimintaympäristö

Liikunnan harrastuspalveluiden palveluntarjoajia on Suomessa tyypillisesti julkisen sektorin toimijat, yritykset tai kolmannen sektorin toimijat. Julkiseen sektoriin kuuluvat valtio ja kunnat. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 8; Tilastokeskus 2020b.) Palvelumarkkinoilla julkinen sektori voi toimia kahdessa roolissa. Sääntelijän roolissa julkinen sektori voi järjestää ja ohjata markkinoita haluttuun suuntaan. Palveluntarjoajan roolissa julkinen sektori tuottaa itse haluttuja palveluita markkinoille sektorihallinnoittain. Riippumatta roolista julkisen sektorin tavoitteena on esimerkiksi liikunnan edistäminen ja alueiden kehittäminen liikunnalla. Aluekehittämisessä eri toimialojen sektoritavoitteet pyritään sovittamaan yhteen (Kokkonen & Pyykkönen 2018, 7–8.) Sektorihallintoa ja aluekehittämistä on havainnollistettu kuvassa 1.

Markkinoiden kannalta julkisen sektorin toimija on toiminnassaan muodollinen, eikä pyri toiminnallaan tekemään voittoa. Muodollisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että ”julkisen sektori toimii hierarkkisenä ja keskitettynä virkajärjestelmänä, joka käyttää valtaa juridisena auktoriteettina toteuttaen poliittisia päätöksiä”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 8.) Toisin sanoen esimerkiksi liikuntatoimen palveluita rahoitetaan kokonaan tai isolta osin verovaroin, ja sen tuottavuuden tavoitteena on tuottaa paras lisäarvo jokaiselle veroeuroille yhteisön arvopohjan mukaisesti. (Meklin 2009, 59–63)

Kuva 1. Julkisen sektorin toimijat ja suunnittelujärjestelmä (Kokkonen & Pyykkönen 2018)

Opinnäytetyössä tarkastellaan kuntaa pääosin sääntelijänä. Rajaus perustuu toimeksiantajan vuonna 2020 toteuttaman vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamista edistävän projektin rajauksiin. Opinnäytetyössä ei oteta merkittävästi kantaa kunnalliseen päätöksentekoon liittyviin poliittisiin ja hallinnollisiin prosesseihin, vaan panostuksia käsitellään taloudellisen tehokkuuden ja oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Oletuksena on, että kunnan päätöksenteko on lähtökohtaisesti yhteisön sosiaalisen edun mukaista. Liikunnan harrastamisesta saatavilla positiivisilla ulkoisvaikutuksilla, esimerkiksi terveyshyödyillä, on erityistä merkitystä julkiselle sektorille taloudellisessa, terveydellisessä ja sosiaalisessa mielessä. Lähtökohdat uudenlaiseen vaikuttavuuteen ovat hyvät, koska liikunta nähdään yhä useammassa kunnassa strategisesti poikkihallinnollisena ja verkostoituneena ilmiönä. Lähtökohdana liikunnan yhteiskunnallisessa perustelussa on kuntayhteisön intressi ja sen hyvinvoinnin edistäminen. (Mertaniemi & Miettinen 1998, 9; TEAvisari 2020.)

Puronahon (2014, 10) mukaan liikuntaharrastuksen syntyminen todennäköisyyteen yksilötasolla voidaan vaikuttaa yleisin sosiaali- ja elinkeinopoliittisin keinoin. Puronahon mukaan yleisen sosiaalipolitiikan suodatinjärjestelmän läpäisseet ovat vasta potentiaalisia liikunnan harrastajia. Liikuntapolitiikka suodattaa edelleen potentiaalisista harrastajista tosialliset liikunnan harrastajat. Liikuntapolitiikka muodostaa kehyksen, jonka puitteissa yksittäinen harrastaja asettaa omia visioitaan liikunnan harrastamisesta, sekä tekee päätöksiä harrastuksen aloittamisesta, jatkamisesta tai päättämisestä. Jokainen suodatusvaihe vaikuttaa harrastajan valintoihin, mutta yksittäisen vaiheen voimakkuus ja suunta vaihtelee yksilöllisesti. Lisäksi jokainen yksittäinen tapahtuma vaikuttaa aina seuraavan vaiheen ja syklin laatukokemukseen (Grönroos & Tillman 2020, 97–98, 332–333, 356).

2.3 Metodologinen valinta

Tutkimuksellisen kehittämistyön tavoitteena on lähtökohtaisesti tuottaa hyödyllisiä muutoksia. Kehittämistyön jäsentämiseksi kehittäminen käynnistyy kehittämiskohteen tunnistamisella, ja siihen liittyvien taustatekijöiden ymmärtämisellä. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2014, 17–22.) Opinnäytetyössäni väitän, että on mahdollista luoda tutkittuun tietoon perustuva harrastesetelijärjestelmä. Tästä näkökulmasta tutkimuksen ontologinen todellisuus nähdään faktakeskeisenä. Tutkimukseni todellisuus on ymmärrettävä systeemisenä, mutta toisaalta toimintaympäristönsä mukana muuntuvana ja täydentyvänä. Olennaista on ymmärtää, miten eri toimijat ajattelevat ja toimivat, sekä erilaisiin toimintatapoihin liittyvät tavoitteet ja ohjaavat periaatteet.

Tutkimuksellisessa kehittämistoiminnassa riippumatonta tietoa voi olla jo lähtökohtaisesti vaikea tavoittaa, jos kehittämisellä itsellään tavoitellaan muutosta esimerkiksi tilaajaorganisaation toimintaan. Keskeinen kysymys on siinä, että kenen intressiä kehittäminen palvelee ja mikä on eri toimijoiden intressien keskinäinen painoarvo? (Rantanen & Toikko 2009, 44–49.) Opinnäytetyöni kehittämisentressi on kriittinen ja emansipatorinen kehittämisorientaatio. Liikunnan harrastesetelijärjestelmä ei voi kattaa kaikkia mahdollisia tilanteita ja tarpeita, joten tutkimusosuuden tulosten perusteella on pyritty muodostamaan skenaarioita erilaisista toimivista kokonaisuuksista.

Opinnäytetyössä yhteiskuntasuhteen lähtökohtana on myönteinen ja hyvää tavoitteleva järjestelmä, vaikka siihen tunnustetaan sisältyvän myös ongelmakohtia. Positiivinen yhteiskuntasuhde pyrkii ratkaisemaan ongelmia jo olemassa olevien toimintatapojen ehdoilla (Rantanen & Toikko 2009, 46–48). Yhteiskuntasuhteeseen liittyvän toimintaympäristön muuttuessa on keskeistä osata

toimia ja tehdä valintoja, vaikka toimintaympäristöön liittyvä muuttuva todellisuus voi olla vaikeasti hahmotettava. Väitän, että yksilön valintaa rajoittavien olettamusten ymmärtäminen ja yksilön valinnanvapauden lisääminen ovat keskeisiä tavoitteita ja keinoja edistää liikunnan harrastuspalveluiden uudistamista. Taulukkoon 1 on koottu opinnäytetyöni yleiset metodologiset valinnat.

Taulukko 1. Metodologiset valinnat

	Metodologinen kysymys	Metodologinen sitoumukseni
Ontologia	Millainen on todellisuuskäsitys?	Faktakeskeinen. Tutkimusmenetelmän vuoksi tulokset vaativat kuitenkin tulkintaa.
Epistemologia	Millainen tietokäsitys?	Tiedon käyttökelpoisuutta korostava uusi tiedontuotantotapa
Lähestymistapa	Millainen on kehittämistoimintaa ohjaava intressi?	Kriittinen ja emansipatorinen
Toiminnan luonne	Kehittämistoiminnan luonne?	Suunnittelu- ja prosessorientoitunut toiminta
Yhteiskuntasuhde	Millainen on tutkimuksen yhteiskuntasuhde?	Positiivinen, mutta sisältää kriittistä tarkastelua

2.4 Raportin lukuohje

Opinnäytetyö rakentuu siten, että **luvussa 3** käsitellään opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä. Käsitteet liittyvät lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen sekä harrastesetelijärjestelmään. **Luvussa 4** hahmotetaan liikunnan yhteiskunnallista merkitystä ja tarjotaan markkinakehitys ratkaisujen löytämiseksi. **Luku 5** esittää käytännön toimintatapoja siitä, miten edellä kuvattuihin yhteiskunnallisiin haasteisiin on löydetty ratkaisuja taloudellisena tukemisena. **Luvussa 6** syvennyttään liikunnan taloudelliseen tukemiseen palvelusetelijärjestelmän avulla. **Luvussa 7** esitellään opinnäytetyön tutkimussuunnitelmassa, jonka avulla perehdytään lasten ja nuorten liikkumiseen yhteistyössä **luvussa 8** esiteltävän Lapuan kaupungin kanssa avulla. **Luvussa 9** käsitellään opinnäytetyössä käytettävät tutkimusaineistot. **Luvussa 10** esitellään opinnäytetyön keskeiset tulokset. Luku 11 vetää yhteen keskeisimmät vastaukset tutkimuskysymyksiin ja jatkotutkimusehdotukset sekä tutkijan omaa pohdintaa opinnäytetyöprosessin aikana opitusta. **Liitteissä** listataan opinnäytetyössä käytettyjen tutkimusmenetelmien sovelluksia.

3 KESKEISET KÄSITTEET

Opinnäytetyön tietoperustan keskeiset käsitteet ovat lapset ja nuoret, liikunta sekä harrasteseteli. Kappaleen tavoitteena on kuvata lasten ja nuorten liikunnan edistämisen toimintaympäristöä.

3.1 Lapset ja nuoret kohderyhmänä

Vaikka opinnäytetyössä puhutaan yleisesti lapsista ja nuorista, niin virallisesti lapsella tarkoitetaan kaikkia alle 18-vuotiaita henkilöitä. Kyseinen ikäraja on täysi-ikäisyyden ja täyden oikeustoimikelpoisuuden raja, sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määritelmä lapselle (Järvinen 2019). YK:n yleissopimus lasten oikeuksien (59/1991) yleisperiaatteita mukailien liikuntakasvatuksen läh-
tökohtana tulisi olla turvallisen ja kehittävän toimintaympäristön takaaminen. Yleissopimusta tulkit-
taessa tulee huomioida, ettei sopimuksessa mainita nimenomaisesti liikuntaa ja urheilua. Liikunnan
kannalta merkittävimmät perustelut ovat seuraavat:

1. Lapsen oikeus lepoon ja vapaa-aikaan, hänen ikänsä mukaiseen leikkimiseen ja virkistystoimintaan sekä vapaaseen osallistumiseen kulttuurielämään ja taiteisiin. (31 artikla)
2. Lapsen oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarkoitetuista palveluista. Sopimusvaltiot pyrkivät varmistamaan, ettei yksikään lapsi joudu luopumaan oikeudestaan nauttia tällaisista terveyspalveluista (artikla 24)

Lapsen oikeuksien komitean (2013) mukaan artiklan 31 paikallisessa toteuttamisessa tulee painottaa, että toiminta on lapselle vapaaehtoista, jotta sitä voidaan pitää lapsen edun mukaisena virkistystoimintana. Lapsen edun mukainen virkistystoiminta voi tyydyttää lapsen tarpeet toiminnan aikana, tai lapsi voi kokea saavansa jotain henkilökohtaista tai sosiaalista arvoa pelkästään virkistystoimintaan osallistumisesta tai osallistumisen mahdollisuudesta. Virkistystoiminnalle on tyypillistä, että sitä toteutetaan ensisijaisesti virkistystoimintaan tarkoitettussa tilassa tai alueella.

Myönteisenä kehityskulkuna on havaittu, että viime vuosina seuratoimintaan osallistuneiden suomalaisten lasten ja nuoren osuus on lisääntynyt. Hieman yli puolet lapsista ja nuorista osallistuvat

urheiluseurojen toimintaan vähintään kerran viikossa (Martin, Suomi & Kokko 2019, 43–44.) Urheiluseuratoiminnan laajuus ja panostus huomioiden, liikuntatoimijoilla on keskeinen asema liikunnallisiin elintapoihin ohjaamisessa sekä merkittävä rooli lapsen kasvun ja kehityksen edistäjänä. Lasten ja nuorten liikuntaan kuuluu kasvun ja kehityksen tukeminen, ja näkökulma liittyy läheisesti eriarvoisuuden vähentäminen. Liikunnalla on yhteiskunnallista potentiaalia lisätä yhdenvertaisuutta yhteiskunnassa, mutta samanaikaisesti liikuntamahdollisuudet tulee olla yhdenvertaisesti kaikkien saavutettavissa. Liikunnan eriarvoisuuteen vaikuttaa monet tekijät, joista paljon tutkittuja ovat liikunnan hinta ja perheiden sosioekonomiset erot (Puronaho 2014). Eriarvoisuutta vähentävien toimenpiteiden lähtökohtia on ovat tasa-arvo, yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys, monikulttuurisuus, terveet elämäntavat, sekä ympäristön kunnioittaminen ja kestävä kehitys. Julkisen sektorin toimijat toteuttavat liikuntalain tavoitteita poliittisin ja resurssiohjauksen keinoin sekä tuottamalla palveluita itse. Liikunnan julkisella resurssiohjauksella tarkoitetaan etenkin liikunta-avustuksiin liittyvää sääntelyä. Esimerkiksi liikuntaa edistävät järjestöt sitoutuvat liikuntalain mukaisiin tavoitteisiin ja lähtökohtiin saadessaan julkista rahoitusta toiminnalleen. (Sulander 2016, 31, 35–36.)

3.2 Liikunnan määritelmä

Lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrastesetelin edellytyksiä pohdittaessa on ensin syytä määritellä liikunta -käsite. Käsitteiden määrittely on merkittävää hallintatapojen kehittämisen kannalta, koska ilman laajaa yksimielisyyttä ja yhteistä ymmärrystä sisällöstä asetettujen tavoitteiden saavuttaminen on vaikeaa. Esimerkiksi terveyden edistämisen näkökulmasta liikunnan ja urheilun välillä on merkittäviä eroja tavassa edistää terveyttä. Käyttämämme liikunnan käsitteet ilmentävät, muuttavat ja rajaavat ymmärrystämme todellisuudesta, koska kahden tai useamman samankaltaisen käsitteen rajapinnat eivät ole välttämättä selkeät. Liikunnan ja urheilun käsitteistö on monipuolista, kirjavaa, sekä jatkuvassa muutoksessa. Käsitteet liikunnasta ovat myös sukupuoli- ja sukupolvisidonnaisia, jolloin korostetaan sitä, että käsitteitä käytetään tai ymmärretään eri tavoin. Käsitteiden välisen kilpailun ja päällekkäisyyden vuoksi käsitteistöä käytetään eri tavoin riippuen tilanteesta, intressistä ja kontekstista. Erilaisilla liikunnan käsitteillä kuvataan erilaista liikkumista, jolloin yksittäisen liikkujan tai kokonaisen hallintoalan näkemys liikunnasta voi olla erilaista. (Tiihonen 2014, 15–16; Biddle & Foster 2011, 502)

Liikunnan harrastusmarkkinoilla tarjolla olevia liikuntalajeja ja -muotoja syntyy ja kuolee entistä nopeammin ja perinteiset liikuntamuodot ovat saaneet uusia ulottuvuuksia. Vapaa-ajan harrastamisen viitekehyksessä liikunnalla on yhä merkittävämpi asema, mutta yhtäaikaisesti yhä useampi liikkuu terveytensä kannalta liian vähän. Liikunnan yhteiskunnallisen merkityksen kannalta voidaan nähdä myönteisenä suuntauksena, että liikunta on lainsäätäjän silmissä kasvanut pois pelkästään liikuntakulttuurin sisäisestä toiminnasta. (Sulander & Paajanen 2016, 37–38.)

Liikuntalain (390/2015) määritelmä eri liikunnan käsitteille on varsin laaja. Liikunnalla tarkoitetaan kaikkea omatoimista ja järjestettyä liikunta- ja urheilutoimintaa, paitsi huippu-urheilua. Huippu-urheilulla tarkoitetaan kansallisesti merkittävää ja kansainväliseen menestykseen tähtäävää tavoitteellista urheilua. Terveyttä ja hyvinvointia edistävällä liikunnalla viitataan fyysiseen aktiivisuuteen, jonka tavoitteena on terveyden ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja parantaminen eri elämänvaiheissa. Fyysinen aktiivisuus liittyy kaikkeen lihastyöhön, joka kasvattaa kuormitusta ja energiankulutusta lepotasosta. Fyysisen aktiivisuuden käsite sisältää sekä paikallaan istumisen ja muun paikallaan olon sekä liikunnan käsitteiden kokonaisuuden. Fyysisellä inaktiivisuudella tarkoitetaan lihasten vähäistä käyttöä tai täydellistä käyttämättömyyttä. Fyysinen inaktiivisuus aiheuttaa elinjärjestelmien rakenteiden heikkenemistä ja toimintojen huononemista. Riittävällä fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan tässä opinnäytetyössä terveystuoksuuden mukaista reipasta tai rasittavaa kestävyysliikuntaa viikkotasolla. Käsite liikkumattomuus on summakäsite, joka kuvaa sekä liian vähäistä fyysistä aktiivisuutta, että runsasta paikallaoloa. Paikallaololla viitataan valvellaoloaikana tapahtuvaan makaamiseen ja istumiseen. (Duedecim2016.; UKK-instituutti2020.; Vasankari & Kolu 2018, 6.) Fyysinen aktiivisuus käsite tuo esille liikunnan terveyshyötyjen lisäksi näkökulman ”liika on liikaa liikunnassakin”. Liiallinen liikunnan harrastaminen voi itsessään aiheuttaa itsenäisiä terveysriskejä (Fogelholm, Vuori & Vasankari 2011, 70).

Liikunnan alakäsitteistö on monipuolinen sisältäen arkiliikunnan, kuntoliikunnan, harrasteliikunnan, terveystuoksuuden ja erityisliikunnan. Arkiliikunnalla tarkoitetaan arjessa tapahtumaa liikkumista ja yleistä fyysistä aktiivisuutta. Arkiliikunta on terveyden edistämisen näkökulmasta erittäin tavoittelemisen arvoista. Arkiliikunnalla edistetään väestötason liikkumista ja liikunta-aktiivisuutta. Liikunta-aktiivisuus viittaa liikunnan määrään ja tehoon tietyllä aikajaksolla. Kuntoliikunnalla tarkoitetaan kaikkea toimintaa, jolla ihmiset parantavat tai kehittävät kestävyys- tai lihaskuntoaan ja tasapainoa. Harrasteliikunnalla tarkoitetaan urheiluseurojen, yhdistysten tai muiden kolmannen sektorin toimijoiden tuottamaa liikuntaa ja urheilua, jossa tavoite ei ole kilpaurheilussa. Harrasteliikunta ei vaadi

samaa harjoitusintensiteettiä kuin kilpaurheilu. Terveysliikunnan tavoitteena on tavoittaa ne ihmiset, jotka eivät terveytensä kannalta liiku tarpeeksi. Terveysliikunnan tavoitetta lähellä on fyysinen toimintakyky, sekä sen edistäminen ja ylläpitäminen. Erityisliikunnalla tarkoitetaan vamman tai sairauden vuoksi soveltavaa tukea tarvitsevien ihmisten liikuntaa. (Sulander & Paajanen 2016, 39–42.; Tiihonen 2014, 193–196.)

Urheilun alakäsitteistö sisältää junioriurheilun, kilpaurheilun, huippu-urheilun ja aikuisurheilun. Junioriurheilu on perinteisin osa liikuntakulttuuria. Junioriurheilun konteksti on aina kilpaileminen ja urheileminen. Kilpaurheilulla viitataan tavoitteellisen huippu-urheilijan uran alkupäähän, jossa harjoitusintensiteetti alkaa kasvamaan merkittävästi verrattuna junioriurheiluun. Huippu-urheilulla tarkoitetaan kansainvälistä huippu-urheilua ja ammattiuurheilua. Ammattilaisuurheilu viittaa siihen, että urheilija saa merkittävän osan tuloistaan urheilemalla omaa lajiaan. Aikuisurheilu liitetään tavoitteelliseen urheilemiseen, jossa ihminen pääsee tietyn ikävuoden ylittäessään osallistumaan veteraanisarjoihin. (Tiihonen 2014, 196–199.)

3.3 Harrasteseteli

Käytännössä harrasteseteli on palveluseteli. Palveluseteli eräänlainen fyysinen tai sähköinen tosite tai maksusitoumus, jota käyttäjä voi hyödyntää rajattuun valikoimaan palveluita tietynä ajanjaksona. Järjestelmä viittaa kaikkeen palveluseteliin liittyvään viralliseen ja sääntelyn alaiseen vuorovaikutukseen palvelusetelin rahoittajan, myöntäjän, käyttäjän ja palveluntarjoajan välillä. (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö 2020.)

Tämä opinnäytetyö tarkastelee harrasteseteliä pääosin näennäismarkkinoina ja palvelusetelijärjestelminä, joihin liittyy keinoja subventoida liikunnan harrastuspalveluita. Työssä keskitytään järjestelmään, joka pitää sisällään jonkinasteista kilpailua liikuntapalveluiden tarjoajien välillä, mikä puolestaan mahdollistaa palvelusetelien käyttäjille liikunnan edistämisen kannalta parempia valinnan mahdollisuuksia. Esitetty järjestelmä ei sisällä mahdollisuutta käyttäjälle muuttaa palveluseteleitä tai siihen kuuluvien palveluiden käyttöä rahaksi. Lähtökohtaisesti palvelusetelit mahdollistavat julkisen tuen kohdentamisen muita kysynnän subventoinnin keinoja paremmin. Ensinnäkin käyttökelpoiseen kohdentamiseen liittyy kyky tavoittaa kattava osuus halutusta kohderyhmästä. Toiseksi kohdentamisen tulee pystyä sulkemaan tehokkaasti pois ne käyttäjät, jotka eivät ole oikeutettuja etuuteen. Monissa subventointitavoissa on haastavaa pystyä tunnistamaan ja rajaamaan pois ne

käyttäjät, jotka eivät ole oikeutettuja etuuteen. Kohdennetusti yhteisössä toteutettu haluttujen käyttäjien tunnistaminen ja jakelu edistää toiminnan luotettavuutta myös rahoittajan näkökulmasta. Palvelusetelit kannustavat käyttäjiä tutustumaan laajemmin eri palveluntarjoajien palveluihin, joka on erityisesti hyödyllistä alikäytettyjen palveluiden osalta tai tilanteissa, joissa käyttäjien tietämys palveluista on vajaata. (Maailmanpankki 2004, 19-20; Rintala 2019, 16-18.)

4 LASTEN JA NUORTEN LIIKUNNAN YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS

Liikunnan yhteiskunnallista merkitystä tarkasteltaessa on perinteisesti tärkeää huomioida Suomen väestön liikkumaton elämäntapa, josta yhteiskunta maksaa kansantaloudellisesti korkeaa hintaa. Suomalaisten terveyden ja hyvinvoinnin suuria haasteita ovat väestön ikääntyminen, väestön asutuksen keskittyminen kasvukeskuksiin, väestöryhmien välisten terveys- ja hyvinvointierojen kasvamisen, työelämän tuottavuuden ja kilpailukyvyyn heikkeneminen, työpoliittinen tavoite työurien pidentämisestä, sekä teknologian nopea kehittyminen. Lasten ja nuorten huoltajien arkeen vaikuttaa talousjärjestelmien epävarmuuden lisäksi itse työn ja elinympäristöjen muutokset. Länsimainen tapamme elää elämäämme suosii keskimäärin enemmän liikkumattomuutta kuin liikkumista. (Aalto-Nevalainen & Koivumäki 2016, 58; Sosiaali- ja terveysministeriö 2013, 10–11; Biddle & Foster 2011; Chekroud, Gueorguieva, Zheutlin, Paulus, Krumholz, Krystal & Chekroud 2018, 1–6.)

Liikunnan yhteiskunnallisen perustelua voidaan tarkastella soveltuvan lainsäädännön avulla. Suomen perustuslaissa (731/1999) on vahvistettu yhteiskunnan vastuu kansanlaisten hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä, sekä mahdollisuudesta kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä. Lainsäädäntö velvoittaa ottamaan terveyden edistämisen huomioon laaja-alaisesti ja painottaen kuntien vastuuta hyvinvoinnin ja terveyden edistämisessä paikallisesti. Lainsäädännössä mainitaan esimerkiksi, että kuntien tulee varmistaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen riittävät resurssit, sekä edistää palveluiden saatavuutta ja tehokasta palveluiden järjestämistä. Lainsäädäntö korostaa hyvinvoinnin edistämisen monialaista ja strategista luonnetta. Yleisesti terveysasiat tulee ottaa huomioon kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa. Asukkaiden terveyttä tulee edistää yhteistoiminnassa muiden kuntien ja muiden sektorien toimijoiden kanssa. (Kansanterveyslaki 66/1972; Terveystalolaki 1326/2010; Kuntalaki 410/2015; Lastensuojelulaki 417/2007; Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009; Lastensuojelulaki 417/2007). Liikuntalaki (390/2015) on Suomen liikuntatoimialan keskeisin säädösasiakirja. Liikuntalaki on luonteeltaan puitelaki. Puitelaki määrittää raamit, jonka puitteissa lain soveltamisalan tehtäviä hoidetaan. Yleisellä tasolla laki antaa toiminnalle selkeät tavoitteet ja suunnan, mutta jättää julkisen sektorin toimijoille vapauden päättää miten laissa määritettyjä tavoitteita ja suuntaviivoja käytännössä toteutetaan.

Suomen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolainsäädännön tarkoitus on vahvistaa ja edistää yhdenvertaisuutta kaikessa yhteiskunnan toiminnassa ja luoda mahdollisimman samankaltaiset perusteet

syrijännän sanktioimiselle. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986; Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014). Liikunnalla on mekanismeja, joilla voidaan edistää yhteisöllisyyttä ja saada heikommassa asemassa olevia ihmisiä osallistumaan yhteiskunnan toimintaan. Liikuntalain tulkinna mukaan eri väestöryhmien liikkumisen ja liikunnan harrastamisen edistämiseksi viitataan ajattelutapaan, että eri ihmisillä on erilaisia tarpeita ja toiveita liikunnan suhteen. Ajattelutavan mukaan julkisen sektorin toimijoiden tulisi huomioida ihmisten erilaiset lähtökohdat toiminnassaan. Käytännössä liikuntalaissa tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että lasten ja nuorten, työikäisten ja ikääntyneiden liikunnalle, tai soveltavan liikunnan tarvitsijoille, tulee kaikille luoda erilaisia edellytyksiä resurssien puitteissa. (Sulander 2016, 29, 36–37.)

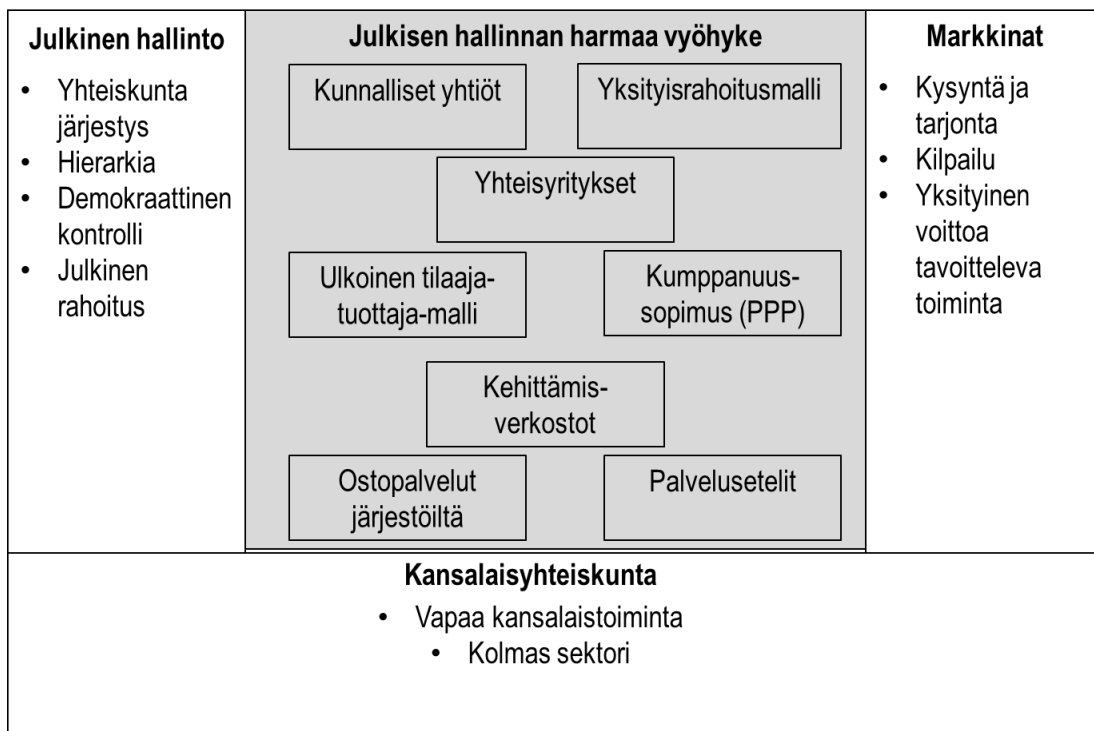
Yhteiskunnallista merkitystä voidaan lähestyä kouluikäisten lasten fyysisen aktiivisuuden suositusten perusteella. Virallisten suositusten tuorein päivitys on vuodelta 2021. Suositusten mukaan ”Kaikille 7–17-vuotiaille suositellaan monipuolista, reipasta ja rasittavaa liikkumista vähintään 60 minuuttia päivässä yksilölle sopivalla tavalla, ikä huomioiden. Runsasta ja pitkäkestoista paikallaanoloa tulisi välttää” (UKK-instituutti 2021a). Aiempien liikuntasuosituksen saavuttamista on arvioitu säännöllisesti lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) tutkimuksissa, joista viimeisimmän aineisto on kerätty vuonna 2018. Tutkimuksessa liikuntasuosituksen saavuttamista on arvioitu niiden lasten ja nuorten osuutena, joka liikkui reippaasti tai rasittavasti vähintään 60 minuuttia jokaisena mittauspäivänä. Tutkimuksessa mittaus perustui objektiiviseen liikkumismäärän arviointiin liikemittareilla. (Husu, Jussila Anne-Mari, Takala, Vähä-Ypyä & Vasankari 2019, 35–39.) Tulosten mukaan tutkimukseen osallistuneista saavutti suosituksen seuraavasti: 7 vuotiaista 71 %, 9-vuotiaista reilu 50 %, 11-vuotiaista 41 %, 13-vuotiaista noin 20 % ja 15-vuotiaista noin 10 %. Tutkimuksessa havaittiin poikien ja tyttöjen välillä, että pojat saavuttivat suosituksen tyttöjä useammin. Viikonloppuisin liikkuminen oli vähäisempää kuin arkena. Alakouluikäiset ottivat aineiston mukaan päivän aikana merkittävästi enemmän askelia kuin yläkouluikäiset nuoret.

LIITU-tutkimus tarjoaa näkökulman myös liikunnan harrastamisen ja kotitalouden taloudellisen tilanteen vuorovaikutukseen. Tulosten mukaan kotitalouksien taloudellinen tilanne vaikuttaa lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseen ja myös liikunnan harrastamisen säännöllisyyteen. Ero lasten ja nuorten harrastamisen määrässä on 11 prosenttiyksikköä hyvätuloisten kotitalouksien eduksi. Täysikäisyyden rajan lähestyessä erot tutkimuksen mukaan vähenee. Liikunnan harrastamisen kynnyn arvioinnin kannalta on huomattava, että ”taloudellisesti heikommin toimeentulevissa kotita-

louksissa 63 prosenttia liikuntaa harrastamattomista lapsista haluaisi aloittaa liikunnan harrastamisen. Vastaava osuus hyvistä taloudellisista oloista tulevilla on 45 prosenttia” (Hakanen ym. 2019, 17).

4.1 Liikunnan harrastaminen markkinakehyksessä

Karimäen (2020) mukaan kuntien merkitys kuntalaisten liikuttamisen tukemisessa on nyt ja tulevaisuudessa merkittävä. Keskeisenä kysymyksenä on se, että miten vastataan muuttuneisiin liikuntatarpeiden ja vaatimusten kasvamiseen resurssiviisaasti. Resurssiviisaudella tarkoitetaan tässä yhteydessä tietoisuutta voimavarojen rajallisuudesta suhteessa kysynnän muutokseen. Muutokset liikunnan kysynnässä tuovat mukaan perusteltuja vaatimuksia kehittää liikunnan johtamis- ja hallintatapaa kuntaorganisaatiossa. Muutoksia on tapahtunut erityisesti julkisen toiminnan johtamis- ja hallintaorientaatioissa, mikä on muuttunut uudistushakuisuutta ja tehokkuutta arvostavaan suuntaan. Perinteisesti julkisen sektorin palveluiden järjestämisestä on toteutettu hierarkkisessa ohjauksessa ja omana työnä tuotettuna palveluna. Kehityssuuntana on kuitenkin ollut lisääntyvä palveluiden hankinta markkinoilta. Julkisen hallinnon ja markkinoiden väliin jää Anttiroikon (2010, 11) kuvaama ”harmaa vyöhyke”, jossa julkinen sektori järjestää palveluita erilaisten verkosto-, omistus, tilaaja- ja sopimussuhteiden kautta (kuva 2).

Kuva 2 Kunnan hallintasuhteiden ja palveluiden järjestämisen viitekehys (Anttiroiko 2010, 12)

Kunnan hallintasuhteiden ja palveluiden järjestämisen viitekehyksessä on perusteltua väittää kunnan hallintakapasiteetin vahvistamisen välttämättömyyttä. Kunnalla on paikallisen tason toimijana ratkaisevan tärkeä tehtävä luoda edellytyksiä, koordinoita, ohjata ja mahdollistaa palveluja kuntalaisille. Uusi hallintatapa tuo kunnalle intressin toimia yhdessä yritysten, järjestöjen, kansalaisryhmien ja julkisyhteisöjen kanssa erilaisissa päätöksenteko-, palvelu- ja kehittämisprosesseissa. Liikuntaan liittyy myös vahva elinkeinopoliittinen ulottuvuus työllistäjänä. (Liikuntalaki 390/2015; Anttiroiko 2010, 12–13; Työ- ja elinkeinoministeriö 2014.) Kunnallisen liikuntatoimen näkökulmasta uudet hallintavat vaativat johtamisen fokuksen siirtämistä organisaatioiden uudistamisesta ja asiakastarpeiden määrittelystä yhteisöjen kehittämiseen ja osallistamiseen. Karimäen (2020) mukaan poliittisen ja operatiivisen toiminnan eriyttämisen sijaan tulevaisuudesta julkisella sektorilla korostetaan entistä enemmän laadukasta vuorovaikutusta ja luottamuksen lisäämistä läpinäkyvillä prosesseilla ja dialogisuudella. Näkökulmassa korostuu alueellisen palveluntuotannon vaikuttavuus kuntalaisen näkökulmasta, eikä niinkään organisaation sisäinen tehokkuus ja tuloksellisuus. Vaikuttavuuden näkökulmasta ei ole olennaista keskittyä palvelun yksittäisten asiakkaiden intresseihin, palvelun tuottavuuteen tai laatuun.

4.1.1 Liikunta markkinahyödykkeenä

Ennen erilaisten markkinakehyksien tarkempaa käsittelyä on syytä kuvata lyhyesti, että millainen vaihdanta hyödyke liikunta on markkinoilla. Hyödykkeellä viitataan aineelliseen tai aineettomaan välineeseen, joka välittömästi tai välillisesti pystyy tyydyttämään ihmisen tarpeita (Tilastokeskus 2020a; Määttä 2009, 33; Guinness & Wisemann 2011, 7–20; Tilastokeskus2020c) Liikunta voi tuottaa kuluttajalle hyötyä välittömästi kertakulutushyödykkeenä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi liikuntaa, joka tuottaa kuluttajalleen välitöntä esteettistä iloa tai jännitystä. Kestokulutushyödykkeenä kuluttaja saa liikunnasta esimerkiksi terveyshyötyä nykyhetken lisäksi tulevaisuudessa. Molempia kulutushyödykkeitä määritellään suhteessa hyödykkeen tuottamaan arvoon kuluttajalle, ja erottavana tekijänä on aikajakso hyödyn ilmenemiseen. Toinen näkökulma liikuntahyödykkeisiin muodostuu pääomahyödykkeistä, joista on hyötyä kuluttajalle esimerkkinä lisääntyvän toimintakyvyn kautta. Liikunnan harrastaminen myös altistaa harrastajan sosiaalisiin kontakteihin ja vuorovaikutukseen kehittäen harrastajan ihmissuhdeverkostoja ja -taitoja. Kehittyneet vuorovaikutustaidot voivat olla liikunnan kuluttajalle hyödyksi myöhemmässä vaiheessa elämää. Kolmantena tulokulmana on investintihyödyke. Kaikki kuluttajan käyttämä aika ja vaiva henkilökohtaisten ominaisuuksien ja tai-

tojen kehittämiseen voi synnyttää olosuhteet, jossa liikunta itsessään tuottaa rahallista arvoa kuluttajalle esimerkiksi ammattilaisurheilijana ja -valmentajana tai kunnan liikuntatoimen päällikkönä. Tällöin investointihyödyke jalostuu pääomahyödykkeeksi ja pääoman kehittämisen hyötynä on suurempi mahdollisuus rahalliseen palkkioon. (Gratton & Taylor 2000, 9–11.)

Hyödykkeet voidaan jaotella myös esimerkiksi etsintä-, kokemus tai luottamushyödykkeinä. Tämä jaottelu lähtee määrittelyssä siitä, että miten hyvin hyödykkeen laatu on havaittavissa ennen hankintapäätöstä ja hyödykkeen käyttöä. Etsintähyödykkeessä laatu on havaittavissa ennen hyödykkeen käyttöä. Kokemushyödykkeessä laatu on havaittavissa vasta hyödykkeen käytön jälkeen. Luottamushyödykkeessä laatua ei pysty havaitsemaan vielä senkään jälkeen, kun hyödykettä on käytetty. (Määttä 2009, 33.)

Taloustieteen hyödyketeorian hyödyntämiseen liittyy kuitenkin monia haasteita. Liikunta on hyödykkeenä vaikeasti hahmotettava, eikä sen kuluttajilla tule välttämättä koskaan olemaan riittävästi tietoa siitä, että mitä hyötyä liikunnan harrastaminen tuottaa nykyhetkessä, saati tulevaisuudessa. Näkökulman hämärtymistä lisää myös se, ettei liikunnan harrastamisen polku ei ole läheskään aina heti alkuvaiheessa selkeä, eikä kahta täysin samanlaista harrastajan polkua ole. (Puronaho 2014, 11–12). Kritiikistä huolimatta rationaalisen valinnan talousteoria on opinnäytetyölle annettavaa loogisuudellaan, koska sen keskeinen kysymys on yksinkertainen: onko kuluttajan kokema hyöty liikunnan harrastamisesta korkeampi kuin liikunnan harrastamisen aiheuttamat kustannukset? Kuluttajan päätettäväksi jää käyttääkö hän kokonaisresurssejaan liikunnan harrastamiseen, joka tuottaa hänelle mahdollisesti hyötyä tulevaisuudessa, vai johonkin muuhun hänelle mahdollisesti nopeammin hyötyä tuottavaan toimintaan. (Gratton & Taylor 2000, 11.) Yksinkertaistaen liikuntaa käsitellään tässä opinnäytetyössä markkinahyödykkeenä, joka tuottaa monipuolisesti hyötyjä. Markkinahyödykkeitä myydään ja ostetaan erilaisilla markkinoilla.

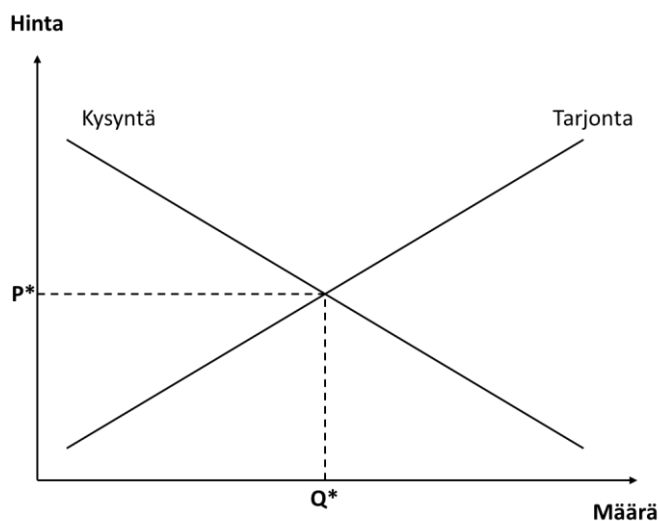
4.1.2 Täydellisesti kilpaillut markkinat

Markkinoiden taloustieteellisessä tarkastelussa on usein hyödyllistä valita lähtökohdaksi ”täydellisen kilpailun” ideaalitalanne. Hyytisen ja Malirannan (2015, 19) mukaan tällä viitataan markkinaan, jolla vallitsee seuraavat olosuhteet: 1) markkinoilla on hyödykkeiden kuluttajia ja hyödykkeiden myyjiä niin paljon, ettei yhdelläkään yrityksellä ole liian suurta markkinaosuutta tai mahdollisuutta vaikuttaa hyödykkeen markkinahintaan, 2) palveluntarjoajia voi tulla alalle ja poistua sieltä vapaasti,

3) kaikkien yritysten hyödykkeet ovat samanlaisia (homogeenisiä) ja kuluttajat tekevät valintansa vain hinnan perusteella homogeenisesti, 4) markkinoiden tuottajilla ja kuluttajilla on täydellinen tietämys hyödykkeestä ja sen ominaisuuksista.

Perinteisesti hyödykkeiden tarjontaan liittyvä tuotanto tapahtuu yritysten toimesta. Hyödykkeiden kysyntään liittyvä kulutus tapahtuu pääosin kotitalouksien toimesta. Tuotantoon ja kulutukseen liittyy vaihdanta, jossa hyödykkeet vaihtavat omistajaa. Vaihdanta tapahtuu markkinoilla, jossa hyödykkeiden myyjät ja ostajat kohtaavat. Markkinoiden toiminnan keskeinen käsite on tasapaino. Yleisesti markkinan tasapainolla tarkoitetaan tilannetta, joka on vakaa ja jolla on taipumus ylläpitää itseään. Tasapainoisilla markkinoilla ei yksittäisellä toimijalla ole halua muuttaa omaa käyttäytymistään. Tasapainoinen markkina viittaa asetelmaan, jossa kaikki toimijat onnistuvat samanaikaisesti optimoimaan tilanteen siten, että kukaan ei koe hyötyvänsä oman valintansa muuttamisesta. Yksinkertaisten markkinoilla mukana olevat toimijat kokevat saavansa parhaan mahdollisen hyödyn (Hyytinen & Maliranta 2015, 7–10; Pohjola 2012, 39–64.)

Kuvassa 3 on esitetty yksinkertainen kysyntä- ja tarjontakehikko. Siihen on kuvattu markkinatasapaino, jossa hyödykkeen nouseva tarjontakäyrä ja laskeva kysyntäkäyrä kohtaavat. Nämä käyrät leikkaavat toisensa pisteessä, jossa hinta on P^* ja määrä Q^* . Hinta P^* on tasapainohinta ja määrä Q^* on tasapainomäärä. Markkinatasapainolla (P^* , Q^* on ominaista, että tasapainohinnan vallitessa kuluttajat maksimoivat hyötynsä ja yrityksen voittonsa. Toisena hyötynä markkinatasapainosta on, että täydellisen kilpailun markkinoilla markkinatulema on resurssien kohdentamisen kannalta tehokasta. (Hyytinen & Maliranta 2015, 24.)

Kuva 3 Kysyntä- ja tarjontakehikko ja markkinatasapaino

Kysyntä- ja tarjontakehikon avulla voidaan tarkastella erilaisia kysymyksiä. Yksinkertaisimmillaan kysymykset liittyvät esimerkiksi siihen, mitä tapahtuu kysynnälle, jos kotitalouden käytettävissä olevat tulot kasvavat? (Hyytinen & Maliranta 2015, 25–26; Pekkarinen & Sutela 2002, 66–69.) Markkinakehikko tarjoaa tähän eräänä vastauksena, että kysyntää saadaan todennäköisesti vahvistetuja kotitalouden tulojen kasvattamisella. Kuvaa 3 mukailten voidaan yksinkertaisesti olettaa, että kun kuluttajien tulot kasvavat, kysyntäkäyrä siirtyy oikealle. Opinnäytetyön kannalta harrasteseteli on eräänlaista liikunnan harrastamiseen korvamerkittyä lisätuloa tietyille kotitalouksille.

4.1.3 Julkinen hallinto

Anttiroiko (2010, 12) kuvaama julkinen hallinto toimii opinnäytetyön esimerkkinä eräänlaisesta suunnittelutaloudesta (kuva 2). Äärimääräisenä muotona suunnitelmataloudesta on valtion tiukasti ohjaama tuotannon ja kulutuksen kokonaissuunnittelu. Tällöin markkinoiden tarjonta on usein myös valtiollisten monopolien tuottamaa. (Tieteen termipankki 2021). Monopoleihin liittyvä tarjonnan taloudellinen tehokkuus puoltaa monopolien sallimista (Pohjola 2012, 77–78). Opinnäytetyön esimerkki julkisesta hallinnosta ei edusta suunnitelmatalouden äärimmäistä muotoa, mutta kuvastaa samankaltaista ajattelutapaa. Julkisen hallinnon ytimessä on perinteisesti toimija, joka on muodollinen, eikä lähtökohtaisesti pyri toiminnallaan tekemään voittoa. Muodollisella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että ”julkinen sektori toimii hierarkkisena ja keskitettynä virkajärjestelmänä, joka käyttää valtaa juridisena auktoriteettina toteuttaen poliittisia päätöksiä”. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010, 8.) Toisin sanoen julkisen hallinnon toimintaa rahoitetaan kokonaan tai osin verovaroin, ja sen tuottavuuden tavoitteena on tuottaa paras lisäarvo jokaiselle veroeurolle yhteisön arvopohjan mukaisesti. (Meklin 2009, 59–63)

Julkiseen hallintoon liittyvän julkisen sektorin tehtävät voidaan jakaa perinteisiin tehtäviin, infrastruktuuritehtäviin, taloudellisiin tehtäviin sekä hyvinvointitehtäviin. Liikunnan harrastamisen edellytysten luonti- ja liikuntapalvelut kuuluvat hyvinvointitehtäviin. Toisen luokittelun mukaan jako voidaan tehdä yhteiskuntataloudellisiin ja palveluntuotantotehtäviin. Pääosa julkisen sektorin toiminnasta ymmärretään perinteisesti palvelujen tuottamisena ja palvelu on itsessään julkisen sektorin tuotantoprosessien aikaansaannos. Julkisen hallinnon yhteiskuntataloudellisiin tehtäviin liittyy esimerkiksi tulonjaon tasoittaminen ja työllisyydestä huolehtiminen. Julkinen sektori voi toteuttaa tulonjakoa esimerkiksi tarjoamalla julkisia palveluja tai järjestää niitä antamalla tukea rahallisesti. Harrasteseteliin liittyvän tulotuen talousteorian mukaan palveluiden tuotanto ohjautuu sinne, missä

se tuotetaan kuluttajan ja yhteiskunnan kannalta tehokkaimmin. (Puronaho 2006, 51; Rajala, Tammi & Meklin 2008, 34–40.)

4.1.4 Epätäydellisesti kilpaillut markkinat

Mitä liiketoimia markkinoilla tuotetaan tehokkaasti? Tehokkuus riippuu usein liiketoimen vaikeusasteesta tai hankaluudesta. Tästä näkökulmasta markkinoilla tuotetaan tehokkaasti liiketoimia, jotka ovat luonteeltaan yksinkertaisia, vakiomuotoisia ja joista on helppo laatia myyjän ja ostajan tavoitteet kattava sopimus. (Hyytinen & Maliranta 2015, 53.) Yhteisenä paradigmana julkisella hallinnolla ja täydellisen kilpailun markkinoilla on, että kummallekin markkinamuodoille on haastavaa tunnistaa kysynnän ja tarjonnan heterogeenisyyttä. Harrastesetelin kannalta on keskeistä ymmärtää, että kuluttajien mieltymykset liikuntaa kohtaan ovat todennäköisesti monipuolisia ja muuttuvia sekä samankaltaiset kuluttajaryhmät ovat kooltaan pieniä. Tällöin kysynnästä muodostuu todennäköisesti heterogeenistä. (Grönroos & Tillman 2020, 137; Puronaho 2006, 72; Gratton & Taylor 2000, 58–59; Husu ym. 2019, 35–39.)

Arkielämässä yksi yleinen markkinamuoto on monopolistinen kilpailu. Monopolistisessa kilpailussa markkinoilla on paljon yrityksiä ja markkinoille tuleminen ja poistuminen on vapaaehtoista. Monopolistinen kilpailu eroaa täydellisestä kilpailun markkinoiden yrityksistä ja julkisen hallinnon toiminnasta sillä, että siinä lähtökohtaisesti oletetaan markkinoiden kysynnän ja tarjonnan olevan heterogeenistä. Monopolistisilla markkinoilla on mahdollista saavuttaa kilpailuetua myös muilla tavoin hinnan lisäksi. Kilpailuetuja voidaan pyrkiä saavuttamaan esimerkiksi kasvattamalla yrityksen kokoa. (Pohjola 2012, 86–88; Gratton & Taylor 2000, 137–141.)

Liikunnan harrastukseen liittyvien markkinatoimijoiden yhteisenä tavoitteena on hyvinvoinnin lisääminen liikunnan keinoin. Julkisella hallinnolla ja täydellisen kilpailun markkinoilla on vain erilainen tulokulma samoille markkinoille, jolloin liikuntakulttuurin menneisiin ja tuleviin kehityskulkuihin liittyy erilaisia ristiriitoja ja tulkintoja. Kuitenkin liikunnan harrastuspalveluita tarjoavien toimijoiden yhteinen etu on tunnistaa, miten palveluita tuotetaan parhaalla mahdollisella tavalla. Kappaleen vastaus kysymykseen on monitahoinen. Ensinnäkin täydellisen kilpailun markkinat täyttävät neljä ehtoa: 1) markkinoilla on paljon hyödykkeiden kuluttajia ja hyödykkeiden myyjiä 2) palveluntarjoajia voi tulla alalle ja poistua sieltä vapaasti, 3) kaikkien yritysten hyödykkeet ovat homogeenisiä ja kuluttajat tekevät valintansa vain hinnan perusteella homogeenisesti, 4) markkinoilla on täydellinen tietämys

hyödykkeestä ja sen ominaisuuksista. Jos markkinat eivät täytä näitä ehtoja tulee markkinoiden seuranta ja sääntelyä harkita, jos markkinahäiriöt ovat merkittäviä ja eivät korjaannu itsenäisesti. Tarkentava kysymys on myös siinä, että onko jokaisen yksittäisen toimijan markkinoilta saaman hyödyn kokonaismäärä yhteisön kannalta paras vaihtoehto. Yhteisön kannalta voi olla kannattavaa, että markkinoille osallistuisi enemmän ostajia ja myyjiä. Esimerkiksi sääntelyllä voidaan varmistaa, että hyöty jakaantuisi isommalle osalle yhteisöä. Toisaalta määrättömästi lisääntyvä kilpailun määrä ei välttämättä ole hyväksi kuluttajalle ja yhteisölle. Tästä näkökulmasta voidaan nostaa esimerkkinä kilpailun käänteinen vaikutus innovointiin. Teorian mukaan kilpailun määrän lisääminen on innovoinnin kannalta kannattavaa vain tiettyyn rajaan asti. (Hyytinen & Maliranta 2015, 129.) Liikunnan harrastamisen viitekehyksessä innovointi voi liittyä esimerkiksi markkinointiin ja asiakastyytyväisyyttä parantaviin palveluihin.

4.2 Julkinen sektorin toiminta liikunnan markkinoilla

Edellä kuvatun perusteella julkisen sektorin panostus liikunnan harrastamiseen on perusteltua, jos markkinahäiriöitä ilmenee. Liikunnan harrastamisen julkista tukemista voidaan perustella useasta eri syystä, mutta kaikissa tilanteissa julkisen toimijan panostuksella pyritään ehkäisemään tai kompensoimaan ilmeneviä markkinahäiriöitä. (Gratton & Taylor 2000, 158–159.) Markkinahäiriöt voidaan luokitella karkeasti markkinoiden tehokkuuteen tai oikeudenmukaisuuteen liittyviksi. Markkinoiden tehokkuuteen liittyviä syitä hyvä lähestyä esimerkin kautta. Liikunnan harrastaminen voi tuottaa harrastajan itsensä arvostamien hyötyjen lisäksi yhteisön arvostamia ulkoisvaikutuksia. Talousteorian mukaan on kuitenkin mahdollista, että markkinat toimivat tehokkaasti vain yksilön arvostamien, muttei yhteisön arvostamien ulkoisvaikutusten osalta. Markkinoilla ei välttämättä ole riittävästi informaatiota yhteisön arvostamista hyödyistä, koska lähtökohtaisesti markkinoiden tehokas toiminta ottaa huomioon ainoastaan kuluttajan itsensä kokemat hyödyt ja palveluntarjonnan kustannukset. Tällöin tilanteesta voi esimerkiksi aiheutua, ettei markkinat tuota riittävästi yhteisön haluamia palveluita, ja markkinoiden tarjonta jää tältä osin yhteisön tarvetta vähäisemmäksi. Tilanne johtuu siitä, että pelkkä yksittäisten kuluttajien ostokäyttäytyminen ei kannusta markkinoita tuottamaan riittävästi tarjontaa. Markkinoiden kannalta ongelmana on, että jos yhteisön tarpeen määrä on yksittäisten kuluttajien kysyntää suurempi, niin onko varmaa, että näiden palveluiden tosiallista kysyntää on riittävästi. Palveluiden liikatuottaminen ei ole kannattavaa. Yksi keino saa-

uttaa yhteisön kannalta riittävästi kulutuskäyttäytymistä on laskea palvelujen hintaa, mutta esimerkiksi yritysten pitkäaikaisen tuloksenteon kannalta tämä ei ole järkevä keino. (Gratton & Taylor 2000, 103–104.)

Toisena kuvaavana esimerkkinä ulkoisvaikutuksista on rikollisuuden ehkäisy. Tällöin oletuksena on, että niukan vapaa-ajan sisällä kuluttajan vaihtoehtoiset mieltymykset aktiviteetteihin voivat korvata toisensa. Markkinahäiriö voi johtua kuluttajan kannalta mielekkäiden vaihtoehtojen puutteesta tai kuluttajien puutteellisesta kyvystä ja osaamisesta hyödyntää palveluja. Esimerkin perusajatuksena on, että liikunnan harrastaminen tarjoaa mielekästä tekemistä vapaa-ajalle. Ilman liikunnan harrastamista vaihtoehtoiset vapaa-ajan viettotavat voisivat mahdollisesti liittyä rikolliseen toimintaan. Perinteisesti rikollisuuden ehkäisyssä kohderyhmänä ovat nuoret, etenkin nuoret miehet. Teorian mukaan liikunnan harrastaminen tarjoaa tälle kohderyhmälle mielekästä ja kehittävää tekemistä negatiivisten aktiviteettien sijasta. Nuorten vapaa-ajan käytön suuntaaminen rikollisuudesta hyödyttää yksilön lisäksi potentiaalisten rikosten uhreja. Positiivinen ulkoisvaikutus on myös hyötyä, joka ei välttämättä aiheuta kustannuksia kuluttajalle itselleen, vaan myös hänen sidosryhmiinsä kuuluville tai mahdollisille uhreille. Rikollisuuden viitekehyksessä kukaan ei ole tietoinen rikollisuudesta syntyvistä haitoista ennen rikoksen tapahtumista. Taloudellisen perustelun kannalta yhteisön kannattaa edistää liikunnan harrastamista tai muita mielekkäitä vapaa-ajan viettotapoja, koska rikollisuudesta syntyvien haittojen korjaaminen on yhteisölle todennäköisesti ennaltaehkäisyä kalliimpaa. (Gratton & Taylor 2000, 109–110.)

Kritiikki liikunnan harrastamista edistävien ohjelmien vaikuttavuutta rikollisuuden vähentämisessä kiteytyy ajatukseen, että on vaikeaa määrittää yksiselitteisesti mitkä tavoitteet, mekanismit ja toimenpiteet yksin ja yhdessä vaikuttavat haluttuun lopputulokseen. Liikunnan harrastamisen osalta vaikuttavia mekanismeja voi olla esimerkiksi ikävystymisen vähentyminen, itsetunnon lisääntyminen liikunnan harrastamisesta saatujen onnistumisen kokemusten kautta, parantunut fyysinen kunto, kiinnostavien roolimallien positiivinen merkitys tai parantuneet työllistymisen edellytykset. Osavaikutuksista muodostuva kokonaisuus riippuu lisäksi toimintaympäristöstä. Taloudellisen arvioinnin kannalta on tärkeää, että kokonaisuudesta saatava hyöty on kokonaisuuden kustannuksia korkeampia. (Gratton & Taylor 2000, 109–110.)

Toinen markkinahäiriötilanne voi muodostua esimerkiksi, jos markkinat jätetään toimimaan itsenäisesti ja sääntelemättä, niin voisi muodostua yhteisötason tarpeiden kannalta erityinen markkina-

häiriö liittyen kuluttajan tietämättömyyteen. (Gratton & Taylor 2000, 104.) Hahmotettaessa karkeasti kuluttajan tietämättömyyden markkinahäiriön kokoluokkaa Suomessa voidaan tutkimukseen pohjautuen väittää, että vähäinen fyysinen aktiivisuus, liikkumattomuus, aiheuttaa yhteiskunnan tasolla kustannuksia 3,2–7,5 miljardia euroa. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019; Vasankari & Kolu 2018, 1–6.) Käytännössä markkinoiden puutteellisesta informaatiosta ja kuluttajan tietämättömyydestä aiheutuvaan markkinahäiriöön voi yhteisö puuttua esimerkiksi kouluttamalla ja tiedottamalla kuluttajan liikunnan harrastamisen hyödyistä terveydelle. Saadessaan lisää tietoa ja osamista potentiaalisista hyödyistä on todennäköisyys kuluttajan paremmille terveyspäätöksille korkeampi. Kuluttajan tietämättömyydestä aiheutuvaan markkinahäiriöön voidaan myös vastata tarjoamalla terveysperusteeseen pohjautuvia subventoituja liikunnan harrastusmahdollisuuksia kuluttajalle. Tällöin voidaan puhua liikunnan harrastamisesta meriittihyödykkeenä, jossa kuluttajaa houkutellaan kuluttajaa kuluttamaan liikunnan harrastuspalveluita enemmän kuin ilman subventointia. (Gratton & Taylor 2000, 106.)

Liikunnan harrastamisen liittyviä tuotteita ja palveluita voidaan käsitellä myös julkishyödykkeinä. Julkishyödyke on eräs positiivisen ulkoisvaikutuksen ilmenemismuoto. Puhtaan julkishyödykkeen ominaisuutena on ensinnäkin, että hyödykkeen kuluttamisesta poissulkeminen on mahdotonta. Toisaalta julkishyödykkeeseen liittyy kilpailematon kuluttaminen. Yhden kuluttajan kuluttama julkisen hyödykkeen määrä ei vähennä muiden kuluttajien käytössä olevaa määrää. Julkishyödykkeen ominaisuuden huomioiden, jos julkisen hyödykkeen tarjonta jätetään markkinoiden ratkaistavaksi, tuloksena on liian vähäinen tarjonta. Teoreettisena perusteluna on, että jokainen kuluttaja ostaa hyödykettä vain siinä määrin kuin se tuottaa hänelle itselleen hyötyä, mutta jokainen ostettu yksikkö hyödykettä tuottaa samanaikaisesti hyötyä kaikille muille kuluttajille. Tässä tilanteessa kuluttajalla on mahdollisuus joko toimia vapaamatkustajana vähättelemällä omaa maksuhaluaan tai vastata strategisesti ja vaatia julkishyödykettä tuotettavaksi liikaa. Sääntelyllä voidaan varmistaa tarvittavien hyödykkeiden tuottaminen riittävässä määrin, ja varmistaa kaikkien hyödynsaajien osallistumien hyödykkeen maksamiseen esimerkiksi verotuksen kautta. Liikunnan harrastamisen viitekehksessä on monia liikuntapalveluita, joilla on julkishyödykkeen ominaisuuksia. Tyypillisenä esimerkkinä on luontoympäristöt, joita kuluttajat voivat nauttia ilman lisämaksuja. Taloudelliselta kannalta julkishyödykkeen taloudellista arvoa on vaikea mitata ja merkitystä arvioida, joten sen käyttö liikunnan harrastamisen yhteiskunnallisen perusteluna ei ole täysin selkeää ja avointa. (Gratton & Taylor 2000, 112–113.)

Toinen näkökulma julkishyödykkeeseen on, että erilaisten palveluiden olemassaololla ja säilyttämisellä on jo itsessään arvoa kuluttajalle. Esimerkiksi liikuntapalveluiden hyödynsaajina voivat olla liikuntapalveluita käyttämättömät, joiden on kuitenkin mahdollista joskus tulevaisuudessa aloittaa suhteellisen helposti palveluiden käyttäminen. Talousteorian mukaan kuluttaja voi olla halukas maksamaan siitä, että on tietoinen mahdollisuudesta jonkun palvelun käyttämiseen tulevaisuudessa. Kuluttaja voi olla myös halukas maksamaan, että vielä tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus käyttää näitä palveluita. Kuluttajalla voi olla maksuhalukkuutta konkreettisten palveluiden lisäksi myös, myös mahdollisiin palveluihin. Markkinat harvemmin vastaavat tarjonnalla mahdolliseen kysyntään, koska jos rationaalisti toimivilla markkinoilla ei ole keinoa havaita kysyntää, se ei myöskään tuota palveluita tarvittavaa määrää. (Gratton & Taylor 2000, 106.)

Miksi osa markkinahäiriöistä jää julkiselta sektorilta korjaamatta? Tätä keskeistä kysymystä voidaan lähestyä kahdesta eri näkökulmasta. Ensinnäkin julkiselta sektorin toimijoilla voi olla puutteellinen tietoa kuluttajien kysynnästä. Toisaalta tietoa kysynnästä voi olla riittävästi, mutta julkisen sektorin toimijat voivat tulkita tietoa omista subjektiivisista lähtökohdistaan. Tiedon tulkitseminen omista pragmaattisista lähtökohdista käsin on usein helpompaa kuin abstraktisempien markkinoiden tehokkuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvien lähtökohtien kautta. Toiseksi julkinen sektori voi olla tehokas järjestämään ja tuottamaan yhteisön arvostamia hyötyjä, jos näiden hyötyjen kysyntä on homogeenistä. Tilanteessa, jossa kollektiivinen kysyntä on heterogeenistä ja monipuolista, pystyy kolmas sektori todennäköisemmin vastaamaan kysyntään tehokkaammin. (Gratton & Taylor 2000, 135.) Gratton & Taylor (2000, 135) mukaan merkittävä määrä julkishyödykkeisiin liittyvää kysyntää jää markkinatoimijoilta ja julkiselta sektorin toimijoilta huomaamatta. Tässä tilanteessa markkina- ja julkisen sektorin toimijat eivät myöskään vastaa olemassa olevaan kysyntään. Julkisen sektorin osalta häiriöille on useampia eri syitä:

1. Motivaatio-ongelma. Julkisen sektorin toimintaan liittyy usein politiikkaa, ja valittujen poliitikkojen intressinä voi olla varmistaa enemmän oma uudelleen valinta kuin abstraktisiin julkishyödykkeisiin liittyen kysyntäongelmien ratkaisu. Tilanteessa, jossa julkishyödykkeiden kysyntä koskee suurin osa äänestäjistä poliittinen päättäjä puoltaa tarjonnan lisäämistä. Toisaalta tilanteessa, jossa julkishyödykkeen kysyntä koskee äänestäjien vähemmistöä ei poliittisella päättäjällä ole intressiä puoltaa tarjontaa.
2. Informaation ongelma. Kysynnän koskiessa vain pientä joukkoa ei julkisen sektorin toimijat pysty välttämättä tunnistamaan kysynnän voimakkuutta.
3. Puutteet poliittisten päätösten operatiivisessa toimeenpanossa.

Markkinatoimijat eivät vastaa kysyntään, jos kysyntään liittyy liikaa julkishyödykkeen ominaisuuksia. Julkisen sektorin toimijat eivät vastaa kysyntään, koska kysyntä on luonteeltaan liikaa heterogeenistä. (Gratton & Taylor 2000, 135) Liikunnan harrastaminen on luonteeltaan heterogeenistä, mikä erityisesti näkyy eri liikuntalajien ja -muotojen runsaana määränä ja jatkuva muutoksena. (Hyytinen & Maliranta 2015, 19). Yksittäisen liikuntalajin tai -muodon kysyntä voidaan tulkita olevan niin vähäistä, ettei markkinatoimijat tai julkisen sektorin toimijat reagoi kysyntään tarjontaa lisäämällä

Kappaleen yhteenvedona voidaan pohtia muutamaa kysymystä. Jos yksityisen, kolmannen ja julkisen sektorin yhteisenä strategisena intressinä on terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen liikunnan avulla, niin miksi liikunnan harrastuspalveluiden tarjonta on jakaantunut eri sektoreille? Kysymystä voidaan lähestyä näkökulmasta, että millainen hyödyke liikunnan harrastuspalvelu on. Kappaleessa aiemmin mainittujen näkökulmien lisäksi hyödykkeet voidaan jakaa kollektiiviseen kulutushyödykkeeseen, kollektiivisen kulutushyödykkeen korvaavaan yksityishyödykkeeseen tai puhtaaseen yksityishyödykkeeseen. Perinteisesti voidaan ajatella, että julkisen sektorin tehtävänä on tarjota kollektiivisia kulutushyödykkeitä. (Gratton & Taylor 2000, 154.). Grattonin & Taylorin tulkintaa mukaillen liikunnan harrastajan valinnan logiikka on seuraavanlainen:

1. Kuluttaja tarkistaa vastaako julkisen sektorin tarjonta hänen tarpeeseensa. On kuitenkin todennäköistä, että julkisen sektorin tarjonta ei vastaa kuluttajan tarpeita.
2. Kuluttaja tarkistaa millaista täydentävää tarjontaa markkinatoimijoilla ja kolmannen sektorin toimijoilla on tarjolla. Toimijan valintaan vaikuttaa kulutushyödykkeen luonne, jossa kollektiivista hyödykettä etsivä kuluttaja valitsee todennäköisemmin tarjoajaksi kolmannen sektorin. Myös hyödykkeen hinnalla on merkitystä valinnalle.

Miksi julkinen sektori ei tuota enemmän tarjontaa? Kysymykseen voidaan vastata kriittisesti, että kuinka paljon julkisen sektorin tarjoamasta toiminnasta tulee hyötyä suhteessa liikaa varakkaille ja paremmassa asemassa oleville. Lähtökohtaisesti julkisen sektorin tulisi edistää toiminnallaan markkinoiden tehokkuutta ja oikeudenmukaisuutta. Tavoitteeseen voidaan päästä esimerkiksi kohdentamalla taloudellista tukea yhteisön huonompiosaisille. Toisaalta tarjontaan vaikuttaa myös kulutushyödykkeen kysynnän laatu, erityisesti kysynnän homo- tai heterogeenisyys. Lähtökohtana voidaan olettaa, että mitä vähäisempi kysynnän heterogeenisyys sitä todennäköisemmin julkisen sektorin toimijat tarjontaa järjestävät. Kysynnän ollessa heterogeenisempää sitä suuremman osan

tarjonnasta tuottaa yksityissektorin ja kolmannen sektorin toimijat yhdessä. Toisena perusteena on ”enemmistön valta” julkiseen sektoriin liittyvässä poliittisessa päätöksenteossa. Yksittäisellä kuluttajalla on julkisen sektorin tuottamaan tarjontaan vähäisempi vaikutusmahdollisuus verrattuna muihin sektoreihin. Liikunnan yksityissektorin kasvaessa ja asiakaslähtöisyyden lisääntyessä eri sektorin toimintamallit ovat lähestyneet toisiaan, jolloin myös eri sektoreiden välinen kilpailuasetelma on muuttanut muotoaan. Tällöin kuluttajan kannalta palvelut tulevat olemaan todennäköisesti kalliimpia, mutta vastaavat paremmin kuluttajan henkilökohtaiseen tarpeeseen. (Gratton & Taylor 2000, 155–158.)

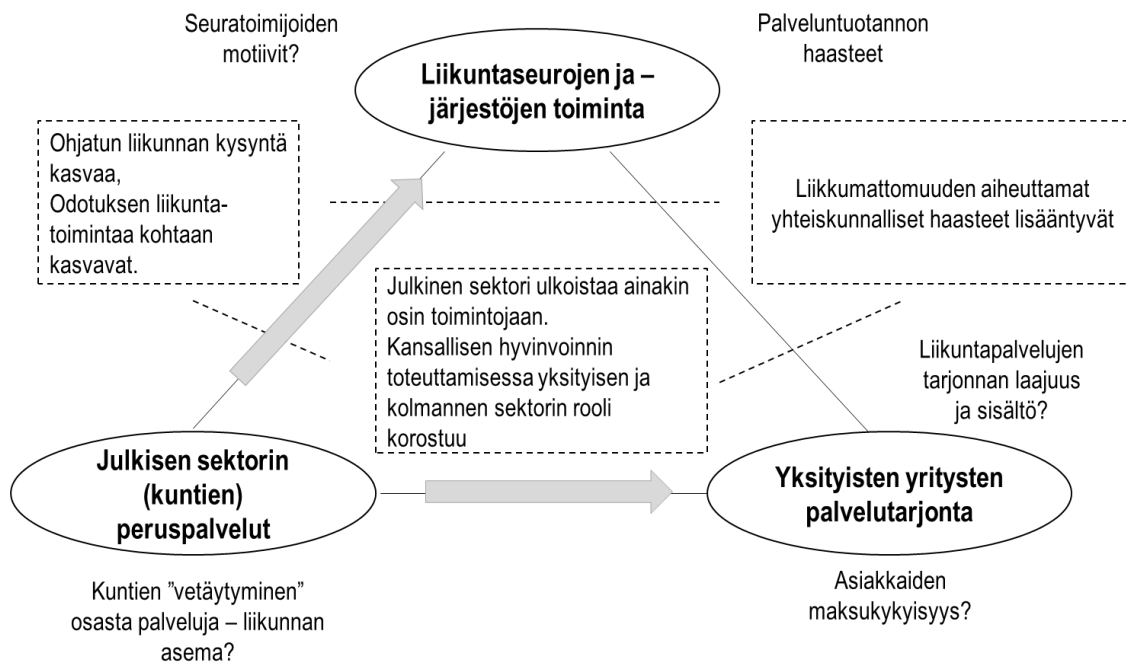
Miksi julkisen sektorin kannattaa tukea kolmatta sektoria? Kysymys on relevantti, kun ottaa harkintaan, että osa kolmannen sektorin organisaatioiden toiminnan hyödynsaajista ovat rajattu pelkääntään kolmannen sektorin organisaation sisälle, ja yleensä vain jäsenille. Kolmannen sektorin toimintaan sisältyy kuitenkin laaja skaala erilaisia organisaatioita. Skaalan ääripäissä on lähes kokonaan jäsenmaksuihin perustuvien organisaatioiden toiminta. Näiden organisaatioiden toiminta pyrkii maksimoimaan, yleensä jäsenmaksun maksaneiden jäsenten saamien hyötyjen määrän ja laadun. Organisaatioiden tarjoamat hyödyt ovat luonteeltaan kollektiivisia, mutta kohdistuvat vain tiettyyn rajattuun joukkoon hyödynsaajia. Organisaation toimintaan liittyy useita yritystoiminnan kanssa samankaltaisia ominaisuuksia. Skaalan toisessa ääripäässä on organisaatiot, joiden toimintaan liittyy laaja määrä hyödynsaajia. Esimerkiksi organisaatioiden tarjoamista palveluista pääsee hyötymään myös ne, jotka eivät ole organisaation jäseniä. Tällaisten organisaatioiden toiminnan on hyvin samankaltaista julkisen sektorin kanssa, mutta pienemmässä mittakaavassa. Niiden toiminnan rahoitus todennäköisyys perustuu julkisen sektorin tekemään taloudelliseen subventointiin ja erilaisiin lahjoituksiin. Molempia ääripäitä voidaan tukea julkisen sektorin toimesta, koska molemmat ääripäät tuottavat jossain määrin kollektiivista hyötyä yhteisöille. (Gratton & Taylor 2000, 136.)

Perinteisesti ajatellaan, että kolmas sektori pystyy tunnistamaan ja tarjoamaan palveluita vastaamaan heterogeenisempään kysyntään kuin julkinen sektori tai yritykset. Tällöin julkisen sektorin kannalta huolena on, ettei kolmannen sektorin toimijat havaitsevat omaa potentiaaliaan palveluiden tarjoajina. Esimerkiksi yksittäinen nuori liikunnan harrastajana voi saada turvallisen ympäristön liikuntaseuratoiminnasta kasvuun ja kehittymiseen. Tällöin kolmannen sektorin toiminta vähentää julkiselta sektorilta painetta tarjota samankaltaisia palveluita, jolloin muodostuu mahdollisuus vähentää julkisen sektorin menoja. Edellä mainittu logiikka olettaa, että saadaksesen tukea julkiselta sektorilta, tulisi kolmannen sektorin toiminnan lähtökohtaisesti tuottaa julkisen sektorin arvostamia

kollektiivisia hyötyjä, mutta pienimuotoisemmin kolmannen sektorin voimavarat huomioiden. Kattavana ajatuksena on, että yksittäisten kolmannen sektorin toimijoiden panoksesta muodostuu monen eri toimijan yhteissummasta suuri vaikutus. (Gratton & Taylor 2000, 137–141)

Toisena tulokulmana kolmannen sektorin tukemiseen on, että alueen asukkaita lähellä olevien kolmannen sektorin toimijoiden kautta saadaan lisättyä yksittäisten asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia oman alueensa kehittämiseen. Toisaalta julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön kehittäminen edellä mainituista lähtökohdista voidaan nähdä esteenä kolmannen sektorin organisaatioiden oman identiteetin kehittämisessä. Kritiikin ydin on, että kolmannen sektorin toimijat ovat vain pelkkä julkisen sektorin epävirallinen virasto tai jatkumo, joka tuottaa tarvittavia palveluita julkista sektoria edullisemmin. Taloudellinen riippuvuus pelkästään julkisesta sektorista ja sen asettaman sääntelyn noudattaminen on riskialtista kolmannen sektorin perusluonteelle ja autonomialle. Perusluonteelle ominaista on organisaatioiden itsenäisyys ja jäsenten etujen mukaan toiminen. Toiminnalla ei pyritä lähtökohtaisesti tuottamaan kollektiivisia hyötyjä koko yhteisölle. Kritiikin vastapuolena on kolmannen sektorin sisäiset ongelmat, jotka liittyvät esimerkiksi taloudellisiin kysymyksiin ja kuluttajien vähentyneeseen halukkuuteen tehdä palkkatyön lisäksi palkatonta vapaaehtoistyötä. Julkinen sektori voi tarjota näiden ongelmien ratkaisemiseksi monipuolista tukea. (Gratton & Taylor 2000, 137–141; Kokkonen & Pyykkönen 2018, 7–8.)

Julkisen sektorin roolia markkinoilla voidaan tarkastella esimerkiksi suhdannevaihtelujen tasajana. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että kunta on vakaa toimija ylläpitämään tiettyjä liikuntapaikkoja, joiden suosio voi vaihdella ajan kuluessa. Esimerkiksi yritysten ei välttämättä olisi taloudellisesti kannattavaa tehdä liikuntapaikalla liiketoimintaa matalasuhdanteen aikaan. (Hyytinen & Maliranta 2015, 119.) Keskeisenä lähtökohtana liikunnan harrastamisen markkinoille tulisi olla, että sen toiminta luo parhaat mahdolliset edellytykset varsinaisen liikunnan harrastamiselle. Kokonaisvaltaisena tavoitteena voisi olla edistää kysyntälähtöisen ja innovatiivisen toiminnan kehittymistä liikunta-alalla liiketaloudellisin keinoin. (Koivisto 2010, 2–3.) Kuvassa 4 on kuvattu erästä mahdollista tulevaisuuskuvaa eri markkinatoimijoiden asemoitumisesta liikunnan palveluntuotannossa tulevaisuudessa.

Kuva 4 Liikunnan tarjonnan eri sektorien tuleva asemointi (Koivisto 2010)

4.3 Lasten ja nuorten harrastustakuu

Harrastesetelin kannalta julkisen sektorin rooli liikunnan harrastusmarkkinoilla liittyy vahvasti lasten ja nuorten harrastustakuuseen. Harrastustakuun päämäärä on taata jokaiselle lapselle ja nuorelle mielekäs viikoittainen harrastus. Yksi harrastustakuun ajatuksista on kannustaa kuntia kehittämään uusia käytäntöjä lasten ja nuorten harrastamisen järjestämiseen. Harrastustakuun jalkauttamisen osa-alueet ovat myönteinen tahto, resurssiviisuus, viestintä ja vuorovaikutus sekä koordinointi ja toteutus (Haanpää 2019, 56–62). Uusien käytäntöjen jalkauttaminen voi vaatia vanhoista käytännöistä irtaantumista. Kantavana logiikkana on, että harrastustakuun mukaisen arvopohjan ja käytäntöjen tulisi levitä kuntien kautta palveluntarjoajiin ja aina yksittäiseen kotitalouteen ja harrastajaan asti. Haanpään mukaan juuri arvopohjan ja käytäntöjen levittämiseen liittyy harrastustakuun keskeiset ydinongelmat, koska esimerkiksi kuntavastaajien havaintoina oli, että harrastustakuun organisoinnissa voidaan puhua vanhoista toimintatavoista, joista ei tahdota millään päästä eroon. Aiemmat uskomukset ja tottumukset ohjaavat myös nykyisiä käytäntöjä ja estävät uudenlaisten valintojen tekemisen. Polkuriippuvuudessa on kyse siitä, ettei toimintatavat tai -järjestelmät päivitty uudempaan ja parempaan versioon, vaan toimintaa ohjaa pääosin vanhat järjestelmät. Polkuriippuvuutta sisältävä järjestelmä ei lähtökohtaisesti halua tulla päivitettyksi. (Hyryläinen 2016.)

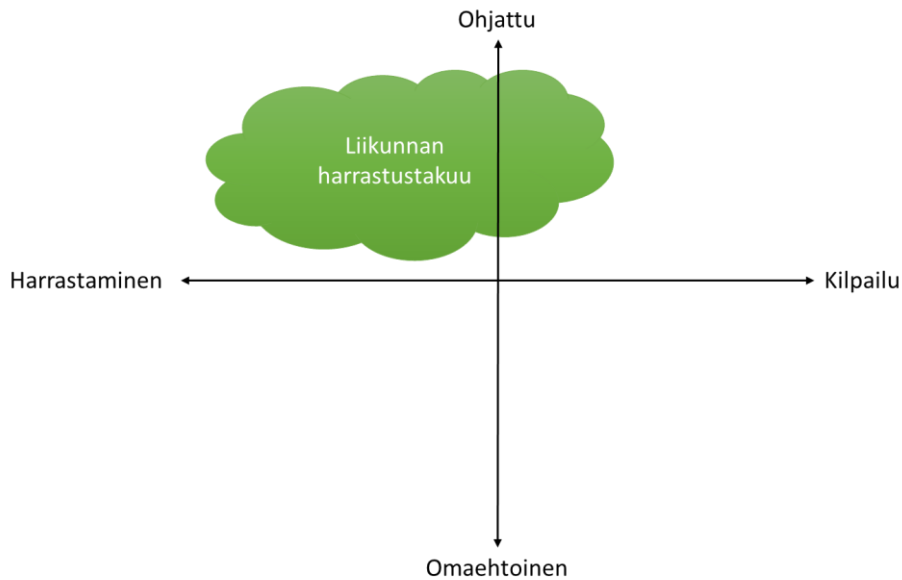
Millainen lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen voidaan vähintään katsoa kuuluvan harrastustakuun piiriin? Erilaisten tavoitteiden ymmärtäminen on oleellista, kun tehdään harrastustakuuseen liittyviä valintoja siitä, millaista harrastustakuuta tavoitellaan. Ensinnäkin valintojen kannalta on oleellista ymmärtää liikunnan harrastaminen omaehtoisena tai ohjattuna toimintana. Ohjatulla liikunnalla tarkoitetaan esimerkiksi koulussa, urheiluseuroissa ja liikuntaseuroissa tapahtuvaa valvottua ja ohjattua liikuntaa. Suomalaisista lapsista ja nuorista 43 % harrastaa liikuntaa urheiluseuroissa. Eniten urheiluseuroissa liikkuvat 7–14-vuotiaat. Ohjatun liikunnan päämääränä voi olla liikumaan aktivointi myös omaehtoisesta, koska ohjattu liikunta ei yksin ole taie liikunnan riittävyydelle. Omaehtoisella liikunnalla tarkoitetaan sellaista liikkumista, josta liikkuja on motivoitunut tekemään lähtökohtaisesti yksin tai yhdessä muiden kanssa ilman valvontaa tai ohjausta. (UKK-instituutti 2021b.)

Toiseksi harrastustakuuseen liittyvä valinta on siinä, että onko liikunta enemmän harrastamista vai kilpailua? Kilpailulla tarkoitetaan aktiviteetin tekemistä, jossa tavoitteena on pärjätä paremmin kuin muut (Cambridge Dictionary 2021.) Suomen opetus- ja kulttuuriministeriön (2017, 14) työryhmä on määritellyt raportissaan käsitteen harrastus seuraavasti:

Harrastaminen voi olla ohjattua tai omatoimista, ryhmässä tai itsekseen tapahtuvaa harrastamista. Usein harrastamisessa yhdistyy yhteisöllinen toiminta ja omatoiminen harrastaminen. Nuorten omatoimiseen harrastamiseen kuuluvat myös vapaaehtoistoiminta sekä tapahtumien ja projektien järjestäminen

Opetus- ja kulttuuriministeriön tahtoa harrastustakuun määrittämiseksi voidaan arvioida eräiden avustusten tukiehtojen kautta. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2019) jakoi vuonna 2019 erityisavusta vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamiseksi. Avustuksen tavoitteena oli edistää vähävaraisten perheiden 7–15-vuotiaiden lasten ja nuorten liikunnan harrastusta liikuntaseuroissa. Avustuksen tarkoituksena oli edistää valtion strategista tavoitetta liikunnan aktiivisesta ja osallistavasta kansalaistoiminnasta, jossa yhtenä painopisteenä ovat erityisesti lapset ja nuoret. Jaettavalla avustuksella tuli toteuttaa yhtä tai useampaa seuraavista tavoitteista: 1) edistää yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia vähävaraisten perheiden lapsille ja nuorille. 2) mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten harrastaminen urheiluseurassa. 3) ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä vähävaraisten perheiden lapset ja nuoret mukana toiminnassa urheilijoina, liikkujina ja seuratoimijoina. 4) kehittää innovatiivisia ja uudenlaisia toimintamalleja vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen tukemisessa.

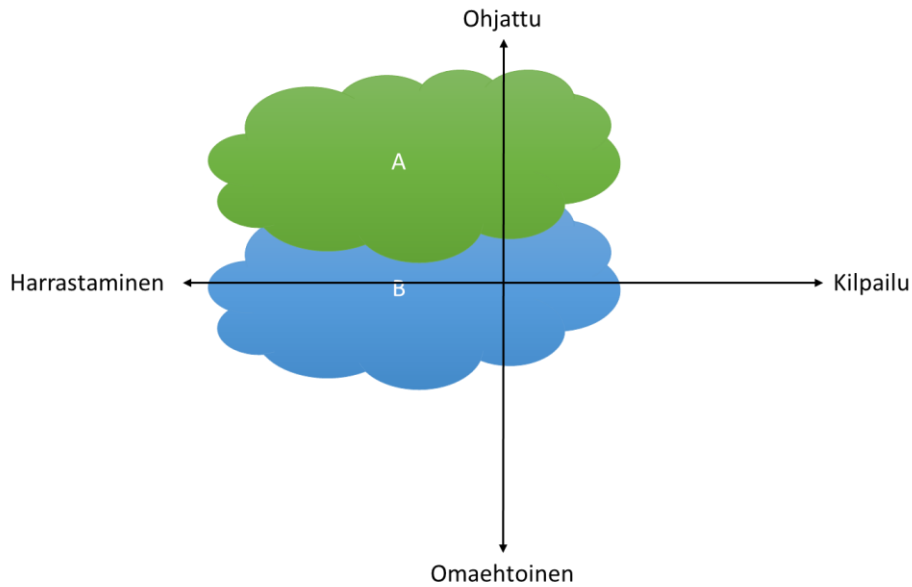
Avustusten arviointikriteerien mukaan avustuksella tuettiin vain liikunnan perustoimintaa. Määritelmän mukaan perustoimintaa on lasten tai nuorten viikoittainen harrastaminen seuran ohjatussa liikuntatoiminnassa. Urheilukilpailuja, kilpailumatkoja ja leirejä ei katsottu perustoimintaan kuuluvaksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019.) Opetus- ja kulttuuriministeriön tahto oli edistää ensisijaisesti ohjattua harrastamista. Toisaalta liikunnan harrastamisen tarjontaa on tällä hetkellä eniten liikuntaseuratoiminnassa, joka muodostuu pääosin junioriurheilusta. Kompromissina Opetus- ja kulttuuriministeriö on avustusehdoissa karsinut eniten kilpailullista tavoitetta edistävät junioriurheilun ominaisuudet. Kuvaan 5 on pyritty kuvaamaan Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksen harrastustakuun alaista liikuntatoimintaa vihreällä pilvellä. Pilven epätasaiset reunat kuvaavat rajuksen epätarkkuutta.

Kuva 5 Liikunnan harrastustakuun mukainen liikunta

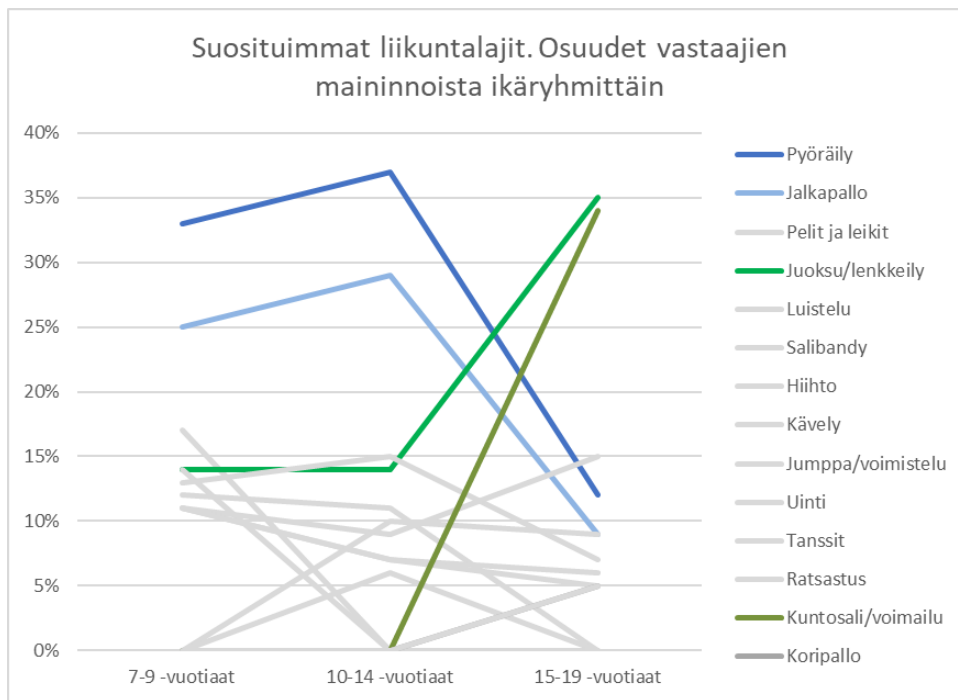
Lasten oikeuksien huomioiminen tarjoaa laajemman näkökulma harrastustakuun alaiseen liikuntaan. Lasten oikeuksien mukaan virkistystoimintaan kuuluu laaja kirjo erilaisia aktiviteetteja. Virkistystoiminnassa tulee painottaa, että toiminta on lapselle vapaaehtoista. Lasten oikeuksien kannalta pelkästään ohjattuun harrastustoimintaan keskittyminen voi osoittaa epäluottamusta lasten ja nuorten omaehtoista toimintaa kohtaan. Suomalaisessa nuorisopolitiikassa on keskeisenä ajatus, että nuorten omaehtoinen osallistuminen ja kansalaistoiminta tuottaa positiivisia tuloksia nuorille itselleen ja yhteiskunnalle kokonaisuutena. Tällöin tulee harkittavaksi se, millainen luottamus paikallisella yhteisöllä ja sen liikuntatoimijoilla on nuorten keskinäisen toiminnan myönteisiin vaikutuksiin. Tuleeko lasten ja nuorten keskinäinen, valvoton ja vapaa vertaisoppiminen tulkita taloudellisesti

edistettävänä asiana? (Kiilakoski, Pekkarinen & Salasuo 2020.) Kuvassa 6 on hahmotettu sinisellä harrastustakuun alaista liikuntaa, jossa korostuu omaehtoisen liikunnan harrastamisen hyödyt ja niiden tavoittelu.

Kuva 6 Harrastustakuun alaisen liikunnan vaihtoehdot

Mitä ohjattu harrasteliikunta voisi käytännössä olla? Lasten ja nuorten liikunnan lajikohtaista harrastamista arvioitaessa on syytä huomioida, ettei kysyntä ole homogeenistä. Voidaan järkevästi yleistää, että eri-ikäiset lapset ja nuoret haluavat harrastavat eri lajeja. (Hakanen ym. 2019, 95.) Kuvassa 7 on esitetty 7–19-vuotiaiden kymmenen suosituinta liikuntalajia lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen 2018 mukaan. Sinertävällä värillä 7–9-vuotiaiden suosituimmat ja vihertävällä 15–19-vuotiaiden suosituimmat liikuntalajit.

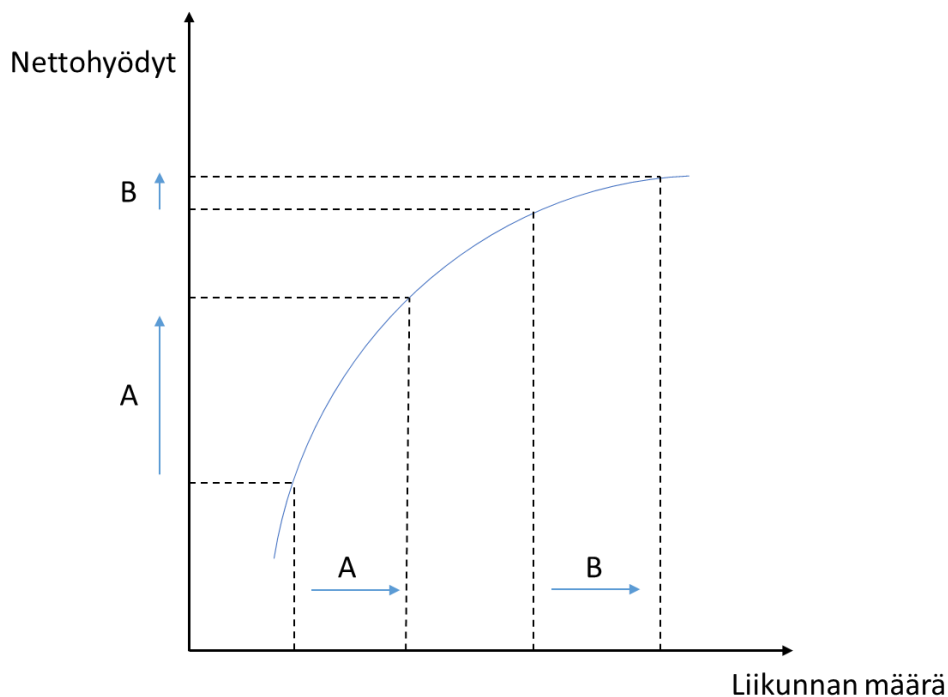

Kuva 7 Lasten ja nuorten suosituimmat liikuntalajit

Liikuntalajien kysynnän tarkasteluun voidaan yhdistää tietoa olemassa olevasta kysynnästä ja potentiaalisesta toivekysynnästä. LIITU-tutkimuksen aineiston perusteella voidaan väittää, että 15-vuoden iässä joukkuelajien harrastaminen alkaa korvaantua yksilölajien harrastamisella. (Hakanen ym. 2019, 91–93.) Eri ikäryhmien suosituimpia lajeja kohtaan kysyntää on lähes puolella ikäryhmän vastaajista. Alakoulu-ikäisillä suosituin on jalkapallo ja pyöräily. Yläkoululaisilla kuntosaliharjoittelu ja juoksulenkkeily. Tältä osin voidaan väittää, että olemassa oleva harrastaminen voi luoda potentiaalista kysyntää. Tämä olisi loogisesti perusteltavissa esimerkiksi Puronahon (2014) liikunnan harrastamisen syntyteoriassa mainitun liikuntakontaktien merkityksen ja imagon perusteella. Imago voi tällöin syntyä jaetusta ajatuksesta, että jokin liikuntalaji on suosittua ja ”kaikki harrastavat sitä”. Kriittikinä liikunnan lajikohtaisen kysynnän esitystavalle opinnäytetyössä voidaan todeta, että esimerkiksi jo jalkapalloa harrastava voi haluta harrastaa jalkapalloa enemmän. Tällöin toivekysyntä ei koske aivan uutta jalkapallon harrastajaa.

Mikä on talousteoreettinen perustelu ohjatulle harrastamiselle? Keskittyminen pääosin ohjattuun liikunnan harrastustoimintaan liittyvään kysyntään voidaan perustella talousteoreettisesti rajahyödyllä ja liikunnan harrastamisen suhteellisella edullisuudella suhteessa kilpailulliseen urheiluun. Rajahyöty on toiminnan volyymin ja hyödyn kasvamisen suhde. Toiminnan volyymin ja syntyvän hyödyn välinen suhde ei ole suora vaan kaartuva. (Kekomäki 2014.) Liikunnan viitekehyksessä

rajahyötyä voidaan tarkastella annos-vastesuhteella, jolla tarkoitetaan liikunnan määrän lisääntymistä aiheuttavia terveyshyötyjä ja haittoja. Liikunnan määrä kuvataan kasvavan fyysisen aktiivisuuden kuormittavuuden ja toistotiheyden mukaan kevyestä arkiliikunnasta aina erittäin raskaaseen kilpaurheiluun. Teorian mukaan liikunnan terveyshyödyt suurenevät nopeasti vähän liikkuvilla henkilöillä liikunnan määrän kasvaessa ja ovat suurimmillaan kuntoliikkujiilla. Liikuntaan liittyvät haitat pysyvät kuntoliikunnassa vähäisinä. Raskaassa kilpaurheilussa liikunnan nettohyödyt eivät ole optimoinnin kannalta ihanteelliset. (Fogelholm & Oja 2011, 67–75.) Kuvassa 8 henkilön A liikunnan nettohyöty liikunnan määrän lisäämisestä on merkittävästi henkilöä B suuremmat.

Kuva 8 Liikunnan annos-vastesuhde (Fogelholm & Vuori, 2011, 70)

Liikunnan kalleuden tai edullisuuden tarkastelussa voidaan huomioida esimerkiksi Kari Puronahon näkemys, jonka mukaan liikunnan harrastajan kokonaiskustannukset muodostuvat välittömistä ja välillisistä kustannuksista. Tutkimus osoittaa, että liikunnan harrastamisen kustannukset ovat Suomessa 2–3 kertaistuneet 2004–2014 välillä. Erityisesti nuorten ikäluokkien kilpaurheilun kustannukset ovat kasvaneet selvästi kilpaurheilua nopeammin. Tutkimuksessa havaittiin liikunnan harrastamisen kustannusten kasvun ja harrastusintensiteetin kasvun välillä yhteys. Käytännössä tämä tarkoittaa, että harjoitus- ja kilpailutapahtumien määrän kasvaessa, kasvavat harrastamiseen koko-

naiskustannukset. Erot kasvukertoimesta kokonais- ja yksikkökustannusten välillä johtuvat harjoitusintensiteetin kasvusta kymmenessä vuodessa. Liikunnan harrastajat harrastavat viikoittain enemmän. (2014, 16–19, 23)

Harrastesetelissä kannattaa panostaa ohjattuun harrasteliikuntaan, koska sen kustannukset suhteessa hyötyyn ovat todennäköisesti pienemmät kuin juniori- ja kilpaurheilussa. Harrasteliikunnan avulla voitaisiin myös pitää useampi harrastaja mukana liikunnan parissa, koska se ei vaadi yhtä paljon vapaa-aikaa harrastajalta kuin kilpaurheilu. (Puronaho 2014, 74–77.) Käytännössä kunta voisi samalla liikuntakapasiteetilla mahdollistaa enemmän harrasteliikuntaa ja kuin tavoitteellista urheilua. Toisaalta tutkijan oman kokemuksen perusteella omaehtoiseen liikunnan harrastamiseen painostaminen voisi tuottaa jopa harrasteliikuntaa kustannustehokkaammin nettohyötyä. Omaehtoisessa liikunnassa jäisi pois myös muita pakollisia kustannuksia.

5 LIKUNNAN HARRASTAMISEN TALOUDELLINEN TUKEMINEN

Sääntely ja taloudellinen tukeminen liittyy keskeisesti siihen, että miten lasten ja nuorten liikunnan harrasteseteliä voidaan toteuttaa. Sääntely voidaan määrittellä julkisen viranomaisen keskitetysti ja jatkuvasti harjoittamaksi kontrolliksi, jonka kohdistuu taustayhteisön merkittäväksi kokemiin asioihin ja toimintoihin. Tällöin sääntely kohdistuu vain toimintaan, jonka yhteiskunta on määritellyt toiminnalleen arvokkaaksi ja keskeiseksi, ja siksi kontrollia ja säätelyä tarvitseväksi. Sääntely voidaan käsittää myös laajemmin kuin vain julkisen vallan käyttöä harjoittavaksi toiminnaksi. Sääntely voi olla kaikkea käyttäytymistä ohjaavaa sosiaalista ja taloudellista vaikuttamista, joka on yhteiskunnan, markkinoiden tai erilaisten organisaatioiden itsensä harjoittamaa. Laajan määrittelyn mukaan sääntelyltä ei edellytetä, että se on jatkuvaa tai että se on kohdistettu vaikuttamaan vain sosiaaliseen ja taloudelliseen käyttäytymiseen. Sääntely voi kohdistua muidenkin ilmiöiden hallintaan. Sääntely voi olla preventiivisen sääntelyn lisäksi myös mahdollistavaa ja fasilitoivaa. Toisaalta sääntelyteoria voidaan lähestyä olemassa olevan sääntelyn tarkoituksenmukaisuuteen keskittyvän tutkimuksen kautta, mutta siihen voi samanaikaisesti sisältyä säätelyn uudistamiseen tähtääviä tavoitteita. (Baldwin, Cave & Lodge 2011, 2–3; Rintala 2019, 29–32.) Tämän opinnäytetyön viitekehksessä sääntelyllä pyritään vaikuttamaan liikunnan harrastuspalveluiden asiakkaiden ja palveluntuottajien sosiaaliseen ja taloudelliseen käyttäytymiseen. Ohjaavaa sääntelyä analysoidaan ymmärtämiseen ja uudistamiseen tähtäävien tavoitteiden näkökulmasta. Oleellista opinnäytetyölle on myös se, että kuinka helposti uudistettu sääntely on otettavissa käyttöön ja kuinka muutettavissa sääntely on, jos yhteisön tavoitteet tätä vaatii.

Julkisella sektorilla palveluiden järjestämisen yhteydessä puhutaan usein subventoinnista. Subventoinnilla tarkoitetaan rahallista tukea, jonka tarkoituksena on laskea tuotteen tai palvelun hintaa, tukea tuottajien toimintaa tai kannustaa muutoin yhteisön tärkeäksi koettua toimintaa taloudellisesti. Julkinen subventio perustuu perinteisesti verorahoitaisuuteen. Verorahoitteisessa toiminnassa lähtökohtana on taloudellisen perustelun sijaan asiallinen perustarkoitus. Verorahoittamisen keinot voidaan jakaa kahteen pääryhmään: kysynnän ja tarjonnan subventointiin. Pelkistäen tarjonnan subventiot kohdentuvat panoksiin ja kysynnän subventio tuloksiin. Molempiin keinoihin liittyvät omat vahvuudet ja heikkoudet. Pääryhmien välillä voi olla erilaisia yhdistelmiä, joilla maksimoidaan tilannekohtaisesti eri keinojen hyödyt ja minimoidaan haitat. (Meklin 2009, 61; Maailmanpankki 2004, 6.)

5.1 Tarjonnan subventointi

Julkisen sektorin järjestämä tarjonnan subventointi kattaa kokonaan tai osittain palveluiden tuottamisen kokonaiskustannukset ja tuloskatteen palveluntarjoajalle. Kustannusten rahoittaminen julkisin varoin voidaan toteuttaa maksusitoumuksena ja luontoissuorituksena. Tarjonnan hintasubventiot voidaan harkinnanvaraisesti kohdentaa subventoitaviin tuotantopanoksiin. Sitoumukset voivat sisältää kiinteästi maksettavan summan hankittavista palveluista, verohelpotuksia tai maksuhyvityksiä perustuen esimerkiksi alueen väestörakenteeseen ja sairastavuuteen. Luontoissuoritukset liittyvät usein julkisen sektorin omistamiin ja hallinnoimiin palveluihin. Tarjonnan subventointi on suhteellisen helppoa ja edullista käyttöönottaa, säännellä ja hallinnoida. Tarjonnan subventoinnilla tarjotaan usein verorahoitteisia etuja laajoille käyttäjäryhmille. (Maailmanpankki 2004, 6.)

Maailmanpankin (2004, 6-8) mukaan tarjonnan subventoinnin heikkoudet ovat seuraavia:

1. Kohdentamisen vaikeus. Tarjonnan subventoinnissa ei voida mitenkään varmistaa, että subventoinnista hyötyvät vain haluttuun kohderyhmään kuuluvat. Haittaa voidaan pienentää subventoimalla niiden palveluntarjoajien palveluja, joita haluttu kohderyhmä käyttää. Toisaalta haluttu kohderyhmä ei välttämättä kaikissa tilanteissa pysty näiden palveluntarjoajien palveluita käyttämään. Toinen vaihtoehto on subventoida vain niitä palvelun tuotantopanoksia, joilla on myönteisiä vaikutuksia havaitun ongelman tai ilmiön ratkaisuun. Myös tällöin käytettävien perusteluiden määrittely on vaikeaa, ja todennäköisesti palveluiden subventoinnilla ei voida saavuttaa haluttuja vaikutuksia riittävästi.
2. Käyttäjien vaikutusmahdollisuuksien puute. Tarjonnan subventointiin voi liittyä ajatus palvelun heikosta laadusta. Palveluntarjoajilla ei ole taloudellista kannustinta tarjota käyttäjille parempaa laatua kuin julkisen sektorin kanssa tehdyssä sopimuksessa määriteltä.
3. Kannustimien puute palveluiden tehokkuuden parantamiseen. Palvelun tarjonnan subventointia voi olla hankala yhdistää palveluiden tarjonnan tehokkuuden lisäämiseen. Tällöin julkinen rahoitus voi kuluja palkankorotuksiin tai tehottomiin liiketoimintoihin.

Tarjonnan subventioihin liittyy merkittäviä palveluiden vaikuttavuuteen vaikuttavia tekijöitä. Yleisesti subventioita voidaan perustella esimerkiksi tilanteissa, jossa markkinat eivät toimi tehokkaasti tai eivät kykene huomioimaan ulkoisvaikutuksia tai oikeudenmukaisuutta. Toisaalta subventioiden käyttö vain julkisesti omistettujen ja hallinnoitujen palveluihin voi heikentää samankaltaisia palveluita tarjoavien palveluntarjoajien markkina-asemaa alueella. Kilpailun väheneminen heikentää

kannustimia panostaa palveluiden tuottavuuteen, laatuun ja käyttäjätuottavuuteen. Käyttäjän valinnanvapauden ja palveluntarjoajien välisen kilpailun edistämisen tulisi sisällyttää tapaan tehdä subventointia julkisin varoin. Markkinoiden sääntelylle ei tulisi olla merkittävää se, että kuka on palveluntarjoaja. Kilpaillut markkinat mahdollistavat sopimusten tekemisen monien eri palveluntarjoajien kanssa, jolloin julkisen sektorin taloudelliset subventiot jakaantuvat tasaisemmin. Subventiot eivät saa estää uusia palveluntarjoajia aloittamasta toimintaansa, vaan niiden tulee lisätä kiinnostusta myös uusille palveluntarjoajille laajentaa toimintaansa. (Maailmanpankki 2004, 12-15.)

5.2 Kysynnän subventointi

Kysynnän subventoinnille keskeistä on rahoituksen kokonaisuus, joka muodostuu hyödynsaajasta, subventoinnista ja halutusta tuotantopanoksesta, joka voi olla esimerkiksi oikeus palveluntarjoajan palvelun käyttäjäksi pääsystä. Yksinkertaistaen palveluntarjoajan saama rahoitus riippuu, paljonko haluttuja tuotantopanoksia on todellisuudessa tehty ja käytetty. Kysynnän subventointi voi olla käyttäjä- tai palveluntarjoajälähtöistä, ja sitä voidaan toteuttaa ennen tai jälkeen tosiasiallisen palvelun käytön. Ennen palvelun käyttöä tapahtuva käyttäjäälähtöinen subventointi toteutuu ennen palvelun tosiasiallista käyttöä. Tällöin rahoitus tapahtuu suorina rahallisenä tukena käyttäjälle, veroetuina tai palveluseteleinä. (Maailmanpankki 2004, 8, 17.) Maailmanpankin (2004, 6-11) mukaan kysynnän subventoinnin vahvuudet ovat seuraavia:

1. Tuloperusteinen palkitseminen. Palveluntarjoajan saaman julkisen rahoituksen määrä riippuu yhteisön haluamien palvelujen käytöstä. Toimintatapa luo kannustimen lisätä laatua ja tehokkuutta.
2. Tutkimusnäyttöön perustuva toimintatapa. Rahallisen tuen ja haluttujen tulosten yhteys antaa mahdollisuuden määrittää sen, että mitä halutut tulokset tosiasiallisesti ovat. Julkista tukea voidaan kohdentaa suoraan yhteisön ongelmien ratkaisemiseksi. Toimintatapa mahdollistaa valitsemaan tuettavaksi vain interventiot, joilla on tutkimusnäyttöön perustuvaa vaikutusta ongelman ratkaisemiseksi kustannustehokkaasti.
3. Kohdentaminen. Kohdentamisella viitataan subventointitavan kykyä kohdentaa julkista rahoitusta vain halutun tavoitteen mukaisesti. Kohdentamisella voidaan myös lisätä haluttujen palveluiden kysyntää, ja näin ollen lisätä todennäköisyyttä positiivisiin ulkoisvaikutuksiin.

4. Tulosperusteinen seuranta ja arviointi. Seuranta käsitetään usein toiminnaksi, jolla ehkäistään järjestelmien väärinkäyttöä. Tarjonnan subventointiin liittyvä aloitetaan usein siitä, että onko julkisin varoin avustettu toiminta toteutunut suunnitelmien mukaan. Kysyntäperusteinen seuranta mahdollistaa vahvemmin käyttäjälähtöisyyden, jolloin voidaan seurata paljonko käyttäjät toiminnasta tosiasiaassa hyötyvät.

Maailmanpankin (2004, 11) mukaan kysynnän subventoinnin merkittävin heikkous on korkeat transaktio- ja hallintokulut. Valinta tarjonta- ja kysyntäperusteisen subventoinnin välillä kiteytyy kysymykseen siitä, että ovatko mahdolliset palveluiden tuottavuuden ja laadun lisääntymisestä syntyvät hyödyt merkittävämmät kuin toiminnan sääntelyn tarpeesta aiheutuva taloudellinen lisäkitka liiketoimille. Kysyntäperusteisen subvention heikkoudet ovat seuraavia:

1. Korkeat transaktiokulut. Kysyntäperusteinen subventio vaatii haluttujen tulosten yksityiskohtaisen määrittelyn ja määrittelyn muuttamiseen selkeästi mitattavaan muotoon. Transaktiokulut sisältävät esimerkiksi palveluseleiden valmistamisen ja jakelun kustannukset, palveluntarjoajien sopimusten valmistelusta syntyvät kustannukset, palveluntarjoajien seurannasta syntyvät kustannukset, uusien palveluntarjoajien rekrytoinnin kustannukset sekä palvelusetelin väärinkäyttöä ehkäisevien järjestelmien kehittämisen kustannukset.
2. Ylipalvelu. Käyttäjän ylipalvelemista voi ilmetä, koska palvelun tulokset yhdistyvät suoraan palveluntarjoajan rahoitukseen. Tällöin riskinä on esimerkiksi käyttäjän moraalikato ja päämies – agentti -ongelma.
3. Kermankuorinta. Kermankuorintaa voi ilmetä, jos palveluntarjoaja pyrkii välttämään tarjoamasta palvelua liiketoiminnan perusluonteen kannalta haastavalle käyttäjäryhmille.
4. Alhainen käyttäjätyytyväisyys. Kysyntäperusteinen rahoitusmalli voi luoda tilanteen, jossa palveluntarjoajan kannattaa haalia palvelunsa käyttäjäksi enemmän asiakkaita kuin palveluntarjoajalla on kapasiteettia. Ongelmalliseksi tilanne muodostuu, jos palveluntarjoaja laskee palvelun laatua tarjonnan lisäämiseksi.

(Le Grand & Bartlett 1993, 24–32; Maailmanpankki 2004, 11)

6 PALVELUSETELIJÄRJESTELMÄ

Palvelusetelijärjestelmän käsitys valinnanvapauden ja kilpailun myönteisistä yhteisvaikutuksista on keskeisesti toimintatavan ytimessä. Oletuslogiikka voi olla esimerkiksi seuraava: 1) kunta antaa asiakkaalle vapauden valita itselleen sopiva palveluntuottaja, 2) valinnanvapaus lisää asiakkaan mahdollisuuksia löytää itselleen hänen tarpeitaan ja toiveitaan vastaava palveluntuottaja, 3) palveluntuottajan intressi on kilpailla asiakkaista laadulla. Kunnille palvelusetelijärjestelmä on keino, jolla voidaan osin korvata kunnan itsenäisesti tuottamia tai markkinoilta hankkimia ostopalveluja. Etuna kunnalle on, että asiakkaan kilpailuttaessa palveluntuottajia, vapautuu resursseja muuhun organisaatiolle lisäarvoa tuottaviin tehtäviin. (Rintala 2019, 17; Le Grand & Bartlett 1993, 13–19.)

Käyttökelpoisen valinnanvapausjärjestelmän edellytys, asiakkaan laajan valinnanvapauden lisäksi, on palveluntuottajien välinen kilpailu. Laatu kilpailu edellyttää, että palvelusetelijärjestelmän asiakkailla on käytettävissään riittävästi tietoa palveluntuottajista ja heidän palvelujensa laadusta. (Banker, Khosla & Sinha 1998, 1191–1192; Le Grand & Bartlett 1993, 19–24). Julkisesti rahoitettujen palveluiden osalta tilanne asemoituu kuitenkin siten, että käyttäjät eivät tosiasiallisesti kilpailuta ja palveluntarjoajat eivät kilpaile vapaasti markkinoilla. Asemointi johtaa julkisesti säänneltyyn näennäismarkkinaan. Poiketen talousteoreettisesta täydellisen kilpailun markkinataloudesta näennäismarkkinoilla julkisella organisaatiolla on merkittävä päätösvalta palveluiden järjestämisessä. Näennäismarkkinoiden olemassaolon perusteluun liittyy usein terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä tavoitteita. Palveluita voi olla tuottamassa samanaikaisesti taloudellista tuottoa tavoittelevien yritysten rinnalla myös kolmannen sektorin toimijoita. (Anttiroiko 2010, 12; Dietrich & List 2013, 104–110.; Hyytinen & Maliranta 2015, 73) Keskeinen riski valinnanvapausmallissa on siinä, että missä määrin palvelun käyttäjää mielletään rationaaliseksi kuluttajaksi. On helppo unohtaa lähtökohtana oleva asiallinen perustarkoitus: palvelut on suunnattu käyttäjille, jotka ovat syystä tai toisesta heikommassa asemassa. Palveluiden käyttäjillä ei välttämättä ole riittävästi kykyä tehdä omaa hyvinvointiaan parhaalla mahdollisella tavalla tukevia valintoja. (Rintala 2019, 18.) Toisaalta valinnanvapausjärjestelmän asiakas tulee käsittää ainakin jossain määrin kuluttajaksi, jotta hänellä muodostuu kokemus autonomiasta. Huomioitavaa kuitenkin on, että heikommassa asemassa olevien kuluttajan tekemiin valintoihin liittyy myös heitteillejätön ja autonomian dynaaminen suhde. Kuluttajan autonomian käsite on altis hyvin monenlaisille tulkinnoille ja selityksille. (Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta 2004, 9–14.)

Rintala Taina (2019) on väitöskirjassaan tutkinut palvelusetelijärjestelmään liittyviä valintoja kunnan, asiakkaan ja palvelutarjoajien näkökulmista. Palvelusetelijärjestelmän lähtökohtana on, että kunnat voivat delegoida joitain sille lainsäädännössä määrättyjä tehtäviä tuotettavaksi yksityisen tai kolmannen sektorin toimesta. Tavoitteena on tehostaa talouden voimavarojen käyttöä palvelumarkkinoilla. Rintalan mukaan tutkimustulokset osoittivat, että palvelusetelin liittyvässä lainsäädännöstä on löydettävissä taloudelliset perustelut. Palvelusetelilain tavoitteena on vähentää kunnan tuottamien palvelujen kysyntää, sekä parantaa tarjolla olevien yksityisten palvelutarjoajien resurssien hyödyntämistä ja vähentää transaktiokustannuksia. (Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 20/2009; Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009; Rintala 2019, 333–334, 338.) Epätäydellinen kilpailu on lainsäätäjän kannalta merkittävä perustelu palvelusetelijärjestelmän käytölle. Markkinoiden tehokkuuden kannalta on ongelma, jos markkinoilla ei ole riittävästi palvelutarjoajia ja yhdellä tai useammalla palvelutarjoajalle on suhteettoman suuri markkinaosuus. Toisaalta esimerkiksi kunnan kannalta epätäydellisten markkinoiden pienuudesta on hyötynä esimerkiksi se, että kunnat säästävät palvelutarjoajien ”etsintäkustannuksissa (kilpailuttaminen), sopimusta edeltävissä neuvottelukustannuksissa, sopimuksen laadintakustannuksissa ja sopimuksen täytäntöönpanoa koskevissa valvontakustannuksissa.” (Rintala 2019, 335.)

6.1 Case: Reykjavikin harrastuskortti

Teoriakatsauksen lopuksi on syytä tarjota konkreettinen esimerkki lasten ja nuoren liikunnan harrastamisen palvelusetelijärjestelmästä. ”Islannin mallissa” on nuorisopoliittisten tavoitteiden lisäksi lähtökohtana pyrkimys tarjota kaikille lapsille ja nuorille ohjattua vapaa-ajantoimintaa. Ohjattua harrastamista järjestetään tyypillisesti koulupäivän jälkeen koulujen tiloissa, yhteisökeskuksissa ja paikallisten harrastusorganisaatioiden tiloissa. Islannin mallissa ohjattu harrastaminen painottuu urheiluun ja liikuntaan. Koulupäivän jälkeen tapahtuvan ohjatun harrastamisen lisäksi lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua iltaisin esimerkiksi urheiluseuratoimintaan. Kuljetukset harrastuksiin hoidetaan tarvittaessa harrastuksen järjestäjien toimesta. Islannin mallissa harrastaminen liitetään laajasti lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen yhdessä koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoimijoiden kanssa. Tavoitteena on mielekäs vapaa-aika, joka edistää hyvinvointia. Harrastamisella halutaan esimerkiksi ehkäistä päihteiden käyttöä, syrjäytymistä ja edistää henkistä ja fyysistä hyvinvointia. (Kiilakoski ym. 2020.)

Reykjavikissa lasten ja nuorten sosiaalista osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja harrastamista tuetaan lapsikohtaisella 360 euron arvoisella harrastuskortilla, jolla vanhemmat voivat maksaa lasten harrastusmaksuja. Palveluntarjoajat pyrkivät toteuttamaan harrastustoimintaa siten, etteivät kustannukset vuositasolla ylitä myönnetyn harrastuskortin arvoa. Lapset ja nuoret pyritään pitämään mukana harrastuksissa mahdollisimman pitkään pitämällä painopiste osallisuudessa. Perinteinen kilpaileminen ja tulosten saavuttaminen on harrastamisessa sivummalla. (Kiilakoski ym. 2020.)

Harrastuskortin hakemiseen ja käyttöön liittyy haasteita, kuten esimerkiksi monimutkainen hakuprosessi, tietämättömyys kortin olemassaolosta sekä harrastustoimintaa kohtaan koettuja ennakkoluuloja. Pienituloisissa perheissä lasten osallistuminen ohjattuun harrastukseen ei välttämättä toteudu, koska harrastuskortin arvo käytetään muihin kotitalouden kuluihin. Haasteena on myös aikuisjohtoisuus, jossa lapsen ja nuorten osallistuminen harrastusten valintoihin ja järjestelyihin on vähäistä. (Kiilakoski ym. 2020.)

6.2 Tavoiteltava muutos ja onnistumisen edellytykset

Perinteinen julkisen hallinnon byrokraattinen palveluntuotanto tai perinteinen markkinaehtoinen tarjonta eivät havaitse kovinkaan hyvin lasten ja nuorten liikunnan kysyntää sen heterogeenisen luonteen vuoksi. (Hakanen ym. 2019, 95.) Etenkin kuntien kannalta olisi kuitenkin tavoiteltavaa, että lasten ja nuorten liikunnan harrastusmarkkinoilla kysyntä ja tarjonta kohtaisivat paremmin. Ohjauksena kuntien voisi olla kannattavaa kohdentaa enemmän rahoitusta vähän liikkuviin lapsiin ja nuoriin. Perinteisesti käytössä olevat vuosittaiset toiminta- ja kohdeavustukset ovat tarjonnan edistämistä, mutta liikunta-aktiivisuustilastojen subventointikeino ei merkittävästi edistä vähän liikkuvien lasten ja nuorten liikuntaa. (Husu ym. 2019, 35–39.)

Opinnäytetyön aihe ja tavoitteet ovat yhteiskunnalliset, tai vähintään kunnalliset. Tällöin on syytä ymmärtää missä kontekstissa ratkaisua tulisi toteuttaa käytännössä. Toimeksiantajan kannalta on oleellista, että mahdollisesti uudistettava toimintatapa on kuntastrategian mukainen. Lasten ja nuorten harrasteseteliin tavoitteina tulisi edistää liikunnan positiivisia ulkoisvaikutuksia, oikeudenmukaisuutta ja vähävaraisten kotitalouksien asemaa. Lasten ja nuorten harrastesetelin tulisi lähtökohtaisesti edistää harrastustakuun mukaista säännöllistä harrasteliikuntaa. Harrasteliikunnan tu-

lisi olla lasten ja nuorten toiveiden mukaista. Lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrasteseteli toimii näennäismarkkinoilla, joiden onnistumisen edellytykset ovat Le Grand & Bartlet (1993, 19–34) mukaan seuraavat:

1. Näennäismarkkinoilla tulee olla kilpailullisten markkinoiden rakenne toimiakseen tehokkaasti. Markkinoilla tulee olla paljon myyjiä ja ostajia, jotta yksittäisellä toimijalla ei ole liikaa valtaa markkinoilla.
2. Myyjillä ja ostajilla tulee olla mahdollisuus hyödyntää tarkkaa ja puolueetonta informaatiota. Palveluntarjoajat tarvitsevat tietoa kustannuksista ja palvelun käyttäjät palvelun laadusta.
3. Transaktiokustannukset ja epävarmuus. Epävarmat transaktiokustannukset tulee pitää minimissään hyödyntämällä esimerkiksi teknologia ratkaisuja.
4. Motivaatio. Palveluntarjoajien tulee olla vähintään osittain kiinnostunut taloudellisista kannusteista ja palvelun käyttäjien laadusta.
5. Kermankuorinta. Markkinoilla ei tulisi olla kannusteita, jotka kannustavat palveluntarjoajia suosimaan vain heille edullisia käyttäjiä.

Lasten ja nuorten harrasteseteliin liittyvän näennäismarkkinalla olevien palveluntarjoajien yhteisinä tavoitteina tulisi olla edistää liikunnan positiivisia ulkoisvaikutuksia, oikeudenmukaisuutta ja vähävaraisten kotitalouksien asemaa. Lasten ja nuorten harrastesetelin liikunnan harrastuspalveluiden tulisi lähtökohtaisesti edistää harrastustakuun mukaista säännöllistä harrasteliikuntaa. Harrasteliikunnan tulisi olla lasten ja nuorten toiveiden mukaista.

7 TUTKIMUSSUUNNITELMA

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää kohdekuntana toimivan Lapuan kaupungin liikuntaa järjestävien seurojen ja yhdistysten, kuntapäätäjien ja keskeisten viranhaltijoiden mielipiteitä liikunta-toimen tukimuodoista, sekä heidän näkemyksensä tukimuotojen kehittämisen suunnasta.

Tutkimusongelmat olivat seuraavat:

1. Millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa?
2. Millä edellytyksillä harrastesetelin käyttöönotto onnistuisi Lapualla?
3. Mitä vaikutuksia mahdollisilla muutoksilla nykyiseen avustusjärjestelmään voi olla?

Tutkimuksen tarkoituksena on tunnistaa kehittämisalueet, joilla kaupunki voisi kehittää ja tehdä konkreettisia kehittämis ehdotuksia lapualaisten lasten ja harrastustoiminnan avustusjärjestelmän edistämiseksi.

7.1 Tapaustutkimus

Kehittämistoiminnan tutkimussuuntauksien valinnan tavoitteena on ensinnäkin havainnollistaa mitä merkitystä valinnalla on opinnäytetyölleni ja kehittämisorganisaatiolle. Toiseksi tavoitteeni on asemoida omat henkilökohtaiset, ammatilliset ja opintoihin liittyvät taustatekijät. Kiinnitän opinnäytetyössä huomion kahden eri tutkimussuuntauksen piirteisiin, jolloin oletan lisääväni käyttökelpoisuutta tiedonhankintaan.

Tutkimussuuntauksen valinta on yksi tutkimuksen strategisista päätöksistä. Suuntausten valinta voidaan kuvata karkeasti tutkiminen-kehittäminen jatkumolla. Ennen konkreettisten tutkimusmenetelmien valintaa tulee pohtia sitä, millaisella tutkimussuuntauksella opinnäytetyötä viedään eteenpäin. Tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntaus ja lähestymistapa liittyvät kokonaisvaltaisesti opinnäytetyölle asetettuihin tavoitteisiin, eikä niitä tule käsittää pelkkänä tutkimusmenetelmänä tai -tekniikkana. Käytännössä opinnäytetyön asemoinnissa määritetään sitä, missä suhteessa opinnäytetyöhön sisältyy tutkimusta ja kehittämistä. Tutkimuksen kehittämistehtävä tai tutkimuson-

gelma määrittää mikä tutkimussuuntaus on soveltuvin kulloiseenkin kehittämistyöhön. Lähestymistavat voivat olla yksittäisessä tutkimuksessa rinnakkaisia, joten tutkimuksessa voi olla piirteitä useammasta tutkimuksellisen kehittämistoiminnan suuntauksesta. Tutkimuksen luotettavuuden ja läpinäkyvyyden kannalta tutkijan tulee perustella valintansa myös tilanteessa, jossa tutkimukseen sisältyy tosiasiallisesti piirteitä useammasta suuntauksesta. (Ojasalo ym. 2014, 36–52.)

Pohtiessani opinnäytetyöni tutkimus- ja kehitystoiminnan suuntauksen valintaa tiedostan muuttaman asian vaikuttavan selkeästi valintaan. Aiheen valinta vaati mielestäni syväluotaavaa ymmärrystä toimintaympäristöstä ja valintojen syistä ja seurauksista. Liikunnan harrasteseteli on ajatuksena suhteellisen uusi, eikä siitä ole voitu tehdä riittävästi tutkimusta suomalaisen liikuntakulttuurin viitekehyksessä. Toiseksi koen, että minussa korostuu oppijana sisäisen ymmärryksen tarve. Minulle ei riitä pelkästään, että jokin toimii, vaan haluan ymmärtää, miksi jokin toimii. Kolmanneksi koen työn, perheen ja palveluliiketoiminnan opintojen yhdistäminen haastavan minua aiempaa elämäntilannetta enemmän muun muassa lapsien ollessa jo isompia. Tämän vuoksi haluan mieluumin kehittyä itselleni tutussa tutkimussuuntauksessa aiempaa paremmaksi, kuin opetella täysin uuden suuntauksen. Positiivisen poikkeuksellisuuden visio on minua keskeisesti motivoiva näkökulma (Cameron 2008).

Tapaustutkimus on perinteinen tutkimussuuntaus liiketaloustieteessä, jossa on tarkoitus tuottaa kehittämisehdotuksia. Tutkimuksen kohde voi olla organisaatio, organisaation yksittäinen osa tai organisaation yksittäinen prosessi. Tapaustutkimus tuottaa syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa ilmiöstä todellisessa tilanteessa ja toimintaympäristössä. Tapaustutkimuksella voidaan saavuttaa kokonaisvaltainen ymmärrys kehittämisen kohteesta realistisessa toimintaympäristössä. Omaista tapaustutkimukselle on tilan antamisen ilmiön monimutkaisuudelle yrittämättä yksinkertaistaa ilmiötä liikaa. Tapaustutkimus soveltuu esimerkiksi heikosti ymmärrettyjen prosessien, tilanteiden ja epävirallisen käyttäytymisen tutkimiseen. Tutkimuksella ei pyritä tilastolliseen yleistämiseen, vaan tapausta tutkitaan huomioimalla paikalliset, ajalliset ja sosiaaliset tilanteet ja yhteydet. Tutkimus voidaan toteuttaa myös kahden tai useamman tapauksen vertailuna. (Ojasalo ym. 2014, 91–92.)

Tapaustutkimusprosessissa on lähtökohtaisesti syytä olla perehtynyt aiempiin tutkimuksiin ja teorioihin. Tutkimuksen ensimmäinen vaihe aloitetaan tyypillisesti tutkittavasta tapauksesta. Kehittämisen kohteesta kiinnostuneella on usein ilmiöstä ennakkotietoa, joka mahdollistaa alustavan kehittämistehtävän määrittelyn. Tausta-aineistoon perehtymällä saadaan muodostettua tutkimukselle

täsmäntäviä kysymyksiä, jotka tarkentavat tai muokkaavat kehittämistehtävää. (Ojasalo ym. 2014, 91–92.) Tapaustutkimuksen perinteinen etenemissuunnitelma on seuraava:

1. Alustava kehittämistehtävä tai -ongelma.
2. Ilmiöön perehtyminen käytännössä ja teoriassa. Kehittämistehtävän täsmennys.
3. Empiirisen aineiston keruu ja analysointi eri menetelmillä.
4. Kehittämisehdotukset tai -malli.

Opinnäytetyön kannalta tapaustutkimuksen etuna on, että kehittämisprosessin aikana voidaan tarvittaessa tarkentaa kehittämistehtävää. Empiirinen aineisto toimii myös pohjana kehittämisehdotuksille. Liikunta- ja nuorisotoimen päällikön roolissa kohdeorganisaatiossa, ja aiemmin vastavissa tehtävissä toisessa kuntaorganisaatiossa, olen syventynyt ammatillisesti julkisten kuntaorganisaatioiden käytännön toimintaan, perehtynyt toiminta-alan raportteihin, sekä keskustellut alan toimijoiden kanssa. Opinnäytetyön valmistelun aikana perehdyin laajasti soveltuviin liikunta- hallinto- ja taloustieteen teorioihin ja tutkimukseen. Opinnäytetyöni pohjalta voidaan luoda uusi malli lasten ja nuorten liikunnan harrastesetelistä, jolla voidaan toteuttaa yhteiskunnallista sopimusta harrastustakuusta.

7.2 Käytettävät menetelmät

Kehittämistyössä on mahdollista hyödyntää monenlaisia menetelmiä. Tutkimusmenetelmät jaotellaan perinteisesti määrällisiin ja laadullisiin menetelmiin. Määrällisiä menetelmiä voidaan esimerkiksi käyttää tilanteissa, joissa testataan pitääkö hypoteesi paikkansa. Määrällisissä menetelmissä tutkija on selkeästi erillään tutkimuksen kohteesta. Laadullisia menetelmiä on perinteisesti käytetty sellaisten aiheiden tutkimukseen, joita ei ennalta tunneta kovin hyvin. Yleensä tutkittavia on laadullisessa tutkimuksessa huomattavasti vähemmän ja tarkoituksena on ymmärtää tutkittavia asioita syvemmin ja kokonaisvaltaisemmin. Tutkimuksellisessa kehittämistyössä menetelmät tulisi tulkita lähtökohtaisesti välinearvon roolissa. Tässä roolissa käytetyt menetelmät auttavat kehittämistyötä parhaaseen mahdolliseen uuteen käytäntöön. Eri tutkimusmenetelmiä asianmukaisesti hyödyntäen voidaan lisätä tutkimuksen luotettavuutta, jolloin esimerkiksi tutkimalla ilmiöitä eri näkökulmista lisätään kehittämistyön luotettavuutta. (Ojasalo ym. 2014, 104–105.) Opinnäytetyössä hyödynnetään laadullisia ja määrällisiä tutkimusmenetelmiä. Määrällisistä menetelmistä on käytössä

kysely. Laadullisista menetelmistä hyödynnetään kirjallisuuskatsausta, haastattelua ja skenaariotyöskentelyä.

7.2.1 Kirjallisuuskatsaus

Ari Salmisen (2011, 9) mukaan kirjallisuuskatsauksen tavoitteena on kehittää, arvioida olemassa olevaa teoriaa. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan myös rakentaa kokonaiskuvaa tutkittavasta ilmiöstä ja tunnistaa ongelmia kokonaiskuvasta. Aineiston analyysissä käytetään kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kyse on ilmiön yleisluonteisesta kuvauksesta ilman tiukkoja ja tarkkoja sääntöjä.

7.2.2 Kysely

Etuna kyselytutkimuksessa on, että sillä voidaan kerätä tietoa suurelta määrältä vastaajia monista eri asioista. Kyselytutkimus tuottaa yleensä numerotietoa, jota voidaan analysoida tilastollisesti. Kyselyn heikkous on tuotetun tiedon pintapuolisuus ja kysytyjen kysymysten mahdollinen monitulkintaisuus. Kysely voidaan toteuttaa monin eri tavoin. Kyselyn täyttäminen voidaan antaa vastaajan tai haastattelijan vastuulle. Vastaajan ja haastateltavan vuorovaikutuksessa on etuna esimerkiksi mahdollisuus selventää kysymystä vastaajalla, mutta toisaalta kontakti saattaa ohjata vastaajaa vastaamaan haastattelijan toivomalla tavalla. Perusvaatimus kyselyn käytölle on, että aiempaa tietoa aiheesta on jo olemassa. (Ojasalo ym. 2014, 121–122.)

7.2.3 Haastattelu

Haastattelu sopii aineistonkeruumenetelmäksi, kun halutaan korostaa yksilöä tutkimustilanteen subjektina. Tästä näkökulmasta yksilön tulisi pystyä tuomaan esille itseään koskevia asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelu soveltuu tilanteisiin, jossa ilmiötä on tutkittu vähän ja halutaan saada ilmiöstä esille uusia näkökulmia, selventää tai ymmärtää ilmiötä paremmin. (Ojasalo ym. 2014, 106–113.) Tässä opinnäytetyössä käytetään tutkimusmenetelmänä strukturoitua haastattelua, jossa kysymykset on muotoiltu valmiiksi. Strukturoitua haastattelulomaketta hyödyntämällä kerättiin aineistoa isommalta joukolta suhteellisen tehokkaasti. Haastattelulla oli tarkoitus täydentää muilla menetelmillä tehtyä aineistonkeruuta.

7.2.4 Skenaariotyöskentely

Ennakointia sovelletaan usein strategiseen johtamiseen ja päätöksentekoon liittyvissä projekteissa. Ennakoinnin tehtävänä hyödyttää organisaatiota tarkastelemalla systemaattisesti ja pitkäjänteisesti organisaation toimintaympäristön tulevaisuutta ja pyrkiä löytämään siitä strategisia kehittämisalueita. Ennakoinnissa tuotettu tieto tulevaisuudesta on luonteeltaan vaihtoehtoisia. Ennakointi soveltuu pitkäaikaisen päätöksentekoon, koska se auttaa hahmottamaan tavoitteellisia ja toiminnallisia prosesseja. Ennakoinnilla voidaan tehdä vaikutuksiltaan merkittävien päätösten ennakoarviointia, jossa pyritään kuvaamaan ja mahdollisesti ymmärtämään erilaisista päätöksistä aiheutuvia uhkia ja mahdollisuuksia. Ennakointi lisää ymmärrystä päätöksentekoon tarjoamalla erilaisia lähestymistapoja lähestyä keskeisiä tulevaisuuden kehityskulkuja. (Ojasalo ym. 2014, 91.)

Skenaario on ennakoinnin peruskäsite. Skenaariot voidaan määrittää ajallisesti toisiaan seuraavien ja perusteltavissa olevien tulevaisuuskuvien sarjaksi, jolla pyritään toivottavan tulevaisuuden saavuttamiseen. Skenaariossa huomioidaan toimijat, toiminnot ja päätösprosessi sekä päätöksiin liittyvien seurausten ketju. Skenaarioissa on aina alku- ja päätepiste, mutta polku pisteiden välillä voi haarautua. Skenaariotyö vaatii asioiden voimakasta yksinkertaistamista. Yksinkertaistamisella voidaan osoittaa periaatteita, ongelmia tai kysymyksiä, joita ei välttämättä muuten huomioitaisi. Skenaariotyöskentelyssä tulisi laatia useita erilaisia tulevaisuuskuvia organisaatiolle suotuisten ja haitallisten ääripäiden välille. Ennakoarviointi perustuu kuvauksiin toimintaympäristöstä ja sen sisäisistä muuttujista. Työkalussa voidaan huomioida myös sisäisten muuttujien dynaamisuus ja megatrendien vaikutus (Ojasalo ym. 2014, 146–147.) Opinnäytetyössä hyödynnetään kuntaliiton suosittelemaa vaikutusten ennakoarviointia kunnallisessa päätöksenteossa (Sundquist & Oulasvirta 2011). Kuntaliitto on ohjeistanut suosituksessaan, että päätösten ennakoarvioinnin tulee olla kokonaisvaltaista ja kohdistua samanaikaisesti erilaisten vaikutusten huomioimiseen. Tarkasteltavia vaikutuksia ovat kuntalaiset, ympäristö, organisaatio, henkilöstö ja talous.

7.3 Tutkimuksen rakenne

Kehittämisprosessi käynnistyi syksyllä 2020, kun opinnäytetyön toimeksiantajana toimiva Lapuan kaupunki päätti sitoutumisestaan. Työn sisältö tarkentui myöhemmin koskemaan Lapuan kaupungin liikuntatoimen avustusjärjestelmää. Lähestymistapa tuntui istuvan selkeästi parhaiten opinnäy-

tetyön toteuttamiseen. Valitut tutkimusotteet mahdollistivat aiheen monipuolisen tarkastelun. Toimin prosessin aikana aineiston kokoajana ja vetäjänä koordinoijan roolissa. Opinnäyte toteutettiin kolmessa vaiheessa (kuva 9).

Kuva 9. Opinnäytetyön vaiheet

Tutkimusosuus lähti liikkeelle lapualaisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen nykytilanteen kartoituksella kirjallisuuskatsauksen pohjalta. Aineistonkeruu ajoittui aikavälille marraskuu 2020 – tammikuu 2021. Avustusmenetelmien arviointi toteutettiin laajalla kyselyllä, sekä haastattelulla helmi - ja maaliskuussa 2021. Viimeisenä aineistokeruuna toteutettiin päätösten vaikutusten ennakoarviointi. Ennakoarvioinnissa käsiteltiin edellisten vaiheiden tuloksista muodostettuja päätösvaihtoehtoja skenaariotyöskentelyllä. Työskentelyn avulla ennakoarvioitiin eri lähestymistapaa avustusjärjestelmän kehittämiseksi tulevaisuudessa. Tutkimuskysymykset ja käytetyt tutkimusmenetelmät ja aineistot on yhdistetty taulukkoon 2.

Taulukko 2. Tutkimuskysymykset ja käytetyt tutkimusmenetelmä ja aineistot

Tutkimuskysymys	Tutkimusmenetelmä	Aineisto
Millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa?	Kirjallisuuskatsaus	<p>Sekundaarinen aineisto.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Move! -testit • Kouluterveyskysely • Hyvinvointikysely • Koululaiskysely <p>Aineiston keruu toimeksiantajan nimeämän työryhmän tekemästä arvioinnista.</p>
Millä edellytyksillä harrastetelin käyttöönotto onnistuisi Lapualla?	<p>Kysely</p> <p>Haastattelu</p>	<p>Aineisto kerätään tutkimuksen aikana sidosryhmiltä.</p>
Mitä vaikutuksia mahdollisilla muutoksilla nykyiseen avustusjärjestelmään voi olla?	Ennakkoarviointi	<p>Aineisto koostuu edellisten tutkimusvaiheiden tuloksista ja toimeksiantajan palautteesta.</p>

8 LAPUAN KAUPUNKI

Opinnäytetyön kohdekuunta on Lapuan kaupunki, joka on kunta Etelä-Pohjanmaalla (kuva 10). Vuoden 2019 väestötilaston mukaan Lapuan asukasluku oli 14278 asukasta. Tilastokeskuksen tekemän väestöennusteen mukaan vuonna 2030 tulee olemaan 13625 asukasta. Demografinen huoltosuhde kunnassa oli 73,3 vuonna 2019. Demografinen huoltosuhde ilmaisee, kuinka monta alle 15-vuotiasta ja 65-vuotta täyttänyttä on sataa 15–64-vuotiasta työikäistä kohti. (Etelä-Pohjanmaan liitto 2021; Lapuan kaupunki 2019a). Lapuan kaupunginvaltuusto hyväksyi Lapuan strategian 2018 – kokouksessaan 25.6.2020 § 3 (kuva 11). Strategiassa kaupungin tavoitteiksi asetetaan hyvinvointi, väestönkasvu, työpaikkaomavaraisuus ja talouden tasapaino. Periaatteet Lapuan tavassa toimia ovat osallistaminen, avoimuus ja nopeus, kokeileva innovointi, verkostoituminen, yksilöllinen kohtaaminen, kannustava ja innostava ilmapiiri sekä #Parasta #Lapua. Lapuan kaupungin organisaatio on kuvattu kuvassa 10. Ylintä päätösvalta kunnassa on kaupunginvaltuustolla. Kaupunginvaltuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta sekä käyttää kunnan päätösvaltaa. Kunnanhallitus johtaa kunnan toimintaa, hallintoa ja taloutta. Kunnanjohtaja johtaa kunnanhallituksen alaisena kunnan hallintoa, taloudenhoitoa ja muuta toimintaa. Lapualla jokaisella operatiivisella hallintokeskuksella on oma johtaja ja luottamushenkilöistä koottu poliittinen lautakunta. (Kuntalaki 10.4.2015/410; Lapuan kaupunki 2020b)

Kuntastrategian tavoitteita on avattu lisää Lapuan kaupungin (2019a) hyvinvointikertomuksessa 2017–2020, jossa on listattu Lapuan kaupungin hyvinvoinnin edistämisen toimenpidesuosituksat. Valtuustokausittain laadittavassa laajassa hyvinvointikertomuksessa kuvataan kunnan väestön hyvinvoinnin ja terveyden kehitystä. Hyvinvointikertomuksen tarkoituksena on tuoda esille kuntalaisien hyvinvoinnin keskeiset vahvuudet ja haasteet ja tehdä toimenpidesuunnitelma valtuustokaudelle.

8.1 Lapuan kaupungin liikuntatoimi

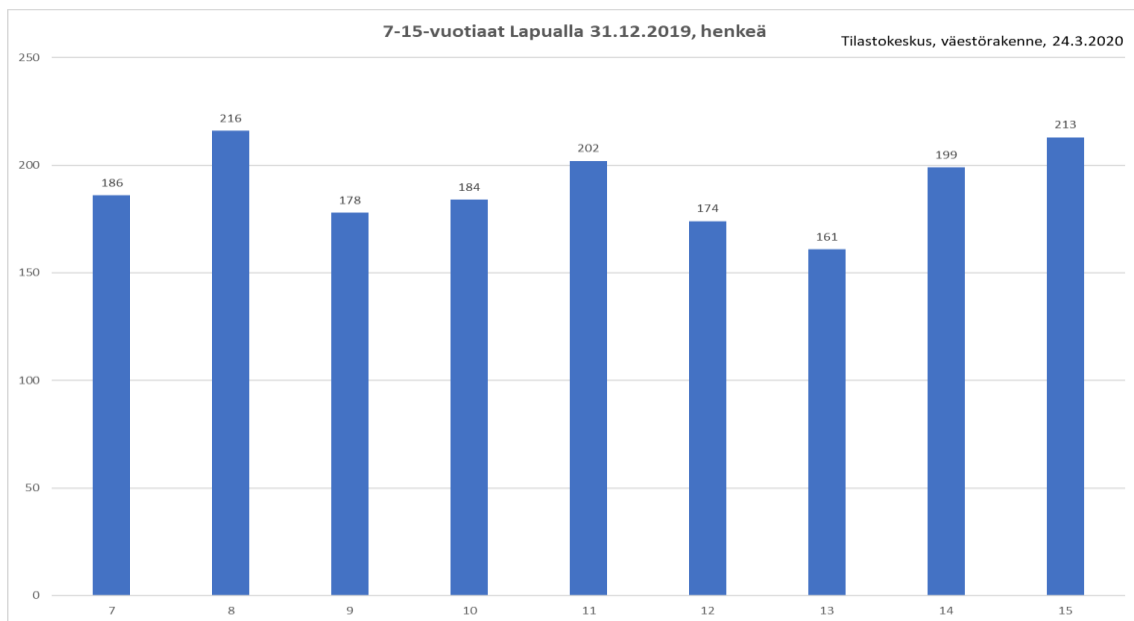
Opinnäytetyössä julkista sektoria edustaa Lapuan kaupungin liikuntatoimi. Lapuan kaupungin vuoden 2021 talousarvion palvelukuvauksen mukaan liikuntatoimi järjestää kunnallisen liikuntapaikka-verkoston ylläpidon, sekä organisoii liikuntatiloissa ja -alueilla monipuolisesti erilaisia liikunta- ja

harrastuspalveluita. Liikuntatoimi itse tuottaa ensisijaisesti liikuntapalveluita yksityissektorin ja järjestötoiminnan ulkopuolelle jääville kuntalaisille myös erityisryhmät huomioiden. Lapuan kaupungin eri hallintokuntien, kolmannen sektorin ja liikunta-alan yritysten kanssa tehdään yhteistyötä paikallisen liikuntapalveluverkoston ylläpitämiseksi, ja vähän liikkuvien kuntalaisten tavoittamiseksi. Yhteistyön erityisenä painopisteenä on lasten ja lapsiperheiden liikuttaminen sekä ikääntyneiden kunto- ja terveystoiminta. Liikuntapaikkaverkoston ylläpitoa järjestetään yhteistyössä viheraluepalveluiden kanssa. Liikuntatoimen toimintakulut olivat vuonna 2019 yhteensä 961933,60 euroa ja toimintatulot 445554,90 euroa. Tällöin verorahoitteiseksi osuudeksi muodostuu 516378,70 euroa, jolloin subventio on 54 %. Summat eivät sisällä sisäisiä vuokria tai vyörytyksiä. Merkittävin osa (62 %) liikuntatoimen toimintakuluista muodostuu henkilöstökuluista. Palvelujen ostot (12 %), avustukset 10 % sekä aineet, tarvikkeet ja tavarat 9 %. (Lapuan kaupunki 2020c, 54-55.)

Liikuntatoimi tukee liikunta- ja urheiluseuroja tarjoamalla edellytykset harjoittelulle suunnittelemalla ja ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä myöntämällä toiminta-avustuksia. Avustuksilla luodaan edellytyksiä myös lapualaisten omaehtoiselle toiminnalle. Lapuan liikuntatoimessa myönnetään toiminta-avustuksia rekisteröidyn yhdistyksen ympärivuotisen toiminnan toteuttamiseen, sekä kohdeavustuksena esimerkiksi liikuntapaikkojen kunnossapitoon. Lapuan alueen liikunta- ja urheiluseurojen pääasiallisia kohderyhmiä on lapset ja nuoret. Lapuan kaupungin avustusehtojen mukaan kaupunki myöntää avustuksia kaupungin avustuspöytäkirjan periaatteiden mukaisesti talousarviossa myönnettyjen reunaehtojen puitteissa. Lapuan kaupungin avustusperiaatteiden mukaan toiminta-avustus on yhteisöjen ja yhdistysten vuosittaiseen toimintaan liittyvää avustusta. Tämä voi pitää sisällään yhdistyksen toiminnan perustehtäviä, vuokraa, ohjaajakuluja ja niitä kuluja, jotka edesauttavat yhteisön tai yhdistyksen toimintaa, toteuttavat kaupungin strategisia tavoitteita tai tukevat ja täydentävät avustuksen myöntävän toimialan toimintaa. Kohdeavustukset ovat tarkoitettu yksittäiseen toimintaan, joka on kaikille avointa ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa. (Lapuan kaupunki 2018b; Lapuan kaupunki 2018c; Lapuan kaupunki 2019c; Lapuan kaupunki 2020c.)

8.2 Lapualaiset lapset ja nuoret

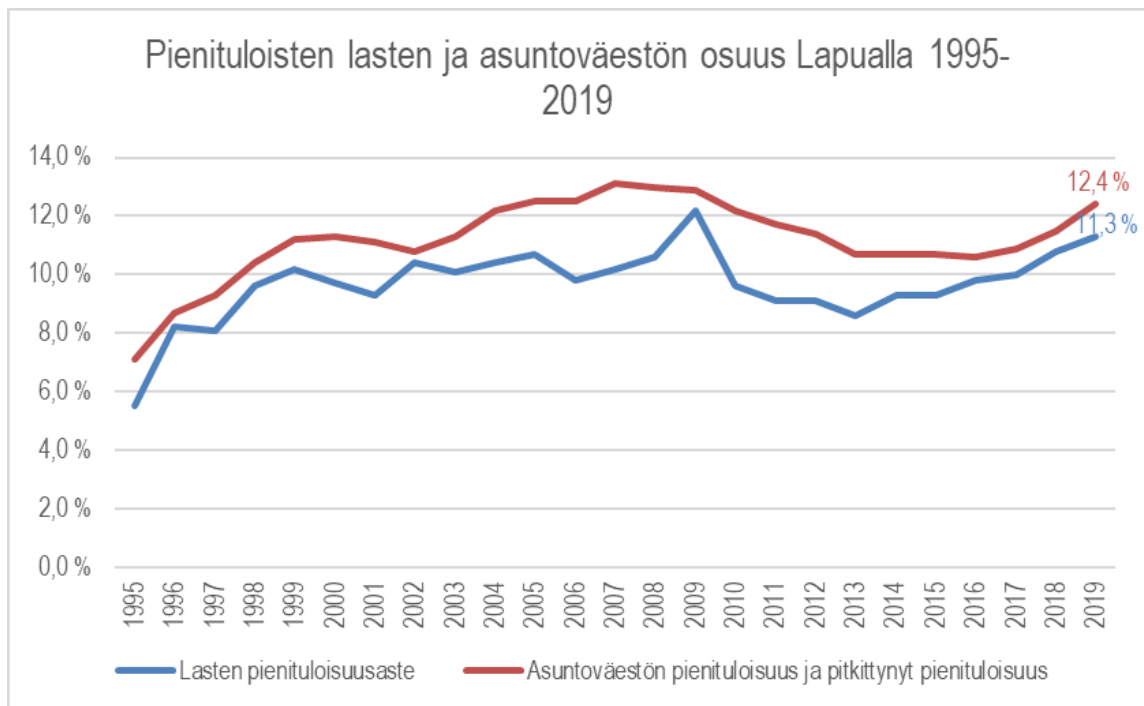
Opinnäytetyön kohdejoukkona on 7–15-vuotiaat lapualaiset ja nuoret, joita on Tilastokeskuksen (2019) tietojen mukaan 1713 henkilöä. Pitkän ajan trendin mukaan 7–15-vuotiaiden absoluuttinen määrä ja suhteellinen osuus väestöstä on vähentynyt, mutta viime vuosina osuus on hieman kasvanut. (Tilastokeskus 2019.) Kohdejoukon kokoluokkaa on havainnollistettu kuvassa 10.

Kuva 10 7–15-vuotiaat Lapualla ikäryhmittäin (Tilastokeskus 2019)

Opinnäytetyön kannalta on tärkeää huomioida, että lasten ja nuorten turvallinen kehitys tapahtuu suhteessa perimään ja kasvuympäristöön, jossa tärkeä kasvuympäristö on perhe. Kasvuympäristössään lapsi ja nuori kehittyy vuorovaikutuksessa fyysisten, motoristen, kognitiivisten ja sosioemotionaalisten tekijöiden tukemana. (Mielenterveystalo 2021.) Lapualla oli vuonna 2019 yhteensä 1586 lapsiperhettä. Määrä on hieman vähentynyt pitkällä aikavälillä. Lapsiperheiden perhekoossa on myös tapahtunut pientä muutosta. Lapsiperheellä tarkoitetaan tässä perhettä, johon kuuluu vähintään yksi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi. Taloudellisen tarkastelun kannalta perhekoolla on vaikutusta liikunnan harrastamiseen esimerkiksi perheen käytössä olevien rahavarojen kautta (kuva 11).

Yksinkertaistaen harrastamisen taloudelliset resurssit tulevat isommissa perheessä jaetuksi useammalla henkilölle. Vuonna 2019 lapualaisista 6265 asukasta asui lapsiperheessä, joka on 43,9 % Lapuan koko väestöstä. (Tilastokeskus 2021a; Tilastokeskus 2021b.) Lapsiperheiden pienituloisuutta voidaan tarkastella lapsiperheen kokonaishenkilömäärän tai pelkästään pienituloisten lasten määrän perusteella. (Tilastokeskus2020e.)

Kuva 11 Pienituloisten lasten ja asuntoväestön osuus 1995–2019 (Tilastokeskus 2021a; Tilastokeskus 2021b)

8.3 Kirjallisuuskatsaus lapualaisten lasten ja nuorten liikunnasta

Kirjallisuuskatsauksella pyritään vastaamaan opinnäytetyön tutkimuskysymykseen, millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa? Käytettyä aineistoa ovat valtakunnalliset kouluterveyskyselyt, Move! -testit, koululaiskysely sekä paikallinen hyvinvointikysely. Kohdekunnan tilanteen suhteellisen aseman selvittämiseksi on pyritty mahdollisuuksien mukaan hyödyntämään vertailukuntia ja alueita, jotka on valittu Lapuan kaupungin laajan hyvinvointikertomuksen vertailukuntien mukaisesti. (Lapuan kaupunki 2019a). Vertailukunnat ovat Kauhava, Seinäjoki, Etelä-Pohjanmaa, Koko Suomi ja 10000–19999 asukkaan kunnat keskimäärin. Taulukkoon 3 on koottu kirjallisuuskatsauksen osa-aineistot.

Taulukko 3 Kirjallisuuskatsauksen aineisto

Aineisto	Toteuttaja	Viimeinen tulos	Vastaajat	Tutkimustyyppi
Kouluterveyskysely	THL	2020	5. ja 8. luokka-asteet	Kysely
Move!-testi	Opetushallitus	2020	5. ja 8. luokka-asteet	Fyysisen suorituksen mittaaminen
Koululaiskysely	OKM	2020 (n=743, 10 alakoulua) (n=435, 1 yläkoulu)	Perusopetuksen 1–10. luokat	Kysely
Hyvinvointikysely	Lapuan kaupunki	2020		Kysely

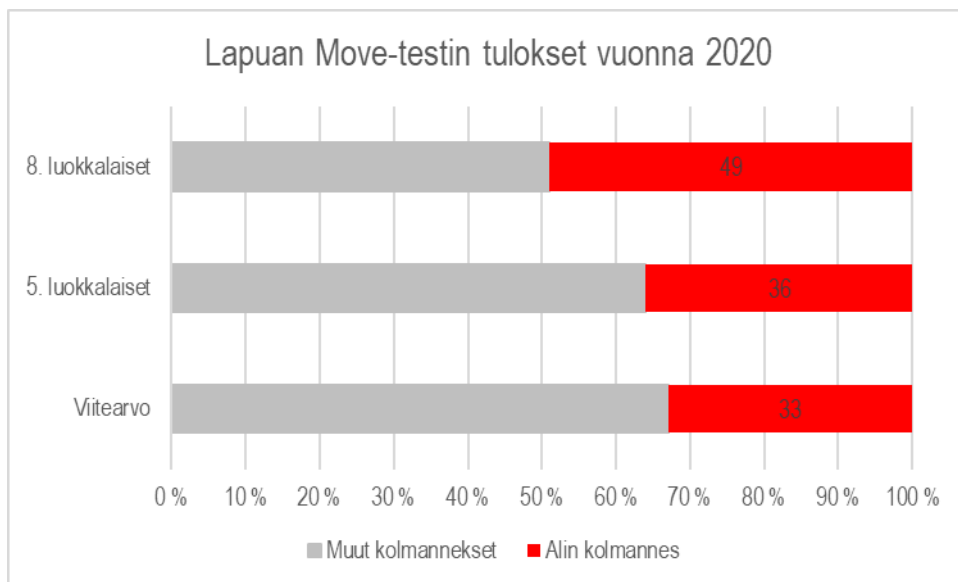
Opetushallituksen (2020) mukaan ”Move! -testijärjestelmän tavoitteena on auttaa ensisijaisesti oppilasta ja hänen perhettään ymmärtämään fyysisen toimintakyvyn yhteydet oppilaan terveyteen, päivittäiseen hyvinvointiin, jaksamiseen ja opiskeluun.” Testijärjestelmä sisältää kahdeksan osiota, joista saatavien tulosten avulla voidaan kartoittaa oppilaan fyysisen toimintakyvyn tilaa. Osiot mittaavat oppilaan kestävyttä, voimaa, nopeutta, liikkuvuutta, tasapainoa ja motorisia perustaitoja. Opinnäytetyössä aineistona käytetty indikaattori ilmaisee prosenttiosuuden niistä 5. ja 8. luokan oppilaista, jotka kuuluvat fyysiseltä toimintakyvyltään heikoimpaan kolmannekseen. Indikaattori on muodostettu Move! -mittausten kuudesta osiosta, jotka kuvaavat toimintakyvyn eri osa-alueita: kestävyttä, lihaskuntoa, motorisia taitoja ja liikkuvuutta. Indikaattorin pistemäärä on osioista muodostettu summapistemäärä. Summaindikaattorissa toimintakyvyn osa-alueet painottuvat yhtäläisesti. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.) Tuloksissa käsitellään ensin yhteisön tarvetta liikunnan edistämiseen, jota tarkasteltiin Move! -testien tulosten avulla. Vertailuun on otettu mukaan heikoimman kolmanneksen tulokset. Terveyden ja hyvinvointilaitoksen (2021) mukaan:

alimpaan kolmannekseen kuuluvilla fyysinen toimintakyky on heikko. Se muodostaa riskin henkilön terveydelle ja kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille. Henkilöllä on vaikeuksia selviytyä väsymättä arjen fyysisistä toimintakykyä vaativista toiminnoista. Alhainen toimintakyky voi

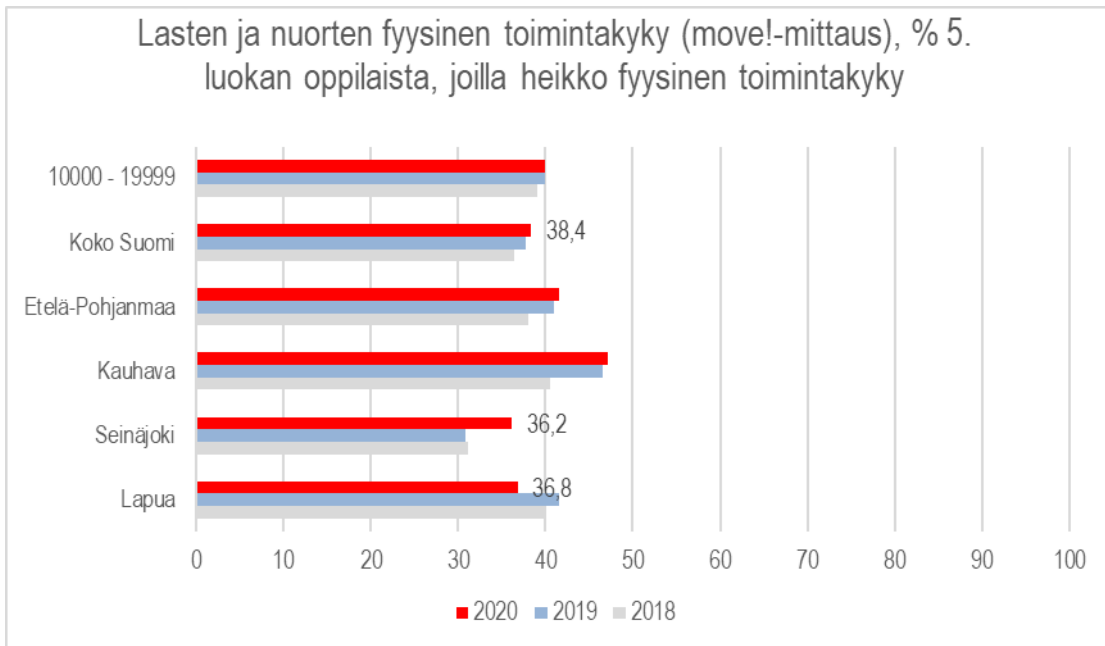
johtaa haasteisiin myös akateemisessa menestymisessä ja oppimisessa. Heikko toimintakyky voi myös vähentää vapaa-ajan liikkumista sekä ohjattuun liikuntaharrastustoimintaan osallistumista.

Nykyisen tulkinnan mukaan tulokset, jotka sijoittuvat keskimmaiseen kolmannekseen, voidaan tulkita normaalikuntoisiksi ja ylimpään kolmannekseen kuuluvilla fyysiset ominaisuudet ovat hyvällä tasolla. Jaotteluun tulee suhtautua kriittisesti, koska ei ole selkeää näyttöä siitä, että miten jaottelu näkyy tosiasiallisesti terveyden ja arjessa jaksamisen kannalta (Joensuu 2017). Alimman kolmanneksen osalta virallinen tulkinta kuitenkin on, että tällöin riskit ovat kohonneet.

Tuloksista voidaan havaita, että Lapuan 5. luokkalaisia kuuluu heikoimpaan kolmannekseen hieman (+3 %) vertailuarvoa enemmän (kuva 12). Kahdeksasluokkalaisista heikoimpaan kolmannekseen kuuluu +16 % enemmän kuin viitearvossa. Lähes puolet Lapuan 8. luokkalaisista kuului vuonna 2020 Move! -testien heikoimpaan kolmannekseen. Suhteellinen ero tuloksissa ikäluokkien välillä on 13 %. Pitemmän aikavälin tarkastelussa voidaan havaita Lapuan 5. luokan oppilaiden tulosten osalta vaihtelua. Vuoden 2020 tulokset ovat vertailukunnista toiseksi parhaat ja Koko Suomen keskiarvon alapuolella (kuva 13).

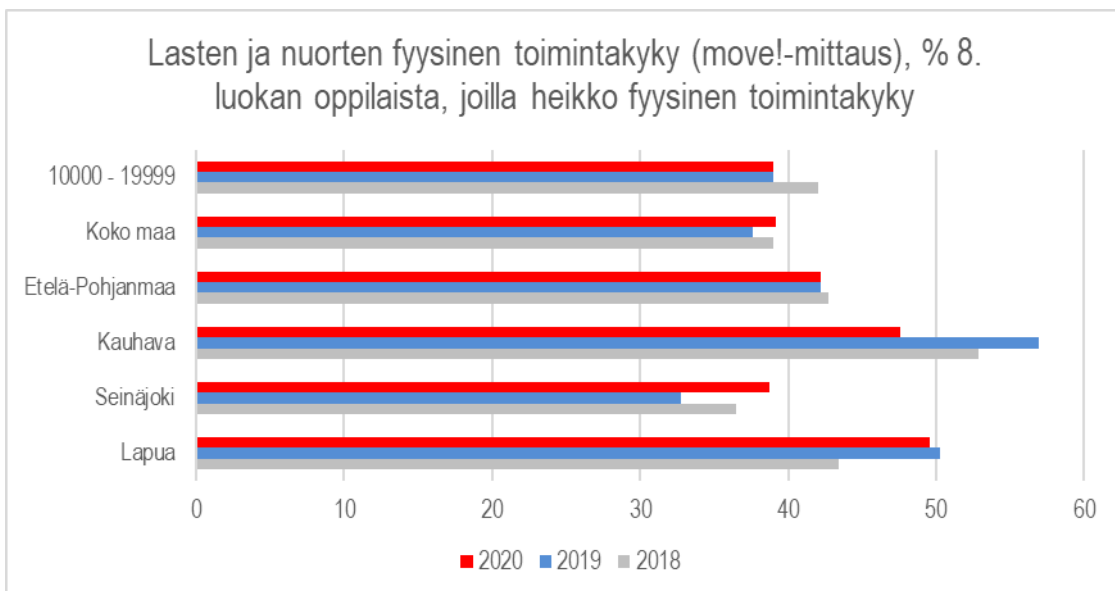

Kuva 12 Lapuan Move! -testin tuloksen vuonna 2020

Kuva 13 Aluevertailu. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, % 5. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

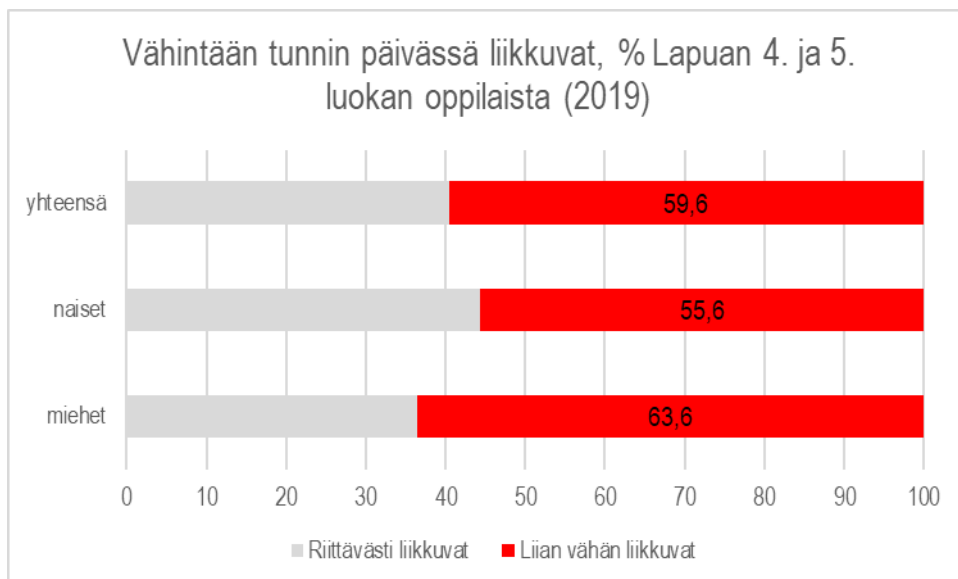
Kuvan 14 vertailussa on huomioitu vertailukuntien 8. luokkalaisten tuloksia. Tuloksista voidaan havaita, että vuonna 2020 Lapuan tilanne oli vertailukuntien heikoin ja edellisvuonna toiseksi heikoin. Ero vertailussa parhaaseen, Seinäjokeen, oli lähes 11 prosenttiyksikköä vuonna 2020.

Kuva 14 Aluevertailu. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky, % 8. luokan oppilaista, joilla heikko fyysinen toimintakyky

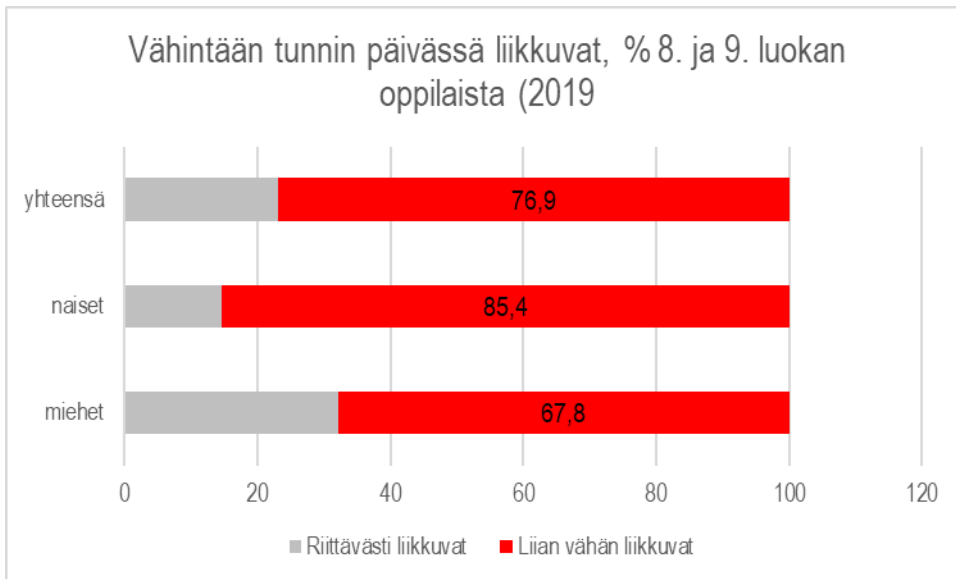
Lapuan kaupungin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman mukaan Lapualla on järjestetty kouluhyvinvointikyselyt lukiossa ja ala-asteen kouluissa vuodesta 2014. Vuodesta 2017 alkaen kyselyt

on järjestetty kaikissa Lapuan perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitoksissa. Hyvinvointikysely on samankaltainen kouluterveyskyselyn kanssa, mutta syynä omien kyselyiden tekemiselle on se, että kouluterveyskyselyt eivät tallentuneet alkuvuosina luotettavasti ja tulokset ovat tulleet melko pitkällä viiveellä. Valtakunnallisen kouluterveyskyselyn tuloksista ei myöskään saa tarpeeksi yksityiskohtaista ja koulukohtaista informaatiota. (Lapuan kaupunki 2017b.) Kouluterveyskysely on terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2020) koordinoima valtakunnallinen kysely. Säännöllisesti toteutettava kysely ”tuottaa monipuolista ja luotettavaa, maakunnallista ja paikallista seurantatietoa eri ikäisten lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta sekä avunsaamisesta ja palvelujen tarpeisiin vastaavuudesta.” Aikataulullisesti kouluterveyskysely toteutetaan joka toinen vuosi, jolloin kyselyyn vastaavat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokan sekä 8. ja 9. vuosiluokan oppilaat. Toiselta asteelta kyselyyn vastaavat lukiokoulutuksen 1. ja 2. vuoden ja ammatillisten oppilaitosten alle 21-vuotiaat opiskelijat. Kouluterveyskyselyn tuloksista voidaan havaita, että Lapualla 4. ja 5. luokkalaisten itsearvioitu liikkuminen jää suurimmalla osalla alle tunnin päivittäisen liikkumisen (kuva 15). Pojilla liian vähäinen liikkuminen on hieman todennäköisempää kuin tytöillä. Pojista käytännössä 2/3 liikkuu päivittäin liian vähän.

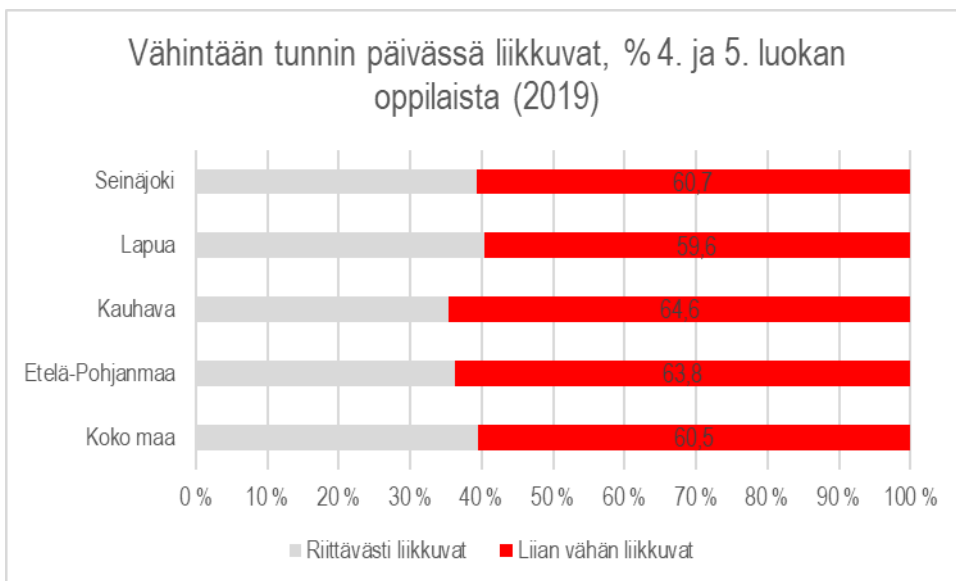
Kuva 15 Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista

Arvioitaessa 8. ja 9. luokkalaisten liikunnan määrää havaitaan, että tytöt liikkuvat selkeästi poikia vähemmän (kuva 16). Yleisesti liian vähäinen liikkuminen on yleisempää kuin nuoremmilla.

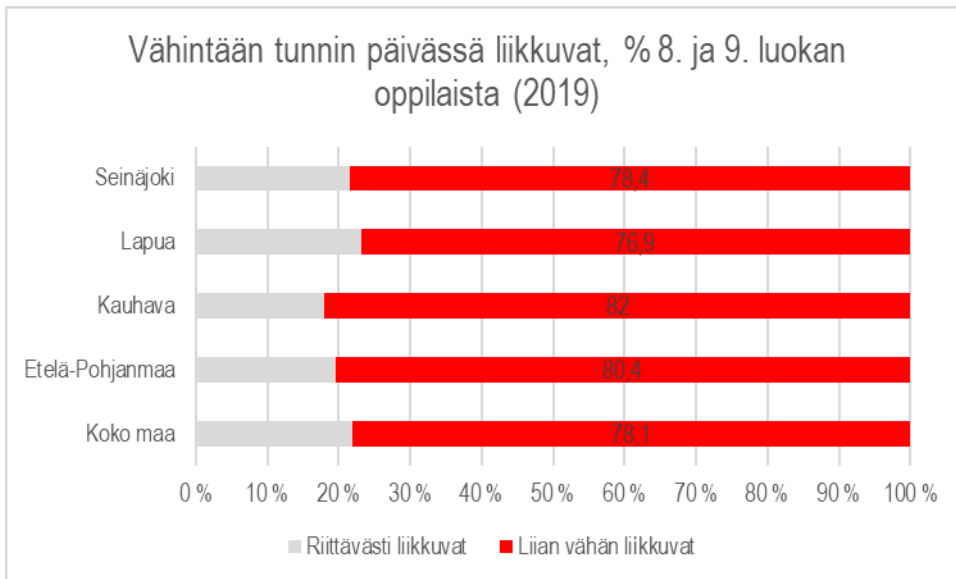

Kuva 16 Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista

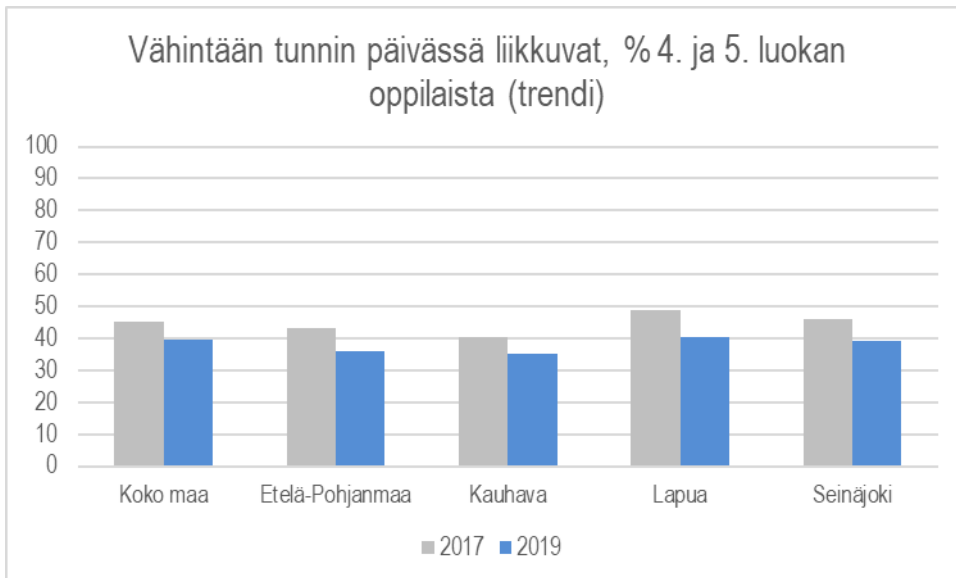
Laajemman aluevertailun mukaan lapualaiset 4. ja 5. luokan oppilaat liikkuvat suhteellisesti enemmän kuin vertailukunnissa (kuva 17). Myös 8. ja 9. luokkalaiset liikkuvat vertailukuntia aktiivisemmin (kuva 18–20).

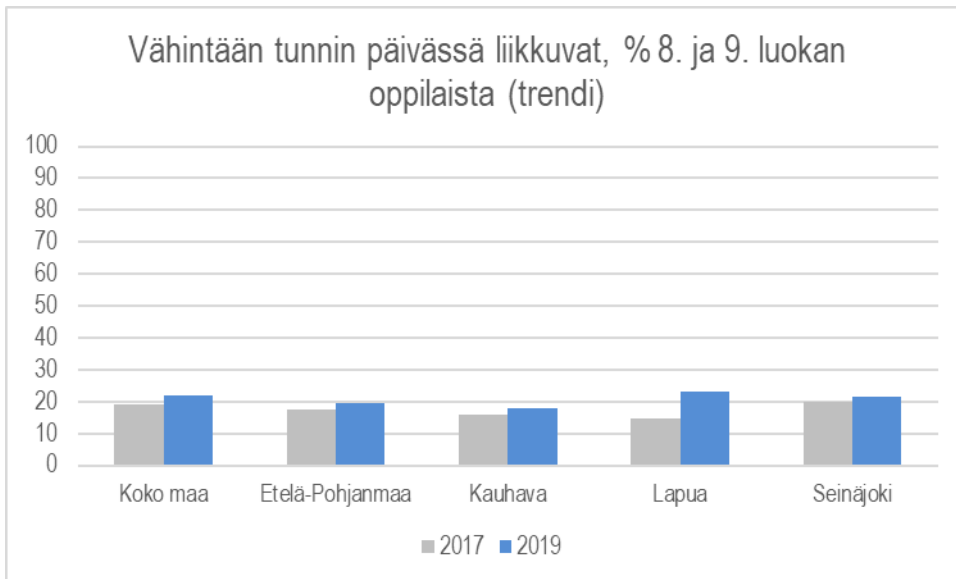
Kuva 17 Aluevertailu. Liikunnan määrä, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista

Kuva 18 Aluevertailu. Liikunnan määrä, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista

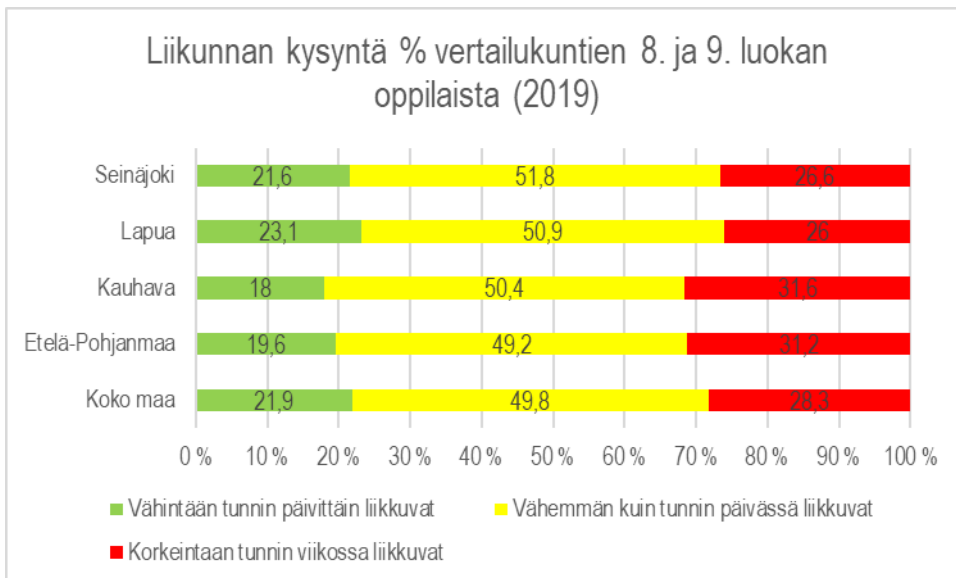

Kuva 19 Trendi. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 4. ja 5. luokan oppilaista

Kuva 20 Trendi. Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % Lapuan 8. ja 9. luokan oppilaista

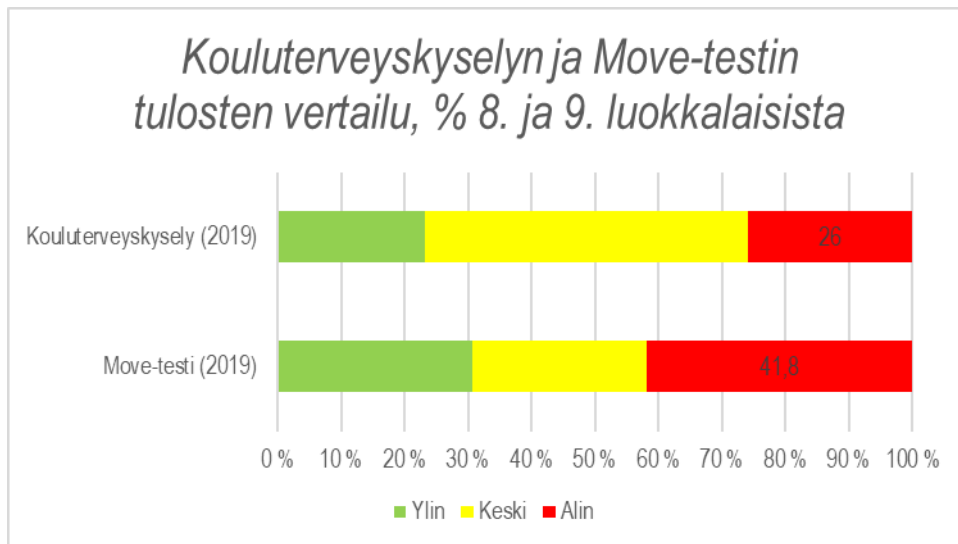
Vuoden 2019 kouluterveyskyselyn kysymyksestä ”Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista” voidaan karkeasti arvioida vähän liikkuvien määrää. Lapualla 26 % 8. ja 9. luokkalaista vastaajista ilmoitti liikkuvansa korkeintaan tunnin viikossa. Kuvaan 21 on koottu suositusten mukaan riittävästi liikkuvat ja selkeästi liian vähän liikkuvat.

Kuva 21 Liikunnan kysyntä, % vertailukuntien 8. ja 9. luokan oppilaista (2019)

Yhteenveto Lapuan Move!-testien ja kouluterveyskyselyn tuloksille on koottu kuvaan 22. Aineistoa tulkitessa tulee huomioida, että Move!-testi tehdään vuosittain ja kouluterveyskysely kahden vuoden välein. Kouluterveyskyselyyn on osallistunut 8. ja 9. luokkalaiset, mutta Move!-testiin vain 8-

luokkalaiset. Yksityiskohtaisemmissa Move! -tuloksissa on hyödynnetty vuoden 2019 Lapuan kunnakohtaisia tuloksia (Valtion liikuntaneuvosto 2019). Kuvassa on käytössä Move! -testin mukainen asteikko, ja käytetty jako tarkoittaa kolmanneksia vastaajista. Kouluterveyskyselyn ”vähintään tunnin päivässä liikkuvat” on kirjattu taulukkoon ylimpään kolmannekseen ja ”korkeintaan tunnin viikossa liikkuvat” alimpaan kolmannekseen. Kuvan tavoitteena on hahmottaa fyysisen toimintakyvyn ja arjessa jaksamisen yhteyttä liikunnan määrään.

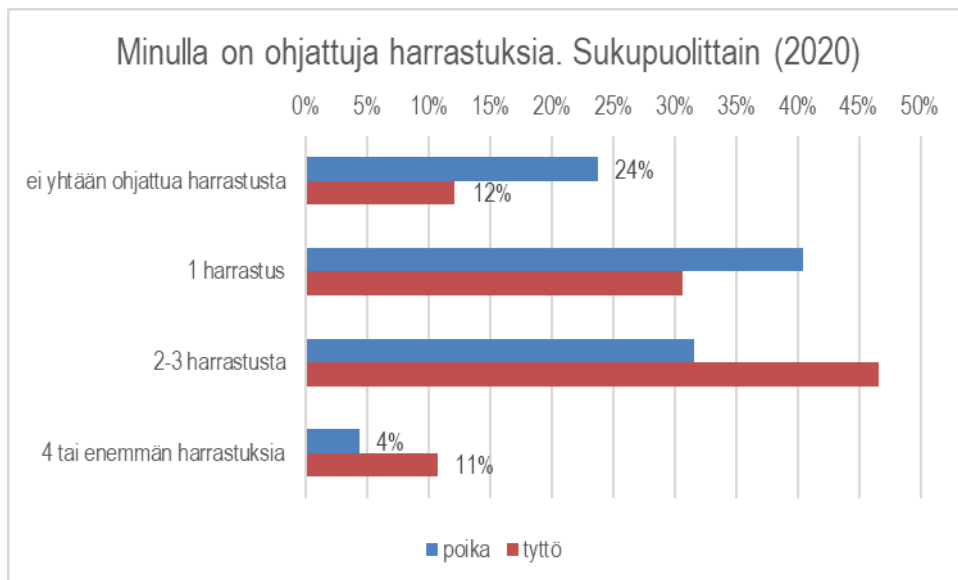

Kuva 22 Kouluterveyskyselyn ja Move!-testin tulosten vertailu

Tuloksista ei voi vetää johtopäätöksiä, mutta ne antavat karkeaa kuvaa liikunnan määrän merkityksestä fyysiseen toimintakykyyn kuntatasolla. Aineiston pohjalta voidaan olettaa, että ”korkeintaan tunnin viikossa” liikkuvat eivät liiku fyysisen toimintakyvyn kannalta riittävästi. Myös monet tätä kouluterveyskyselyn minimitasoa enemmän liikkuvat näyttävät liikkuvan kuitenkin liian vähän. Toisaalta Move! -testissä hyvin pärjäämisen kannalta ei välttämättä tarvitse liikkua täysin suositusten mukaisesti.

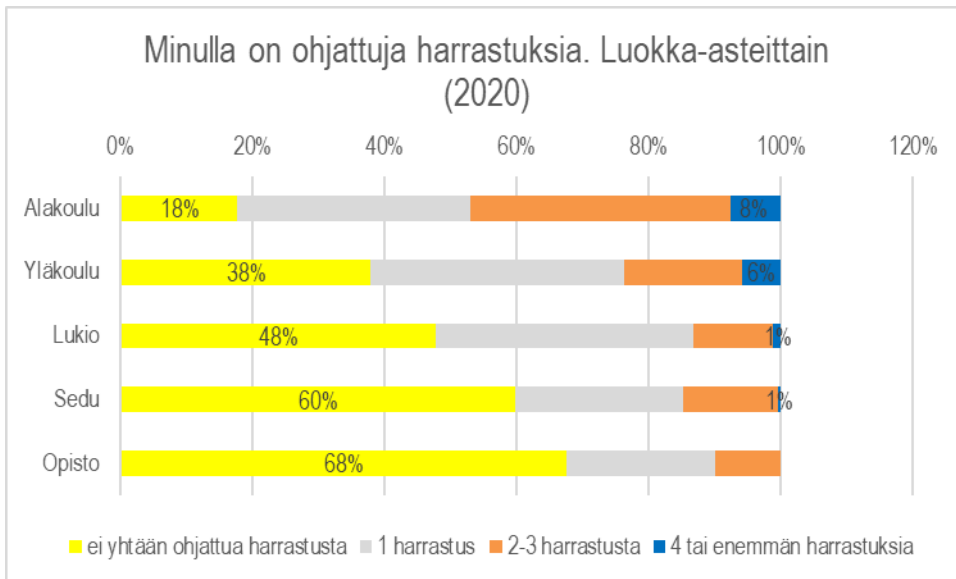
Lapuan kaupungin hyvinvointikysely tarjoaa vuosittain päivittyvää koulukohtaista tietoa lapualaisien lasten ja nuorten hyvinvoinnista (Lapuan kaupunki 2020a). Opinnäytetyön kannalta hyvinvointikysely tarjoaa näkökulman ohjattuihin harrastuksiin. Hyvinvointikyselyn aineiston pohjalta ei saa tietoa siitä, millaista ohjattua harrastusta vastaukset koskevat. Ohjattu harrastaminen voi olla esimerkiksi liikunta, kulttuuria, taidetta, musiikkia tai tiedettä. Ohjatun harrastamisen lisäksi vastaajilla voi olla omaehtoisia harrastuksia, joista hyvinvointikyselyssä ei saada tietoa. Harrastamisen kannalta oleellinen kohta hyvinvointikyselyssä on ”Minulla on ohjattuja harrastuksia”. Kysymys kuvaa

ohjatun harrastamisen määrää. Kuvassa 23 on kuvattu vastaukset sukupuolittain. Vastausten pohjalta voidaan tulkita, että lapualaisten lasten ja nuorten osalta pojilla harrastamattomuus on puolet tyttöjä yleisempää. Runsaasti harrastavien (4 tai enemmän harrastuksia) osalta tyttöjen vastausten määrä on lähes kolminkertainen. Kaikkien vastaajien osalta vastaajilla on tyypillisesti 1-3 harrastusta.

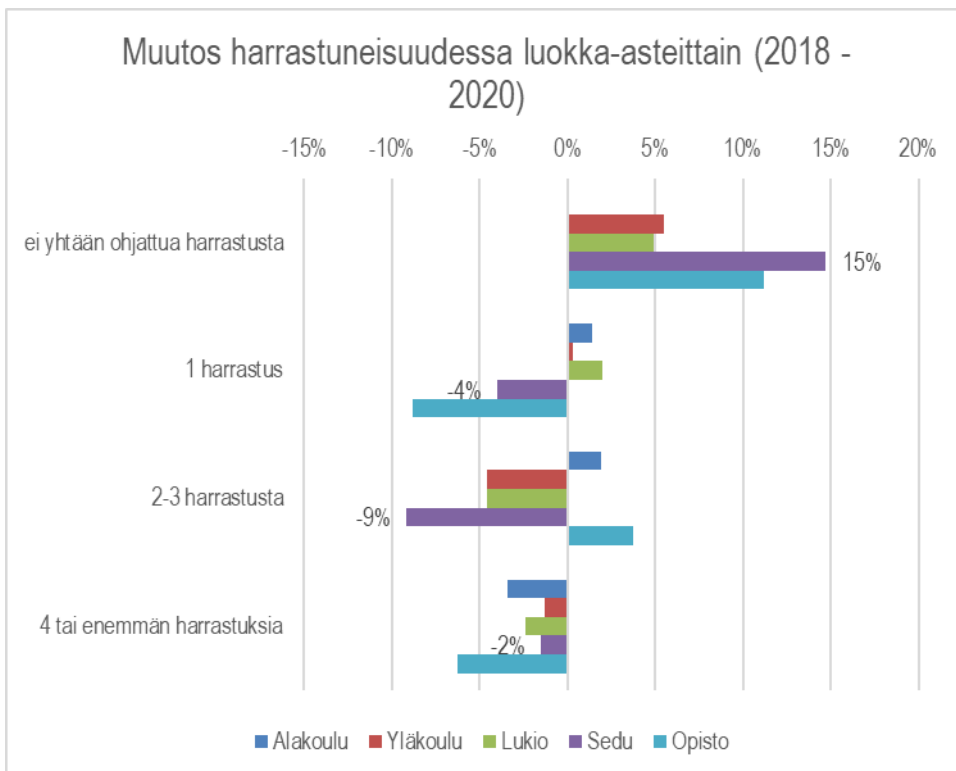
Kuva 23 Hyvinvointikyselyn harrastamisen määrä sukupuolittain

Vertailtaessa vastauksia luokka-asteittain voidaan havaita harrastamattomuuden lisääntyvän korkeammissa luokka-asteissa (kuva 24). Alakoulujen keskiarvo harrastamattomuudessa oli 18 %, kun se 2 asteen oppilaitoksissa vaihteli 48–68 % välillä. Yläkoulussa harrastamattomuutta oli 38 % vastaajista. Myös paljon harrastavien määrä väheni korkeammissa luokka-asteissa.

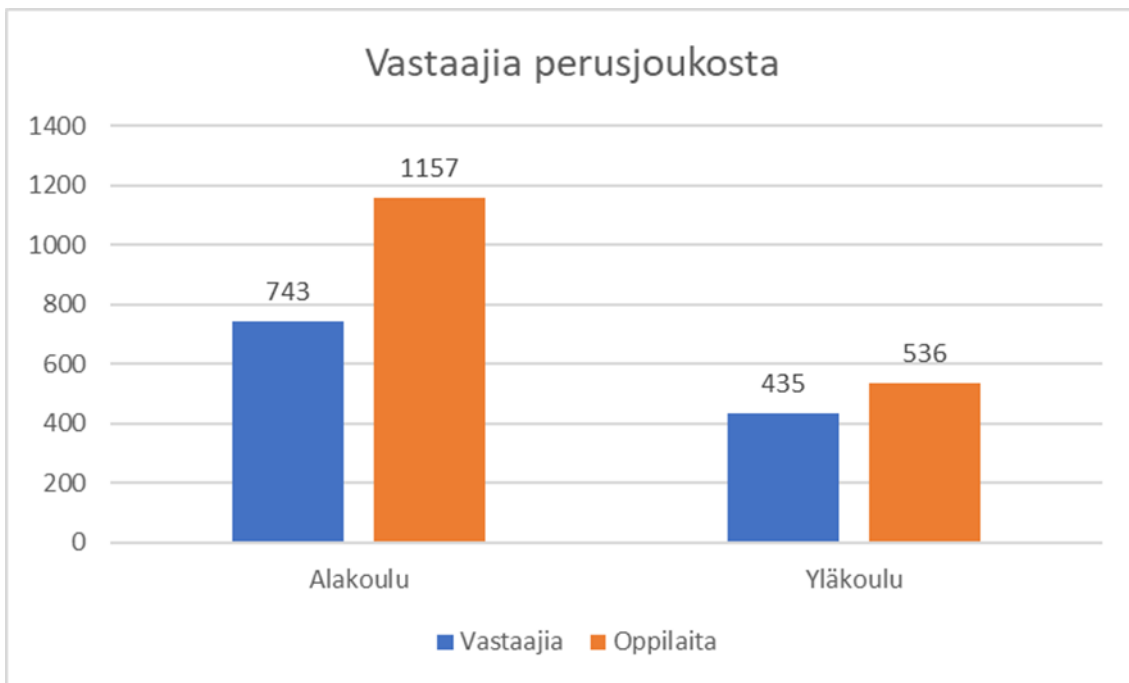
Kuva 24 Hyvinvointikyselyn harrastamisen määrä luokka-asteittain

Hyvinvointikyselyiden tuloksia vertailtiin kahden vuoden aikajaksolla. Vuosien 2018 ja 2020 vastauksista voidaan havaita, että ”ei yhtään ohjattua harrastusta” mainintojen määrä on lisääntynyt jokaisella luokka-asteella, pois lukien alakouluilla (kuva 25). Erityisesti ammatillista 2. asteen oppilaitosta edustavalla Sedulla ei harrastavien määrä on lisääntynyt 15 %. Paljon harrastavien määrä on vähentynyt kaikissa luokka-asteissa.

Kuva 25 Muutos harrastuneisuudessa 2018–2020

Koululaiskysely on osa harrastamisen Suomen mallin kuntakohtaista valmistelua (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020). Tavoitteena on tarjota jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieluisaan ja maksuttomaan harrastukseen koulupäivän yhteydessä. Aineiston tulokset osoittavat ensisijaisesti toivekysyntää. Opetus- ja kulttuuriministeriön (2020) mukaan koululaiskyselyllä kartoitetaan oppilaiden harrastustoiveita koulupäivän yhteydessä. Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton (2021) mukaan keskitetty valtakunnallinen kartoitus oppilaiden harrastamisesta luo tietopohjan vastata koululaisten harrastustoiveisiin valtakunnallisella, alueellisella, kunta- ja koulutasolla, sekä tarjoaa edellytykset harrastusmahdollisuuksien kehityksen seuraamiselle eri puolilla maata. Aineistossa alakoulun tulokset sisältävät 10 eri kokoisen alakoulun vastaajien tulokset (n=743). Yläkoulun vastaukset koostuvat yhden yläkoulun vastauksista (n=435). Vastausprosentti oppilaista oli alakouluissa 64 % ja yläkoulussa 81 % (kuva 26).

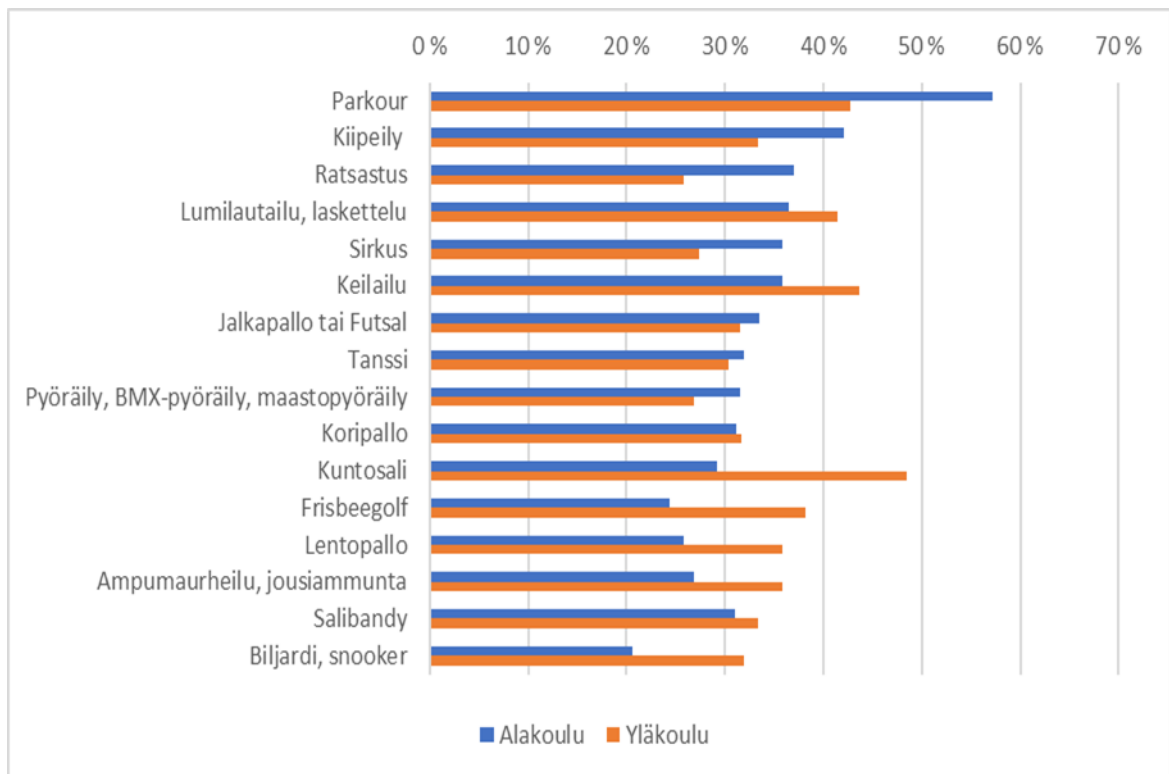
Kuva 26 Lapualaiset koululaiskyselyn vastaajat

Taulukossa 4 on Lapuan koululaiskyselyn tulokset laskettu mainintoina ala- tai yläkouluikäisistä vastaajista. Tuloksista on havaittavissa, että pääosin toivelajit ala- ja yläkoulussa ovat yksilölajeja. Alakoulussa 57 % vastaajista toivoi Parkouria harrastettavaksi koulupäivän yhteydessä. Vastavasti yläkoululaisista 49 % toivoi kuntosaliharjoittelua. Kymmenestä suosituista toivelajeista kaksi oli joukkueurheilulajeja ala- ja yläkoulussa. Alakoulussa suosituimmat joukkueurheilulajit olivat ”jalkapallo tai futsal” ja ”koripallo”. Yläkoulussa suosituimmat joukkueurheilulajit olivat ”lentopallo” ja ”salibandy”

Taulukko 4 Koululaiskyselyn tulokset Lapualla

Alakoululaisten vastaukset (n=743)		Sijoitus	Yläkoululaisten vastaukset (n=435)	
Parkour	57 %	1.	49 %	Kuntosali
Kiipeily	42 %	2.	44 %	Keilailu
Ratsastus	37 %	3.	43 %	Parkour
Lumilautailu, laskettelu	36 %	4.	41 %	Lumilautailu, laskettelu
Sirkus	36 %	5.	38 %	Frisbeegolf
Keilailu	36 %	6.	36 %	Lentopallo
Jalkapallo tai Futsal	34 %	7.	36 %	Ampumaurheilu, jousiammunta
Tanssi	32 %	8.	33 %	Kiipeily
Pyöräily, BMX-pyöräily, maastopyöräily	31 %	9.	33 %	Salibandy
Koripallo	31 %	10.	32 %	Biljardi, snooker
Salibandy	31 %	11.	32 %	Koripallo
Luonnossa liikkuminen, geokätköily	30 %	12.	31 %	Jalkapallo tai Futsal
Luistelu ja taitoluistelu	29 %	13.	31 %	Mailapelit: tennis, sulkapallo, pöytätennis, squash, padel
Kuntosali	29 %	14.	30 %	Tanssi
Uintiurheilu: Uinti, taitouinti, uimahyppy, vesipallo	29 %	15.	29 %	Kamppailulajit: taekwondo, karate, nyrkkeily, miekkailu, judo, krav maga, paini, aikido
Scoottaus, Skeittaus	27 %	16.	29 %	Pesäpallo
Ampumaurheilu, jousiammunta	27 %	17.	28 %	Cheerleading
Agility	26 %	18.	28 %	Luistelu ja taitoluistelu
Suunnistus	26 %	19.	27 %	Sirkus
Lentopallo	26 %	20.	27 %	Pyöräily, BMX-pyöräily, maastopyöräily
Pesäpallo	26 %	21.	26 %	Street-tanssi
Street-tanssi	25 %	22.	26 %	Ratsastus
Jääkiekko	25 %	23.	25 %	Scoottaus, Skeittaus
Frisbeegolf	24 %	24.	25 %	Luonnossa liikkuminen, geokätköily
Hiihto	24 %	25.	25 %	Golf tai puistogolf
Voimistelu, Freegym, Rope Skipping (naruhyppeily), Dance 4	23 %	26.	25 %	Jääkiekko
Yleisurheilu	23 %	27.	25 %	Painonnosto
Monen lajin liikuntakerho	22 %	28.	24 %	Agility
Cheerleading	21 %	29.	23 %	Jooga
Biljardi, snooker	21 %	30.	23 %	Melonta
Raviurheilu	20 %	31.	22 %	Suunnistus
Kamppailulajit: taekwondo, karate, nyrkkeily, miekkailu, judo, krav maga, paini, aikido	20 %	32.	22 %	Monen lajin liikuntakerho
Golf tai puistogolf	20 %	33.	22 %	Uintiurheilu: Uinti, taitouinti, uimahyppy, vesipallo
Käsipallo	19 %	34.	22 %	Voimistelu, Freegym, Rope Skipping (naruhyppeily), Dance 4
Melonta	19 %	35.	21 %	Veneily ja purjehdus
Mailapelit: tennis, sulkapallo, pöytätennis, squash, padel	19 %	36.	21 %	Yleisurheilu
Painonnosto	17 %	37.	21 %	Käsipallo
Taitoluistelu, muodostelmaluistelu	17 %	38.	21 %	Raviurheilu
Jooga	16 %	39.	19 %	Muut jääjoukkuelajit: kaukalopallo, jääpallo
Muut jääjoukkuelajit: kaukalopallo, jääpallo	15 %	40.	19 %	Amerikkalainen jalkapallo, lippupallo, Flagi eli flag football
Veneily ja purjehdus	15 %	41.	19 %	Taitoluistelu, muodostelmaluistelu
Amerikkalainen jalkapallo, lippupallo, Flagi eli flag football	14 %	42.	17 %	Hiihto
Soutu	13 %	43.	17 %	Soutu
Mäkihyppy ja yhdistetty	12 %	44.	16 %	Maahockey
Maahockey	11 %	45.	16 %	Ringette
Ringette	11 %	46.	15 %	Mäkihyppy ja yhdistetty

Vertailtaessa erikseen ala- ja yläkouluikäisten mainintoja 10 suosituimmasta lajeista voidaan havaita 16 eri lajia (kuva 27). Tulosten valossa näiden lajien harrastamista kannattaisi edistää kouluasteesta riippumatta.

Kuva 27 Suosituimmat lajit kouluasteittain

Suurimmat muutokset eri lajien suosiossa ala- ja yläkoulujen välillä on laskettu vähentämällä yläkoululaisten vastauksista alakoululaisten vastaukset kunkin lajin kohdalla. Vastaukset ovat esitetty yläkoululaisten näkökulmasta. Suurinta kasvua toivekysynnässä yläkouluun siirryttäessä on kuntosaliharjoittelussa, frisbeegolfissa ja mailapeleissä. Suurinta laskua toivekysynnässä on parkourissa, ratsastuksessa ja kiipeilyssä.

9 TUTKIMUSAINEISTOT JA ANALYYSIT

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksen ”Millä edellytyksillä harrastesetelin käyttöönotto onnistuisi kohdekunnassa?” -arviointia varten kerättiin aineisto kyselylomakkeella ja haastatteluin. Kyselyn kohderyhmänä oli kuntapäättäjät, liikuntatoimen vuoden 2020 toiminta-avustuksen saaneet seurat sekä Lapuan kaupungin johtoryhmä. Haastattelu kohdistui lapualaisiin yhdistystoimijoihin.

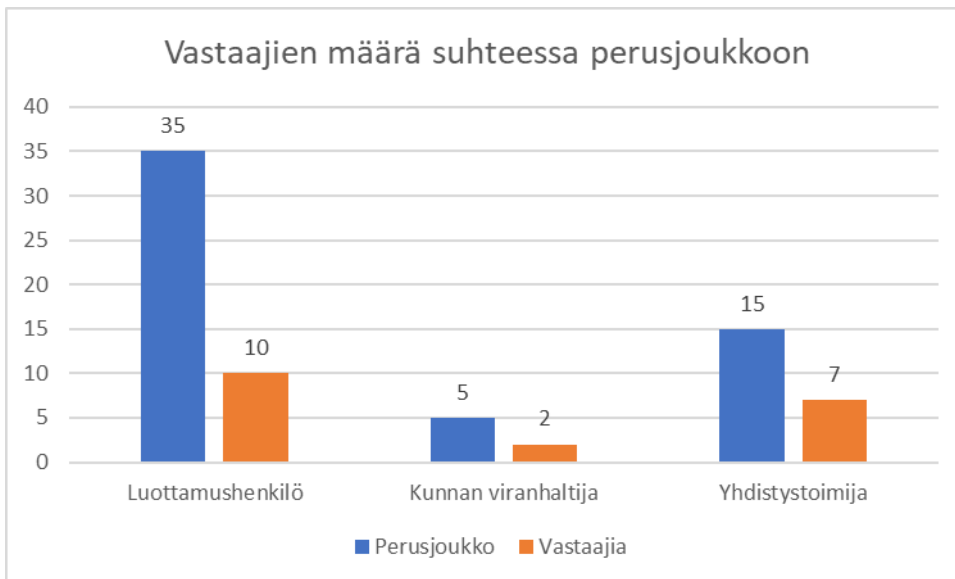
9.1 Kyselyaineisto

Kysely pohjautui Performance-Importance analyysiin (IPA), joka soveltuu esimerkiksi päätöksenteon tukena. Matriisin sovelluksien perusyksikköinä ovat 1) arvioitavien tekijöiden merkitys vastaa-jalle ja 2) vastaajan näkemys organisaation suoriutumisessa arvioitavien tekijöiden organisoinnissa. Analysoimalla vastauksia saadaan arvioitavat asiat priorisoitua osaksi päätöksentekoa. Työkalu perustuu tutkimustuloksiin, joissa on osoitettu tuotteen ja palvelun asiakastyytyvyyden olevan yhteydessä asiakkaan tärkeiksi kokemiin tekijöihin, sekä kuinka hyvin kyseisiä tekijöitä on asiakkaalle tarjottu. (Martilla & James 1977).

Kyselyn väittämiin vastattiin Likertin-asteikolla asteikolla 1-5. Kysymyksen ”Miten hyvin liikuntatoimen avustusjärjestelmä on onnistunut edistämään?” kartoittavat vaihtoehdot olivat: 1=heikosti, 2=välttävästi, 3=tydyttävästi, 4=hyvin, 5=erinomaisesti, eos=en osaa sanoa. Kysymyksen ”Miten tärkeää on, että liikuntatoimen avustusjärjestelmä onnistuu edistämään tulevaisuudessa?” vaihtoehdot olivat 1=ei lainkaan tärkeää, 2=ei kovin tärkeää, 3=melko tärkeää, 4=tärkeää, 5=erittäin tärkeää, eos=en osaa sanoa. Kyselyn väittämät pohjautuivat opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen osaluaisiin: kohderyhmät ikäluokittain, liikuntapolitiikan tulokulmat, liikunnan määritelmät, harrastustakuun kysymykset, liikunnan taloudellinen perustelu ja liikunnan palveluntarjoajat, sekä Lapuan kaupungin kuntastrategia. Tuloksia on tarkasteltu sekä rooleittain, että kokonaisuutena. Rooleja olivat luottamushenkilö, viranhaltija ja yhdistystoimija.

Kyselyn avoimilla vastauksilla annettiin vastaajille mahdollisuus kuvata avustusjärjestelmästä saamien kokemuksia monipuolisesti. Liitteen 4 kyselylomake ja liitteen 6 saatekirje lähetettiin maaliskuuhuhtikuussa 2021 yhteensä 55 vastaajalle. Alkuperäisen viestin lähettämisen lisäksi kohderyhmää muistutettiin vastaamisesta kaksi kertaa. Osallistumiskriteereinä olisivat: 1) kuuluminen Lapuan

kaupungin kaupunginvaltuustoon 2) avustuksen saaminen liikuntatoimen toiminta-avustuksista vuonna 2020 3) kuuluminen kaupungin johtoryhmään. Sähköinen vastauslinkki lähetettiin sähköpostilla kaupungin kirjaamon ja liikuntatoimen kautta saatekirjeen kera. Vastaajia muistutettiin kyselyyn vastaamisesta kahdella muistutusviestillä. Kyselyyn vastasi 19 henkilöä, jolloin vastausprosentiksi muodostuu 35 %. Kuvassa 28 on esitetty vastaajamäärä rooleittain suhteessa kunkin roolin perusjoukkoon.

Kuva 28 Kyselyyn vastaajien määrä

9.2 Haastatteluaineisto

Sidosryhmähaastattelujen tavoitteena oli syventää ymmärrystä lasten ja nuorten liikunnan harrastesetelipilotista (liite 5). Haastattelun kohderyhmänä oli pilotissa palveluntarjoajina mukana olleet yhdistykset (n=8), joista haastatteluun osallistui viisi yhdistyksen edustajaa. Haastattelukutsu lähetettiin kaikkien yhdistyksien yhteyshenkilöille. Vastaajille lähetettiin haastattelulomake kysymyksineen ennakkoon tutustuttavaksi. Yhden haastattelun kesto oli 45–75 minuuttia.

Lapuan liikuntatoimelle pilotti oli merkittävä kokeilu kysyntäohjatusta liikunnan harrastamisen edistämisestä. Pilotin toimintatapa poikkesi perusteiltaan tarjontaa edistävästä liikunnan tukemisesta. Haastatteluaineisto kerättiin strukturoidulla haastattelulla. Kysymykset oli rakennettu niin, että ne olivat linjassa tutkimuskysymysten ja tavoitteiden kanssa. Strukturoidussa haastattelulomakkeessa vastaajia pyydettiin vastaamaan kysymyksiin, joilla kartoitettiin näkemyksiä harrasteseteli-

järjestelmästä sen vahvuuksien, kehittämisen painopisteiden ja kohderyhmien osalta. Haastattelussa kartoitettiin myös vastaajien näkemyksiä siitä, miten hyvin harrastesetelijärjestelmä onnistui vastaamaan hankerahoittajan asettamiin tavoitteisiin. Sidosryhmähaastattelussa keskityttiin seuraaviin kokonaisuuksiin:

- Harrastesetelin keskeiset vahvuudet
- Harrastesetelin keskeiset kehittämisen painopisteet
- Harrastesetelin keskeiset kohderyhmät tulevaisuudessa
- Harrastesetelipilotoinnin onnistuminen suhteessa rahoittajan etukäteen asettamiin tavoitteisiin
- Lauseen jatkaminen:
 - ”Harrastesetelissä olisi mahtavaa, jos...
 - ”Harrasteseteli toimisi paremmin, jos...

Sidosryhmähaastattelut toteutettiin ajalla 8.-21.3.2021. Kaikille sidosryhmähaastatteluihin valituille toimitettiin yhteydenpidon ja suostumuksen jälkeen haastattelulomake, johon he saivat etukäteen perehtyä. Ennen haastattelulomakkeen lähettämistä valituille haastateltaville kerrottiin yhteydenpidossa, mistä haastattelusta oli kysymys. Vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen edistämisen harrastesetelipilottiin osallistui kahdeksan eri yhdistystä, joista viisi vastasi myönteisesti. Kolmen yhdistyksen edustajalta ei saatu vastausta haastatteluun osallistumisesta. Kaikki haastateltavat kontaktoitiin puhelinviestillä.

9.3 Ennakointiaineisto

Päätösten vaikutusten ennakointi toteutettiin opinnäytetyön toimeksiantajan toimesta. Ennakointityötä rajattiin alkuvaiheessa Suomen kuntaliiton suosituksien mukaisesti lisättyinä lapsiin ja nuoriin kohdistuvien vaikutusten arviointi. Lopullisessa arvioinnissa jätettiin pois näkökulmat, joihin muutoksella ei tutkijan arvion mukaan ollut todennäköisesti merkitystä. Työryhmän arvioinnin pohjaksi laadittiin tarkennettu yhteenvetotaulukko, josta ilmenevät tutkijan näkemysten mukaiset, sekä kirjallisuuden pohjalta tunnistetut vaikutukset suhteessa vaihtoehtoihin ehdotuksiin. Arvioitavat teemat olivat kuntalaiset, ympäristö, organisaatio ja henkilöstö, talous sekä lapset ja nuoret.

Ennakoarviointi perustui viiden eri vaihtoehdon arviointiin ja jokaisen vaihtoehdon vaikutukset arvioitiin lyhyellä ja pitkällä aikavälillä. Osaan näkökulmista kirjattiin kuvaus siitä, millainen vaikutusmekanismi vaihtoehdolla on yksittäiseen näkökulmaan. Nollavaihtoehdon mukaan nykytilanteeseen ei tehdä merkittäviä muutoksia. Nykytilanne tarkoittaa käytännössä, että jatketaan liikunnan edistämistä tarjontaa lisäämällä. Toinen vaihtoehto oli maksimivaihtoehto, jossa taloudellinen avustaminen muutetaan kysyntäperusteiseksi ja kaikilta palvelusektoreilta voidaan hyväksyä mukaan palveluntarjoajia. Kompromissivaihtoehto 1 perustui kysyntäperusteiseen avustamiseen, mutta vain julkinen ja kolmas sektori voisivat toimia palveluntarjoajina. Kompromissivaihtoehto 2 oli edelleen kysyntäperusteinen, mutta vain kolmas sektori voisi toimia palveluntarjoajina. Kompromissivaihtoehto 3 oli yhdistelmä tarjonta- ja kysyntäperusteista liikunnan taloudellista edistämistä, ja vain kolmas sektori voisi toimia palveluntarjoajina.

Ennakointityön aineistona käytettiin teoriasta ja eri tutkimusvaiheista nousseita havaintoja. Toimeksiantajan osallistuminen ennakointiin täydensi kerättyä tietoa ammatillisella hiljaisella tiedolla, jota muulla tiedonhankintamenetelmällä ei olisi saatu käyttöön. Tehdyt arvioinnit kirjattiin sähköiselle hyvinvointikertomus.fi -alustalle Lapuan kaupungin käyttötunnusten alle. Ennakoarviointi oli Lapuan kaupungin ensimmäinen kyseiselle alustalle tekemä.

9.4 Eettinen arviointi

Tutkimuksen eettisyyttä tulisi pohtia koko tutkimuksen elinkaaren ajan. Näkökulmana on tarkastella tutkimuksen toteutustapaa riskien ja vahinkojen välttämisen näkökulmasta. Suomessa tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) julkaisi vuonna 2019 kansallisen ohjeen humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettisistä periaatteista. Ohje sisältää myös toimintamallin ennakoarviointiin. Ohje koskee laaja-alaisesti ihmistä ja inhimillistä toimintaa koskevaa tutkimusta. Neuvottelukunnan ohjeiden mukaan ihmistieteiden tutkimusta koskevat eettiset periaatteet jaetaan kolmeen eri osa-alueeseen:

- Tutkivan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Tutkija kunnioittaa tutkittavien henkilöiden ihmisarvoa ja itsemääräämisoikeutta.
- Vahingoittamisen välttäminen. Tutkija kunnioittaa aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä, sekä luonnon monimuotoisuutta.

- Yksityisyys ja tietosuojat. Tutkija toteuttaa tutkimuksensa siten, että tutkimuksesta ei aiheudu tutkittavina oleville ihmisille, yhteisöille tai muille tutkimuskohteille merkittäviä riskejä, vahinkoa tai haittoja.

(Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 4–7)

Tutkimuseettiset periaatteet korostuvat etenkin ihmistieteissä tutkijan ja tutkittavan kohtaamisessa. Eettisiin kysymyksiin ei ole aina yhtä oikeaa ratkaisua, ja kohtaamisiin voi liittyä ennakoimattomia kysymyksiä. Henkilöiden luottamus tutkijoihin ja tieteeseen ovat ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen keskeisiä lähtökohtia. Tutkijoiden tulee suhtautua kunnioittaen tutkittavien ihmisarvoihin ja oikeuksiin. Tutkimus ei voi poiketa henkiseltä rasitukseltaan merkittävästi arkipäivän tilanteista, mikä onnistuu vain perehtymällä perusteellisesti tutkittavaan yhteisöön, kulttuuriin ja näiden historiaan. Eettisen tutkimuksen kannalta tutkittavien tulee ymmärtää tutkimuksen sisältö ja antaa vapaaehtoisesti suostumuksensa tutkimuksen tekemiseen. Alle 15-vuotiaan tutkimukseen osallistumisesta päättää ensisijaisesti huoltaja, mutta alaikäisen tutkittavan itsemääräämisoikeutta ja vapaaehtoisuuden periaatetta on noudatettava. Oikeusturvan kannalta suostumus tulee olla selkeästi dokumentoitu. Tutkittavalla on myös oikeus perua ja keskeyttää osallistumisensa ilman erityistä syytä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 7–11.)

Eettiset periaatteet ja vastuut henkilötietojen käsittelyyn tutkimuksessa sisältää kerättävän aineiston käsittelyä suunnitelmallisesti, vastuullisesti ja lainmukaisesti. Vastuu koskee tutkimusaineiston ja tutkimuksen koko elinkaarta ja niiden on oltava myös jälkikäteen tarkisteltavissa. Yleisesti tutkimukseen osallistuneiden henkilöiden yksityisyyttä on suojeltava, mikä käytännössä tarkoittaa, ettei osallistuneiden henkilöiden tietoja yleensä ole tarkoituksenmukaisesta julkaista. Kerätyn tutkimusaineiston avoimuuden tulee harkita aineiston julkisuuden astetta. Henkilötietojen tarkoituksenmukaisen käsittelyn rinnalla tieteen avoimuus ja luotettavuus edellyttää mahdollisuutta tutkimuksen kriittiselle arvioinnille. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019, 11–13.)

Tutkimuksellisessa kehittämisessä on aina kyse inhimillisestä toiminnasta. Hankkeen toimijat tuovat oman panoksensa lisäksi mukanaan myös omat vajavaisuutensa ja rajoituksensa. Toimijoiden tulee toimia korkean moraalien mukaisesti, rehellisesti, tarkasti, ja kehittämisen tulee olla käyttökelpoista. Tutkimuskohteena olevien tulee tietää eri toimijoiden roolit tutkimuksessa, mitä tutkimuksessa ollaan tekemässä, sekä pystyä tekemään annetun tiedon mukaan järjeviä ja kypsä arvioita ja valintoja. Sosiaalista toimintaa kehittämissä tutkimuksissa tulisi pystyä takaamaan tutkitta-

vien nimettömyys, joka tarkoittaa, ettei heidän tietonsa ole tuloksista yksilöitävissä. Toisaalta oleellinen ero tutkimuksen ja kehittämisen väliltä liittyy vapaaehtoiseen suostumukseen osallistua toimintaan. Tutkimuksissa suostumus osallistua on henkilölle vapaaehtoista, mutta kehittämisessä oletuksena on esimerkiksi organisaation edustajan työhön kuuluvan organisaation prosessien kehittäminen. Käytännössä organisaation edustaja on tyypillisesti työntekijä, joka saa palkkaa kehittämistoimintaan osallistumisesta. (Ojasalo ym. 2014, 48–49.)

Tutkimusetiikan kannalta tutkijan on vältettävä epärehellisyttä. Epärehellisyys voi ilmetä esimerkiksi plagiointina, tulosten varauksettomana yleistämisenä, harhaanjohtavana tai puutteellisenä raportointina, sekä tutkimukseen myönnettyjen määrärahojen väärinkäyttönä. Haaste tutkimuksellisessa kehittämisessä on esimerkiksi siinä, miten tutkija voi olla rehellinen, jos tutkijan on vaikea sitoutua toimeksiantajansa organisaatiokulttuuriin, käytänteisiin, asenteisiin ja arvoihin. Eettisyyden kannalta on keskeistä ymmärtää mitä ovat tutkimuksellisen kehittämisen metodologiset valinnat muun muassa ihmiskäsityksen näkökulmasta. Tehtävillä tutkimusvalinnoilla voi olla merkittävää vaikutusta tutkimustulosten arviointiin ja tulkintaan. (Ojasalo ym. 2014, 48–49.) Myös kehittämistyön intressejä on pohdittava, jolloin kysymyksenä on, kenen ehdoilla kehittämistä tehdään? Eettistä pohdintaa tulisi käydä iteratiivisesti koko prosessin ajan, koska tiedon lisääntyessä etenkin tutkimustoiminta voi mahdollisesti saada uutta suuntaa. Myös yhteiskunnallista merkittävyyttä ja yhteiskuntasuhdetta tulisi pohtia säännöllisesti.

Pohdin opinnäytetyön eettisyyttä varhaisessa vaiheessa tutkimusta. Perusteena syvälliselle pohdiskelulle oli syy, että opinnäytetyön aihe keskittyy lapsiin ja nuoriin ja erityisesti vähävaraisten perheiden lapsiin ja nuoriin. Opinnäytetyön tulokset voivat yhtä lailla tuoda heidän ääntään esille, mutta toisaalta voi heikentää entisestään heidän asemaansa. Käytännössä ei voida olettaa, että lapsi on täysin tietoinen ja vastuussa kaikista tekemistään valinnoista. (Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2014.). Tein eettisyyden ja ajankäytön vuoksi valinnan, että keskityn suoran asiakastiedon hankkimisen sijaan sekundääriseen aineistoon ja tiedonkeruuseen muilta sidosryhmiltä. Aineistonkeruussa pyrin jokaisessa vaiheessa selventämään aineistonkeruun kohderyhmälle mitä varten aineistoa kerätään ja mihin sitä käytetään. Aineiston analysoinnin ja tutkimuspäätelmien osalta olen varovainen, etten tee liian pitkälle vietyjä tulkintoja ja yleistyksiä. Etenkin kysely aineiston osalta vaikutti, etteivät vastaajat täysin olleet ymmärtäneet mitä asiaa tietyissä kysymyksissä arvioidaan. Käytännössä tämä näkyi vastauksista, että osa vastaajista oli arvioinut koko liikuntatoimen toimintaa, vaikka arvioitavana asiana oli vain liikuntatoimen avustusjärjestelmä. Tietynlaista epäselvyyttä pyrin ehkäisemään testaamalla kyselyä ennakolta testivastaaajilla, ja päivittämällä kyselylomaketta

ja saatekirjettä (liite 6) palautteen mukaan. Toisaalta laajemmin tehdyt arvioinnit nostivat hyvin esille jatkotutkimuksen aiheita.

Tutkimukseen eri vaiheisiin osallistuminen oli osallistujille ja vastaajille vapaaehtoista. Tulokset on raportoitu niin, ettei niistä tunnista yksittäistä vastaajaa. Ongelmaksi muodostui kyselyssä alhainen vastausmäärä kunnan virkamiehiltä (n=2), koska tällöin vastaajien anonymiteettiä ei välttämättä pysty varmistaa. Tutkimuksessa asia ratkaistiin siten, että esitetyissä taulukoissa käsiteltiin vain kaikkien vastaajien tuloksia. Mahdollisimman vähällä perustietojen keruulla vastaajista pyrittiin myös nostamaan vastausprosenttia.

9.5 Tutkimuksen arviointi

Kehittämistoiminnassa korostetaan käyttökelpoisuuden käsitettä tiedon ja totuuden kriteerinä. Lähtökohtaisesti käyttökelpoinen tieto tulisi ymmärtää sen sosiaalisesti ankkuroituneesta näkökulmasta. Tällöin ymmärretään, että tiedolla on oma toimintaympäristönsä, jossa se on ensisijaisesti käyttökelpoista ja sen tuottaminen vaatii vahvaa yhteistoimintaa. Kehittämistulosten näkökulmasta käyttökelpoisuuden arviointia tehdään ennen kaikkea kehittämisprosessin takia syntyneiden tulosten hyödyllisyydellä. Tulosten tulisi johtaa selkeään toimintaan, muutoksiin tai suosituksiin. Keskeistä on myös tulosten yleistettävyyden, jolla tarkoitetaan tulosten tai sen takia tehtyjen suositusten siirtyminen ja leviäminen käytännön toiminnassa. Kolmanneksi tutkimustiedon yleistettävyyden kannalta tuloksilla tulisi olla laajempaa merkitystä. Voidaan myös arvioida tulosten siirrettävyyttä, jolloin luotettavuutta arvioidaan hyvän käytännön näkökulmasta. (Rantanen & Toikko 2009, 125–126.) Hyvien käytäntöjen tarkempi määrittely riippuu toimintaympäristöstä, ajasta ja paikasta. Hyvien käytäntöjen eri määritelmät sisältävät yhteisiä piirteitä, kuten tarpeellisuus, kehittämisvastuun jakautuminen, toimivuus, hyödynnettävyys, mallinnettavuus, siirrettävyys ja tilannesidonaisuus (Rikala 2012, 46–47).

Tämä opinnäytetyö edustaa määrällislaadullista tapaustutkimusta. Perusjoukkona tutkimuksessa olivat kohdekunnan luottamushenkilöt, kunnan ylemmät viranhaltijat ja yhdistystoimijat. Kyselytutkimukseen osallistui vastasi 19 henkilöä, jolloin vastausprosentiksi tuli 35 %. Haastatteluun osallistui 5 henkilöä, jolla vastausprosentiksi tuli 63 %. Syynä alhaiseen vastausprosenttiin olivat luulta-

vimmin lomakkeen laajuus, sekä kyselyn sijoittuminen luottamushenkilöiden valtuustokauden loppuun. Voidaan perustellusti olettaa, että johtavassa asemassa oleville viranhaltijoille lähetetään runsaasti erilaisia kyselyitä, mutta aikaa niiden vastaamisen ei tahto löytyä.

Työn tavoitteena oli antaa avustusjärjestelmän kehittämistarpeista tietoa ja arvioita, ja arvioida miten lasten ja nuorten harrasteseteli voisi olla ratkaisu esille tulleisiin kehittämistarpeisiin. Haastattelun tavoitteena oli lähinnä selvittää kokemuksia vuonna 2020 tehdystä pilotista, joihin varsinaisessa tutkimuksessa pureuduttiin perusteellisemmin.

Työn aikana onnistuttiin tavoittamaan merkittävä joukko lapualaisia henkilöitä, jotka ovat keskeisesti mukana liikuntakulttuuria koskevassa päätöksenteossa, eli henkilöitä, joiden tehtävänä on omalta osaltaan liikuntakulttuurin tulevaisuus kohdekunnassa. Tutkijan ennako-oletuksista poiketen päättäjiä saavutettiin yllättävän hyvin ja yhdistystoimijoita huomommin. Ennako-oletukset liittyivät aiempaan keskusteluun avustusmäärärahojen epätasapuolisesti jaosta, ja oletuksena oli yhdistystoimijoiden halu vaikuttaa asiaan. Huolimatta varsin alhaisesta vastausprosentista työn luotettavuutta lisäsi monipuolisten tiedonhankintamenetelmien soveltaminen. Vastaajat eivät todennäköisesti huomanneet ottaa kantaa pelkästään liikuntatoimen avustusjärjestelmän nykytilaa ja tulevaisuutta koskeviin väittämiin, vaan ottivat käytetyn Performance/ Importance -matriisin avulla samalla kantaa myös muihin Lapuan liikuntatoimen kehittämisen preferensseihin.

On kuitenkin syytä olettaa, että tutkimus on useilta eri osiltaan mitannut sitä, mitä sen on tarkoituskin mitata, eli avustusjärjestelmän muutostarpeita. On syytä pohtia, miten hyvin sähköpostikyselyn avulla voidaan saada vastauksia laadullisiin tutkimuskysymyksiin avointen kysymysten kautta. Kun aineiston analyysi tehtiin keskiarvojen mukaan, niin eri roolien ääripäiden mielipiteet jäivät vähemmälle huomiolle. Kyselyn avoimiin vastauksiin vastasi melko harva ja niistä saadut tulokset olivat osittain ristiriidassa kyselyn väittämistä saatujen tulosten kanssa. Haastatteluiden lisääminen olisi tuonut tutkimukseen lisää syvyyttä ja mahdollistanut erilaisten liikunta- ja talouskäsitteiden paremman avaamisen vastaajalle. Nyt vastaajat joutuivat vastaamaan tosiasiallisesti hyvin laajoihin ja monivaikutteisiin kysymysalueisiin, jolloin arvioiden ja mielipiteiden ilmaisua on jouduttu yksinkertaistamaan. Etenkin tulevaisuuteen suuntaavien tulokulmien arviointi voi olla ongelmallista kyselytutkimusta käyttäen.

Yhdessä opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa tehty ennakoarviointi yhdisti teoriasta ja tutkimuksesta nousseet havainnot organisaation hiljaiseen tietoon. Ennakoarvioinnin läpikäynti toimeksiantajan kanssa oli aikataulullisesti haastavaa, joten prosessin nopeuttamiseksi tein tutkijana pohjaesityksen, jossa oli ensimmäinen iterointiarviointi tehty. Pohjaesitys toimi keskustelun herättäjänä. Ongelmalliseksi pohjaesityksen tekee se, että sillä voi olla merkittävä ankkurivaikutus toimintaan. Käytännössä tämä voi näkyä siinä, että jokaista kohtaa ei huomioida, koska siitä on jo tehty arviointi.

Kyselyaineiston tuloksia tarkasteltaessa on tärkeää huomata, että jos jokin tekijä nousee vastauksista erittäin tärkeäksi kehittämisalueeksi, ei se kuitenkaan välttämättä tarkoita ensisijaisuutta tehtävissä kehittämistoimenpiteissä. Esimerkiksi jokin osa-alue voidaan kokea tärkeäksi, mutta samalla ollaan ylikriittisiä suoriutumista kohtaan, vaikka objektiivisesti suoriutuminen olisi jo hyvällä tasolla. Toisaalta, jos toisiaan lähellä olevien tekijöiden keskinäinen merkitys on korkea, niin tekijät vahvistavat toisiaan. (Vehmas, Koskinen, Kontsas, Kämppi & Puronaho 2005, 91.)

Yhteenvedona tutkimusaineisto antaa kohtalaisen selkeän kuvan samankaltaisista ja eriävistä näkemyksistä ja vaikutuksista liikunnan edistämisen avustusjärjestelmän kehittämiseksi. Aineistoa voidaan käyttää opinnäytetyön ennakoinnin pohjana. Kyselytutkimuksen ansioksi voidaan laskea se, että pienillä muutoksilla sitä voitaisiin hyödyntää eri kuntien avustusjärjestelmien kehittämisen arvioinnissa. Voidaan olettaa, että jokaisesta Suomen kunnasta löytyy toimijoita, jotka edustavat samoja rooleja kuin kyselyssä käytetyt. Tutkimusaineisto antaa melko hyvän kuvan kunnalliseen liikuntatoimeen liittyvästä arvomaailmasta ja siihen liittyvistä ristiriidoista. Etenkin näkemuserot tarjoavat mahdollisuuden syventää ymmärrystä jatkotutkimuksilla.

10 TULOKSET

Kehittämistehtävän kannalta on oleellista selvittää seuraavia: 1) mikä liikuntatoimen avustusjärjestelmän nykytilanne on suhteessa Lapuan kaupungin kuntastrategian ja 2) nykytilanne suhteessa liikunnan yhteiskunnalliseen merkitykseen liittyviin tavoitteisiin. Tutkimuksessa on haluttu tuoda esille yhteistoiminnan laajuus ja moniäänisyys liikunnan harrastamisen ympärillä, mikä myös nousee tuloksista esille.

10.1 Liikuntatoimen nykyisen avustusjärjestelmän arviointi

Liikuntatoimen nykyisen avustusjärjestelmän nykytilaa suhteessa kuntastrategiaan arvioitaessa voidaan havaita luottamushenkilöiden suhtautuvan asiaan kriittisemmin ja kunnan viranhaltijoiden myönteisemmin. Luottamushenkilöiden ja yhdistystoimijoiden vastausten keskiarvoissa yksinään kuntastrategian tekijän ei arvioitu olevan hyvällä tasolla. Kunnan viranhaltijoiden arvioissa neljä kuudesta arvioinnista oli hyvällä tasolla. Erityisen mielenkiintoinen on arviointi kuntastrategian mukaisesta kokeilevasta innovoinnista, joka oli luottamushenkilöiden näkemyksen mukaan keskiarvossa 2,89 ja yhdistystoimijoiden arviossa keskiarvolla 3,67.

Liikunnan edistämisen tavoitteiden osalta tuloksista nousi esille, että eri rooleissa toimivat arvioivat liikuntatoimen avustusjärjestelmän nykyisiksi vahvuuksiksi hyvin erilaisia asioita (liite 1). Tutkimuksessa löytyi vain kolme tekijää, missä kaikkien roolien mielestä onnistuminen olisi ollut keskimäärin hyvällä tasolla. Vastaajien mukaan avustusjärjestelmä on onnistunut edistämään hyvällä tasolla (vähintään arvosanalla 4) varhaisnuorten tarpeita, junioriurheilua ja harrastajien valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa. Luottamushenkilöiden roolissa olleet vastaajat suhtautuivat avustusjärjestelmän nykyiseen onnistumiseen kaikkein kriittisimmin. Ainoastaan kahdeksan tekijää 40 (20 %) arvioitiin keskimäärin vähintään hyvällä tasolla olevaksi. Kunnan viranhaltijat arvioivat hyvällä tasolla olevan 17 tekijää (43 %). Kaikkien myönteisimmin arvion antoivat yhdistystoimijat, joiden vastausten keskiarvo oli vähintään hyvällä tasolla 23 (58 %) tekijän osalta.

Kaikkien vastaajien keskiarvon mukaan nykyinen avustusjärjestelmä edistää vähintään hyvällä tasolla varhaisnuorten tarpeita, junioriurheilua, harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen va-

linnassa, nuorten tarpeita, lasten tarpeita, lapsiperheiden tarpeita, liikuntarakentamista, kilpaurheilua ja kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia. Luonnollisesti kaikkien vastaajien vastausten keskiarvoihin sisältyi vaihtelua riippuen yksittäisestä vastaajasta. Esimerkiksi kysymys siitä, edistääkö avustusjärjestelmä kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia sisälsi 95 % todennäköisyydellä keskiarvon luottamusvälin 3,38–4,62 keskihajonnan ollessa 1,37. Arvioin, että suuri hajonta johtuu vastaajien erilaisten näkemysten lisäksi myös pienestä aineistokoosta.

Yhtään selkeää yhteistä heikkoutta vastaajat eivät nykyisestä avustusjärjestelmästä löytäneet, vaan kaikki arvioivat sen korkeintaan tyydyttäväksi. Julkisen sektorin vastaajissa arvioi alle tyydyttävän tason keskiarvon olevan: päihteettömän elämäntavan edistämisen sekä rehellisyyden ja eettisten periaatteiden edistämisen. Yhdistystoimijan roolissa vastanneet arvioivat myös heikkoudet kaikkein optimistisimmin, jota voidaan mahdollisesti perustella sillä, että nykyisellä avustusjärjestelmällä edistetään pääosin yhdistystoimijoiden toimintaa. Tällöin yhdistystoimijoilla rationaalista on tuoda oma toiminta esille myönteisessä valossa. Lisäksi arvioitaessa keskiarvoja eri roolien välillä voidaan tuloksista havaita, että vähintään 30 % eroja pienimmän ja suurimman keskiarvon välillä löytyy seuraavista tekijöistä:

- päihteetöntä elämäntapaa
- rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita
- yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia
- innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä
- toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittymistä ja ylläpitoa
- kiusaamisen ja väkivallan ehkäisyä
- kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia
- liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa
- aikuisurheilua
- yhteistyötä eri sektorien välillä
- muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuksi)

Tutkijana tulkitseen, että kyse on roolien välisistä näkemyseroista, miten onnistuneesti nykyinen avustusjärjestelmä edistää kyseisiä tekijöitä. Tuloksista ei voi päätellä mitä vastaajat ovat tosiasiallisesti miettineet arvioidessaan esimerkiksi muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tunte-musta ja käyttöä. Vastaajan näkemys voi liittyä tietoisuuteen kyseisistä tukimuodoista tai niiden euromääräiseen hakemiseen kohdekuuntaan.

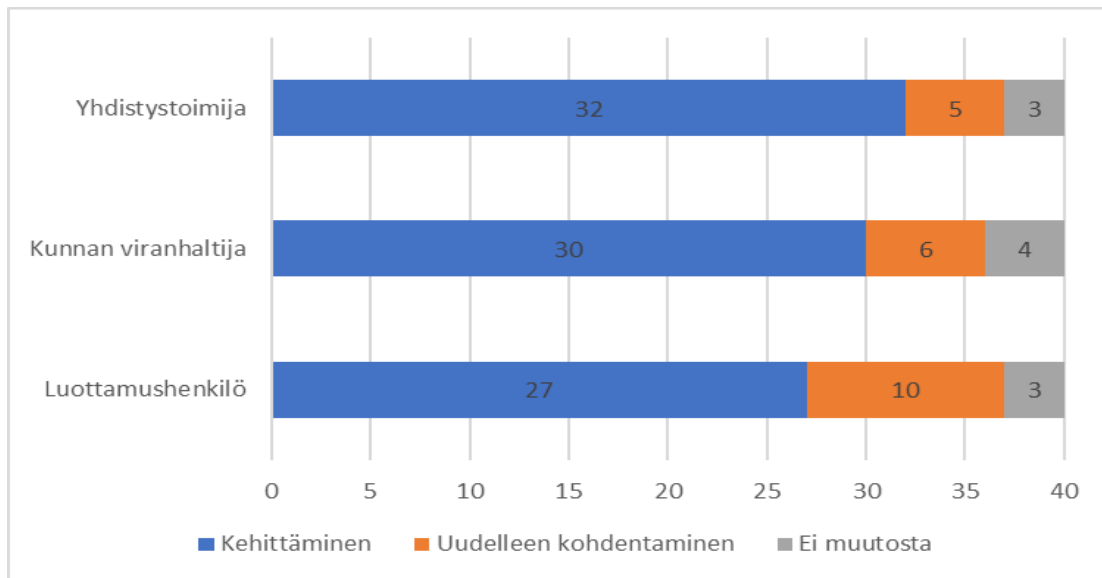
10.2 Liikuntatoimen avustusjärjestelmän tulevien tarpeiden arviointi

Liitteessä 2 esiteltävän kyselyn toinen osio keskittyi liikuntatoimen avustusjärjestelmään liittyviin tarpeisiin tulevaisuudessa. Lapuan kaupungin kuntastrategian ja liikuntatoimen avustusjärjestelmän tulevaa suhdetta arvioitaessa voidaan havaita, että kaikki vastaajat arvioivat kaikki kuntastrategian toimintatavat tärkeiksi osana liikuntatoimen avustusjärjestelmää. Priorisoidessa tuloksia rooleittain voidaan havaita, että osallistaminen sekä kannustava ja innostava ilmapiiri koetaan tärkeiksi tekijöiksi. Vähiten tärkeäksi tekijäksi vastaajat kokevat kokeilevan innovoinnin. Kuntastrategian kokeileva innovointi on linjassa toisessa kohtaa kyselyä arvioidun ”innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä” -tekijään liittyvien vastausten kanssa.

Liikunnan edistämisen tavoitteiden osalta kaikkien vastaajien mielestä liikuntatoimen avustusjärjestelmään liittyä paljon tärkeitä tekijöitä ja näkökulmia. Suurin osa tekijöistä koettiin kaikissa rooleissa vähintään tärkeiksi. Kaikkien kriittisimpiä olivat luottamushenkilöt, jotka arvioivat 25 tekijää 40 (63 %) vähintään tärkeiksi. Kaikkein positiivisimman arvion antoivat yhdistystoimijat, jotka koki-vat 39 (98 %) tekijää vähintään tärkeiksi. Kunnan virkamiehet arvioivat 34 tekijää (85 %) tekijää vähintään tärkeiksi. Tuloksista esille nousseet tulevaisuuden tarpeet liittyivät nuoriin ja nuoriin aikuisiin, liikuntatilojen ja -alueiden rakentamiseen ja kunnossapitoon, terveystoimintaan, yhdenvertaisuuteen ja saavutettavuuteen, syrjäytymisvaarassa oleviin ja drop out -ehkäisyyn liikunnan harrastamisesta, päihteiden käytön ennaltaehkäisyyn ja yhteistyöhön eri sektorien välillä.

Kolmannessa vaiheessa tuloksia analysoitiin lisää liikuntatoimen avustusjärjestelmän tarpeita sen kehittämisen kannalta (liite 3). Käytännössä kyselyn tuloksia arvioitiin myös työssä selvitettyjen nykyisen onnistumisen ja tulevaisuuden tarpeiden erotuksen avulla. Luottamushenkilöistä ja yhdistystoimijoiden vastauksista voidaan päätellä, että 93 % eri tekijöistä olisi tarvetta muutokselle. Kunnan viranhaltijoiden arviossa 90 % tekijöistä voisi harkita muutosta. Muutoksen on ajateltu olevan

laskelmassa, joko kehittämistä tai uudelleen kohdentamista. Kehittämisellä tarkoitetaan, että arviointi nykyisestä onnistumisesta jää alle tärkeyden tulevaisuudessa. Toisaalta uudelleen kohdentamisessa nykyinen onnistuminen on korkeampi kuin tärkeys tulevaisuudessa. Pääosa muutoksesta liittyy tarpeeseen kehittää avustusjärjestelmää, ei uudelleen kohdentaa resursseja (kuva 29).

Kuva 29 Avustusjärjestelmän muutostarpeet

Mielenkiintoisena yksityiskohtana tuloksista voidaan nostaa esille eri roolien suhtautumisen kilpaurheiluun ja huippu-urheiluun. Luottamushenkilöiden ja kunnan viranhaltijoiden mukaan uudelleen kohdentamista voidaan mahdollisesti tarvita. Yksinkertaisesti sanottuna näistä voidaan mahdollisesti kohdentaa uudelleen resursseja muihin tekijöihin. Mielenkiintoiseksi kyseiset tekijät tulevat, kun yhdistystoimijoiden näkemyksen mukaan kilpa- ja huippu-urheilussa on kehittämisen varaan. Toisena mielenkiintoisena näkemyserona muutostarpeesta on vastaajien suhtautuminen innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien kehittämiseen. Luottamushenkilöt ja viranhaltija kokevat, että tekijää tulisi kehittää. Yhdistystoimijat kokevat, että tekijää voitaisiin uudelleen kohdentaa. Myös kysymys harrastajan valinnanvapaudesta jakaa myös rooleja. Luottamushenkilöt kokevat tekijässä uudelleen kohdentamisen tarvetta, mutta viranhaltijat ja yhdistystoimijat kehittämisen tarvetta.

Ristiriitaisia tuloksia saatiin eri palveluntarjoajien käyttömahdollisuuksien edistämisestä, koska kaikki lähes kaikki vastaajat kokivat kaikkien palvelunsektorien osalta tarvetta uudelleen kohdentamiseen. Pelkästään viranhaltijat kokivat kehittämisen tarvetta julkisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksien edistämisessä. Vertailuna voidaan todeta, että pääosin vastaajat kokivat tarvetta

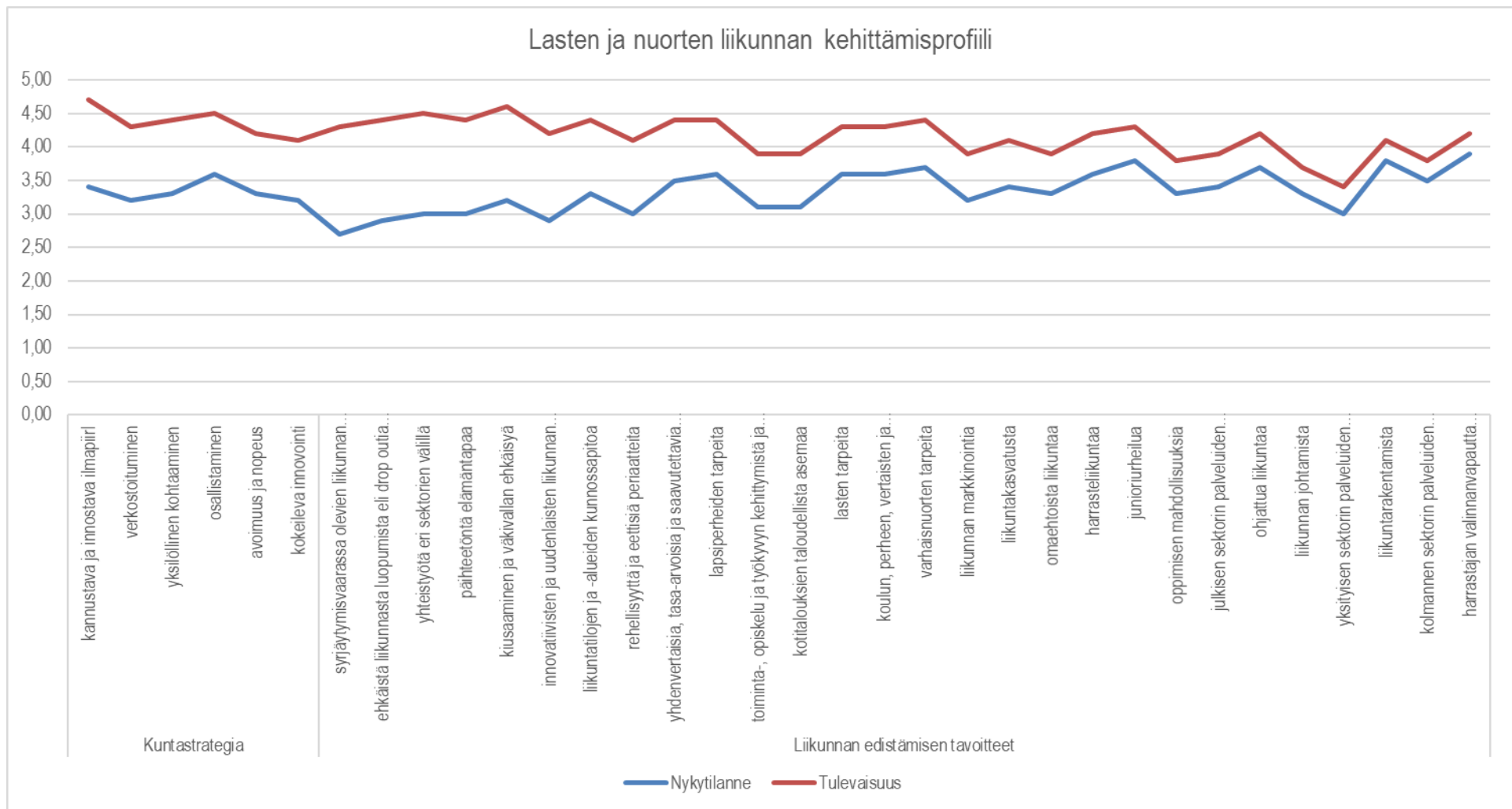
ohjatun liikunnan kehittämiseksi. Yhteenvetona voidaan todeta, että eri sektorien palveluntarjoajien osalta tulokset eivät ole sisäisesti loogisia. Oletuksena on, että eri sektorien palveluiden käyttömahdollisuuksien kehittäminen ja uudelleen kohdentaminen olisivat tasapainossa. Kuntastrategian kannalta muutosta tarvitaan kaikkien mukaan erityisesti kannustavaan ja innostavaan ilmapiiriin. Yleisesti kaikkien vastaajaroalien mukaan kaikissa kuntastrategian toimintatavoissa on kehittämisen tarvetta, pois lukien kunnan viranhaltijoiden arvioima verkostoituminen. Tulosten analyysissä tarkasteltiin myös muutostarpeita rooleittain (taulukko 5).

Taulukko 5 Avustusjärjestelmän muutostarpeet rooleittain

Luottamushenkilöt	Kunnan viranhaltijat	Yhdistystoiminta
Kehitettäviä		
kiusaaminen ja väkivallan ehkäisy	yhteistyö eri sektorien välillä	syrjäytymisvaarassa olevien liikunnan harrastaminen
yhteistyö eri sektorien välillä	rehellisuuden ja eettisten periaatteiden noudattaminen	nuorten ja nuorten aikuisten tarpeet
innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittäminen	kiusaaminen ja väkivallan ehkäisy sekä päihteetön elämäntapa	työikäisten tarpeet
Mahdollista tarvetta uudelleen kohdentamiseen		
huippu-urheilu	kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksissa	yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuudet
kilpaurheilu	huippu-urheilussa	harrasteliikunta ja huippu-urheilu
yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuudet	yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksissa, harrasteliikunnassa; omaehtoisessa liikunnassa; muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemuksessa ja käytössä.	muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemuksessa ja käytössä innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämisessä.

Kyselyn avoimissa vastauksissa nousi esille hyvin samankaltaisia kehitystarpeita kuin itse kyselystä. Luottamushenkilöiden vastaukset liittyvät pääosin oikeudenmukaiseen tapaan toteuttaa taloudellisen tuen jakamista sekä avustusjärjestelmän kehittämiseen esimerkiksi avustuksen käytön parempana jälkiseuranta. Kohdentamisesta mainittiin terveysperusteet ja tapauskohtainen tarveharkinta. Huolia nousi esille nykyisestä järjestelmästä muun muassa siitä, että miten myönnetty avustuksen jakaantuvat seuroissa eteenpäin joukkueille. Lisäksi avustaminen ei saisi aiheuttaa kilpailuasetelmaa liikuntaseurojen välille, vaan edistää hyvää yhteistyötä. Myös suurempi tuki suoraan vapaaehtoisille ohjaajille sai mainintoja. Kunnan viranhaltijoiden vastauksissa nousi esille avustusten kohdentamiseen, avustussummien tarveharkintaan ja avustusten käytön seurantaan liittyviä tekijöitä. Kohdentamisessa nousi esille elämänkaaren ääripäistä lapset ja nuoret sekä ikääntyneet. Yhdistystoimijoiden vastauksissa nousi esille näkökulma, jossa yhdistys on avustusjärjestelmän asiakas. Tällöin avustuksen haun tulisi olla hakijalle helppoa ja käsittelyn nopeaa. Myös yhdistystoimijoiden vastauksissa mainittiin kohdentamisesta, mutta keskittyen lasten ja nuorten tukemiseen. Yhdistyksien vastauksissa nousi esille eri yhdistysten erilainen koko. Pienissä yhdistyksissä on pienemmät resurssit tehdä perustoimintaa ja kunnan myöntämä avustus on usein pääasiallinen tulonlähde seuralle. Useampi mainintoja sai myös yhdistysten salimaksujen ja myönnetyn avustuksen suhde. Vastauksissa ehdotettiin esimerkiksi avustuksien ja liikuntapaikkamaksujen harmonisointia.

Opinnäytetyön aiheen oleellimmat osa-alueet on koottu kuvaan 30. Kuvassa on kyse kehittämisprofiilista, joka on muodostettu vastaajien keskiarvojen perusteella. Osa-alueiden vastaukset on jaoteltu Lapuan kaupungin kuntastrategiaan ja liikunnan edistämisen tavoitteisiin liittyviin. Kehittämisprofiilia tulkitaan siten, että viivojen väliin liittyy ongelma, joka pitäisi jollain tavoin ratkaista. Ongelman ratkaisu liittyy, joko nykyisen tarjontaa edistävän avustusjärjestelmän ominaisuuksien muuttamiseen tai muiden vaihtoehtoisten avustustapojen käyttöönottoon. Etenkin vastaajien esille nostamiin tulevaisuuden tarpeisiin tulisi erityisesti pyrkiä vastaamaan lasten ja nuorten liikunnan harrasteseteliä valmisteltaessa.

Kuva 30 Liikuntatoimen avustusjärjestelmän kehittämisprofiili

10.3 Lapuan lasten ja nuorten harrastesetelipilotista

Uutena avustusmuotona Lapuan kaupungin liikuntatoimi pilotoi vuoden 2020 aikana Opetus- ja kulttuuriministeriön erityisavustuksella vähävaraisten perheiden 7–15-vuotiaiden lasten ja nuorten harrastesetelin Lapualla. Pilotointiin myönnettiin 9.000 euron avustus, jonka puitteissa liikuntatoimen oli tarkoitus jakaa 1800 kappaletta nimellisarvoltaan 5 euron harrasteseteleitä kohderyhmään kuuluville. Toiminnan organisointia varten liikuntatoimessa laadittiin harrastesetelin sääntökirja. Palveluntarjoajiksi mukaan saatiin kahdeksan eri lapualaista yhdistystä. Sääntökirjaan tehdyn ennakkoarvioiden mukaan Lapualla olisi vähävaraisten perheiden lapsia ja nuoria 172–293 henkilöä. (Lapuan kaupunki 2019b) Opetus- ja kulttuuriministeriön (2019) avustuskriteerien mukaan avustuksella tuettiin vain liikunnan perustoimintaa. Määritelmän mukaan perustoimintaa on lasten tai nuorten viikoittainen harrastaminen seuran ohjatussa liikuntatoiminnassa. Urheilukilpailuja, kilpailumatkoja ja leirejä ei katsottu perustoimintaan kuuluvaksi.

Harrastesetelin pilotoinnissa kohderyhmän tunnistaminen ja harrastesetelien jakaminen sovittiin tapahtuvan perusturvakeskuksen yhteistyöverkoston avulla. Myöntöperusteet pyrittiin pitämään matalalla tasolla, koska vuoden 2020 aikana Koronapandemian oletettiin vaikuttavan voimakkaasti monen kotitalouden taloudelliseen tilanteeseen esimerkiksi kotitalouden työssäkäyvien lomautusten kautta. Hankkeen toteuman tunnuslukujen tarkastelussa voidaan todeta, että 1800 käytössä olleista fyysisestä harrastesetelistä myönnettiin 420 kappaletta, joista käytettiin 29 kappaletta. Harrastesetelikokeiluun liittyvää problematiikkaa on avattu opinnäytetyön tutkimusosiossa ja pohdinnoissa. Yleisesti voidaan todeta, että ”käytössä – myönnetty” ja ”myönnetty – käytetty” rajapintoihin liittyy erilaisia markkinan rakenteeseen ja informaatioon liittyviä näkemyksiä.

Haastatteluaineistosta nousi esille, että pilotissa käytettyjen liikunnan harrasteseteleiden vahvuuksista nousivat selkeästi ja toistuvasti esille mahdollisuus kohdentaa tukea vähävaraisille perheille ja vain liikunnan harrastamiseen. Pilotointi sattui samanaikaisesti Koronapandemian kanssa. Koronapandemian vuoksi yritykset tekivät lomautuksia ja muiden toimenpiteitä, joilla oli todennäköisiä vaikutuksia kotitalouksien taloudelliseen tilanteeseen. Myös ilman koronatilannetta osalla haastatelluista oli havaintoja vähävaraisuuden suorista tai välillisistä vaikutuksista lasten ja nuorten harrastamiseen.

Pääosa haastateltavista piti lapsia ja nuoria pilotin vahvuutena. Lisäksi vahvuutena nousi esille, että harrasteseteliä pystyi käyttämään niin uuden liikuntaharrastuksen aloittamiseen kuin olemassa

olevan liikuntaharrastuksen jatkamiseen. Tuloksista nousi esille myös palveluntuottajien havainnot liikunnan harrastamisen positiivista ulkoisvaikutuksista, joista mainittiin liikunta kasvuympäristönä ja syrjäytymisen ehkäisy. Esille nousi myös mainintoja, joissa pohdittiin sitä, mikä on vaihtoehto mielekkäälle harrastamiselle vapaa-ajalla.

Jatkokehittämistä varten isoina teemana tuloksista nousi esille mainonnan ja markkinoinnin kehittäminen. Haastattelun alussa haasteltavien kanssa käytiin läpi pilotoinnin tunnusluvut, ja haastateltavilta oli myös itsellään kokemus, ettei harrastesetelit olleet vuoden 2020 aikana laajasti käytössä. Markkinointia pohdittiin sisäisen ja ulkoisen markkinoinnin kannalta. Sisäisen markkinoinnin ongelmaksi koettiin, ettei ”sana ei välttämättä mennyt perille kohderyhmälle”. Osa haastateltavista koki, ettei palveluntarjoajilla ollut itsellään riittävästi tietoa pilotista ja sen käyttömahdollisuuksista. Myös palveluntarjoajien tekemän oman markkinoinnin merkitys nousi esille aineistosta. Ulkoisen markkinoinnin kehitettävänä painopisteenä nähtiin, että lasten ja nuorten harrasteseteleitä voisi käyttää esimerkiksi osana kuntamarkkinointia. Osa haastateltavista toi esille, että lasten ja nuorten harrastesetelin kanssa samankaltainen järjestelmä tulisi olla jatkuvamuotoinen. Pilotin päätyttyä useampi huoltaja on ollut yhteydessä ja harmitellut pilotin päättymistä. Kolmantena kehitettävänä painopisteenä on harrasteseteleiden käytön madaltaminen. Harrasteseteleiden käyttö ei saisi aiheuttaa käyttäjälleen leimautumisen riskiä. Neljäntenä painopisteenä haastateltavat toivoivat harrasteseteleille mahdollisimman laajaa skaalaa harrasteliikunnasta aina kilpaurheiluun. Osa haastateltavista nosti esille, että mahdollisimman vähäinen sääntely mahdollistaisi käyttäjille ja palveluntarjoajille paremmat mahdollisuudet valinnanvapauteen ja kilpailuun. Mainintoja oli myös siitä, että palveluntarjoajina voisivat toimia yhdistysten lisäksi myös muut palvelusektorit.

Haastattelun tuloksista nousi esille, että vähävaraiset lapset ja nuoret ovat julkiselle sektorille keskeinen kohderyhmä. Näkökulmaa voidaan laajentaa, että myös nuorten syrjäytyminen ja sen ehkäisy olisi mahdollinen perustelu kohderyhmään kuulumiselle. Yksittäisiä mainintoja vastaajilta oli myös ikääntyneiden liikunnasta ja soveltavasta liikunnasta. Mainintoja oli myös kohderyhmäajattelusta, jossa palvelusetelijärjestelmä koskisi koko ikäluokkaa. Koko ikäryhmästä määritettäisiin tarkemmat kriteerit erityistukeen kuuluville. Haastatteluissa keskusteltiin myös Drop Out ja Throw Out -ilmiöstä liikunnan harrastamisessa. Jälkimmäisessä liikunnan lopettamisilmiössä liikunnan harrastamisen lopettaminen johtuu ensisijaisesti harrastusorganisaatioista ja niiden toiminnasta suhteessa harrastajan toiveisiin. Vastaajien mukaan molempia ilmiöitä on Lapualla havaittavissa.

Taulukossa 6 on haastattelujen arvioinneista. Harrastesetelin onnistumista arvioitiin asteikolla 1-5 suhteessa rahoittajan ennalta antamiin tavoitteisiin (1=heikosti, 2=välttävästi, 3=tydyttävästi, 4=hyvin, 5=erinomaisesti, eos=en osaa sanoa). Tulokset ilmenevät seuraavan taulukon yhteenve-
tookoosteista keskiarvolukuina. Keskiarvoon ei ole laskettu mukaan ”en osaa sanoa” vastauksia.

Taulukko 6 Harrastesetelin onnistuminen suhteessa tavoitteisiin

	1	2	3	4	5	eos	Keskiarvo
edistää yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia vähävaraisten perheiden lapsille ja nuorille	0	0	3	0	0	2	3
mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten harrastaminen urheiluseurassa	0	1	2	1	0	1	3
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä vähävaraisten perheiden lap-set ja nuoret mukana toiminnassa	0	1	2	0	0	2	3
kehittää innovatiivisia ja uudenlaisia toimintamalleja vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen tukemisessa.	0	0	3	0	0	2	3

Tuloksista on huomion arvoista, että kaikki vastaajista kokivat, etteivät kykene kunnolla arvioimaan tavoitteen mukaista onnistumista. Tavoitteet olisivat itsessään käyttökelpoisia, mutta harrastesete-
lin pieni käyttömäärä ei mahdollistanut yksiselitteistä arviointia. Johtopäätöksenä voisi päätellä, että edellä mainitut tavoitteet koetaan mahdollisesti jo olevan kunnossa, mutta toimintamallin tosiasial-
lisen käytön ei. Osa vastaajista arvioi enemmän mahdollisuutta ja osa tosiallista käyttöä. Toisaalta rahoittajan asettamat kysymykset mahdollistivat monenlaisen tulkinnan vastaajan näkökulmalle.
Osa vastaajista koki, että harrasteseteleiden käyttö tarjoaa mahdollisuuden miettiä uusia keinoja lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tukemiseen. Harrasteselillä voidaan poistaa kotitalouk-
silta talouteen liittyviä esteitä, laajemmalla kohderyhmäjohtelulla voidaan merkittävästi vähentää leimaantumisen riskiä.

Jatka lauseita kysymyksissä maininnat kohdistuivat ensisijaisesti käytön määrään käyttäjien näkö-
kulmasta, sekä käyttäjille suunnattujen palveluiden laajuuteen. Käyttäjien tietoisuuden ja käyttö-
mahdollisuuksien lisääminen ja laajentaminen mahdollistaisivat paremmat mahdollisuudet sille, että palvelun tarjoajat kiinnostuisivat mahdollisuudesta enemmän. Mainintoja tuli myös, että lasten

oma osallisuus hoitaa harrastusten maksu itse parantaisivat lasten ja nuorten omaa talousosaamista.

Haastattelun tuloksia voidaan verrata näennäismarkkinoiden onnistumisen edellytyksiin (Le Grand & Bartlet 1993, 19–34). Haastattelun taustatietona käytiin läpi vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrastesetelin pilotoinnin keskeisimmät tunnusluvut. Vaikka pilottiin osallistuminen oli kaikille lasten ja nuorten liikuntaa tuottaville yhdistystoimijoille avointa ja vapaaehtoista ei tähän markkinaan osallistuminen ollut houkuttelevaa. Toki mukaan pilottiin saatiin mukaan lähes kaikki Lapuan suurimmat yleis- ja erikoisseurat. Hanketiedoista käy ilmi, että pilotin näennäismarkkina koostui 8 eri myyjästä ja alle 200 potentiaalisesta ostajasta. Rahallisesti kokonaismarkkina oli kooltaan 9.000 euron arvoinen.

Vastaajien mukaan isoimpana ongelmana oli, ettei käyttäjillä tai palveluntarjoajilla ollut tarkkaa ja oikea-aikaista informaatiota hyödynnettävänä. Myös lasten ja nuorten harrasteseteleitä myöntäville tahoille oli alkuvaiheessa epätietoutta, miten ja millä summalla harrasteseteleitä voidaan myöntää henkilöittäin. Palveluntarjoajien roolissa oli esimerkiksi epäselvää, että voivatko he markkinoida harrasteseteli mahdollisuutta omille jäsenilleen. Harrastesetelin käyttäjille ei ollut heti alusta asti selvää missä palveluissa harrasteseteleitä voi käyttää, ja ainakin muutamalle ensimmäinen kokeilupaiikka oli Lapuan uimahallilla. Lapuan uimahalli ei ollut harrastesetelin käyttökohde.

Epävarmuuteen ja transaktiokustannuksiin liittyvät tekijät nousivat haastattelussa esille palveluntarjoajien tulokulmasta. Palvelusetelin käytännöistä oli sovittu yhdistystoiminnan hallinosta vastaavien kanssa, eikä tehdyt ohjeet välttämättä saavuttaneet ruohonjuuritason valmentajia.

Motivaatioon liittyvät havainnot liittyivät käytettyjen ja myönnettyjen palveluseteleiden suhteeseen. Voidaan todeta, että rohkeus palveluiden käyttöön imeytyi matkalla harrastuspaikalle. Haastattelun vastaajien havainnoissa nousi usein esille leimautumisen tai stigman ajatukset. Huolimatta koronapandemian mahdollisesti lisäämästä taloudellisesta taakasta kotitalouksille, kukaan kotitalous ei halua leimautua ”köyhänä”. Ajatuskulku on esimerkiksi se, että mieluummin jätetään palveluseteli käyttämättä kuin leimaudutaan. Koronapandemian aiheuttama epävarmuus aiheutti tilanteen, jossa palveluntarjoajilla ei ollut merkittävää motivaatiota pyrkiä lisäämään ryhmäkokoja johtuen yhteiskunnan asettamista rajoituksista osallistujamääriin. Kermankuorintaan liittyviä ilmiöitä ei haastattelussa noussut esille.

10.4 Vaikutusten ennakoarviointi

Vaikutusten ennakoarvioinnin tarkoituksena oli yhdistää opinnäytetyössä kerätty tietoperusta, empiirinen aineisto kuntien käyttämään päätösten ennakoarvointiin (Sundquist & Oulasvirta 2011). Ennakoinnin pohjana oli viisi erilaista vaihtoehtoa. Vaihtoehdot perustuivat liikunnan harrastamisen edistämiseen tarjonnan tai kysynnän edistämisen keinoin seuraavasti: 1) nykytila, 2) maksimivaihtoehto, liikuntatoimi järjestää avustamisen 100 % harrasteseteleinä. Kaikki palveluntuottajasektorit saavat osallistua palveluntuottajina, 3) kompromissivaihtoehto, liikuntatoimi järjestää avustamisen 100 % harrasteseteleinä. Kolmas sektori ja julkinen sektori saavat osallistua, 4) kompromissivaihtoehtoliikuntatoimi järjestää avustamisen 100 % harrasteseteleinä, vain kolmas sektori saa osallistua, 5) kompromissivaihtoehto, siirtyminen avustamisessa vain osittain harrasteseteleihin. Vain kolmas sektori saa osallistua palveluntarjoajana.

Opinnäytetyön empiirisen aineiston pohjalta voitiin osoittaa, että vastaajat kaipaavat muutoksia liikuntatoimen avustusjärjestelmään. Aineistosta ei voitu saada vastausta kysymykseen siitä, että miten liikuntatoimen avustusjärjestelmää pitäisi muuttaa. Aineiston mukaan muutoksilla voidaan tarkoittaa kehittämistä tai resurssien uudelleen kohdentamista. Riippuen vastaajien roolista osa muutoksesta tulee olemaan toivottua tai ei-toivottua. Seuraavissa kappaleissa pyrin kuvaamaan avustusjärjestelmän ennakoarvioinnin suuntaviivoja, joita toimeksiantajan kanssa käydyissä keskusteluissa nousi esille.

10.4.1 Kuntalainen

Nykyisen avustusjärjestelmän kautta edistettävässä lasten ja nuorten liikunnassa on nähtävissä muutoksia liikunnan harrastamisessa ikäluokkien vaihtuessa. Tämä oli havaittavissa aineistosta muun muassa Move! -testien, hyvinvointikyselyn ja kouluterveyskyselyn tuloksissa. Nykyinen avustusjärjestelmä pitää osittain yllä harrasteliikuntaa Lapualla eri seurojen toteuttamana. Pääosa avustuksista suuntautuu kuitenkin junioriurheiluun, joka on seurojen perustoiminnan ydintä. Kuntatalouden tiukentuessa, lasten ja nuorten vähäisen liikkumisen sekä väestön terveys- ja hyvinvointierojen kaventamiseksi tulisi taloudellista tukea kohdentaa sitä tarvitseville. Resursseja tulisi kohdentaa enemmän esimerkiksi vähän liikkuviin tai vähävaraisiin lapsiin ja nuoriin, joilla on kohonnut riski syrjäytyä.

Isona valtakunnallisena trendinä on, että kotitalouden maksamat liikunnan harrastamisen kustannukset tulevat kasvamaan tulevina vuosina (Puronaho 2014). Hintakehitykseen vaikuttaa paljon kustannustekijät, joihin kunta ei voi toiminnallaan itse vaikuttaa. Etenkin junioriurheilun ja aikuisten kilpaurheilun kustannuksiin vaikuttaa esimerkiksi pelimatkat ja varustehankinnat. Yleisellä tasolla liikunnan harrastaminen vaatii yhä enemmän kotitalouksilta taloudellista panostusta. Kotitalouksia tulisikin mahdollisuuksien mukaan kannustaa harrastustakuun mukaisen harrasteliikunnan harrastamiseen 1–2 kertaa viikossa (Puronaho 2014; Haanpää 2019) Harrastakuun mukainen liikunta on pääosin ohjattua harrasteliikuntaa, mutta kattavan paikallisen olevan tarjonnan vuoksi junioriurheilua ei voi unohtaa.

Ajantasaisen ja puolueettoman informaation kannalta on ongelma, ettei liikuntatoimi kerää tällä hetkellä luotettavasti tietoja eri sukupuolten harrastusmääristä, eikä nykyinen avustusjärjestelmä sisällä riittäviä mekanismeja sukupuolten tasa-arvon edistämisen säätelyyn ja seuraamiseen. Perinteisesti toiminta-avustuksista hyötyvät eniten isoja määriä liikuttavat joukkueurheilulajit, joissa kansallisen lasten ja nuorten liikuntatutkimuksen mukaan enemmän poikia harrastajina. Yleisesti mekanismit tasa-arvoa edistävään tuen myöntämiseen on kannatettavaa

Liikuntalain mukaan "Kunnan hoitaessa 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviä kunta ei toimi kilpailutilanteessa markkinoilla, ellei niitä toteuteta liiketoiminnallisin tavoittein ja perustein." Tehokkaan toiminnan kannalta on ongelma, ettei hinnoittelu ole liikuntatoimen osalta kaikille palveluntarjoajille tasapuolista ja avointa. Myös eri liikuntayhdistykset ovat paketoineet kausimaksuihin kuuluvia sisältöjä eri tavoin. Aineistosta nousi toive liikuntatoimen avustussummien kasvattaminen ja harmonisointi liikuntapaikkamaksujen kanssa. Nykyinen avustusjärjestelmä hyödyttää palveluntarjoajia, joiden palvelut tuotetaan pääosin kunnan kokonaan omistamissa tiloissa. Pitkällä aikavälillä järjestelmä ei nykyisellä rahoitustasolla mahdollista palveluiden saatavuuden parantamista kunnan eri alueille. Muuttamalla avustusjärjestelmää, ilman lisärahoitusta, palvelujen taso kunnan eri alueille tulee todennäköisesti laskemaan.

Lyhyellä aikavälillä tarjontaa edistävät avustukset voisivat mahdollistaa pienimuotoisesti ammattimaistumista esimerkiksi liikuntaseuroissa valmentajana. Pitkällä aikavälillä palveluntarjoajan avustaminen ei luo juurikaan kannusteita liiketoiminnalle vuosikerrallaan -luonteensa vuoksi. Yksityissektorin aseman edistäminen voisi luoda paremmin edellytyksiä työllisyydelle ja työelämälle, vaikka kyselyaineiston vastaajien näkemykset eivät pääosin tue tätä päätelmää. Tulevaisuudessa kun-

nissa tulee valittavaksi se, halutaanko laajemmin edistää kolmannen sektorin toimijoiden innovointia, erikoistumista ja ammattimaistumista. Lasten ja nuorten heterogeenisen liikunnan harrastamisen kysyntään vastaamisessa vaaditaan uudenlaisia tapoja tuottaa tarjontaa markkinoille. Toiseksi työttömien lapualaisten osalta kannattaisi vahvistaa kolmannen sektorin mahdollisuuksia työllistää, koska kunnan kannalta etu syntyy säästöistä työllisyyden sakkomaksuissa ja toisaalta vapaaehtoisvoimin toimivat seurat saisivat työllistämistä henkilölisäresurssia.

Harrastesetelijärjestelmä tulisi rakentaa mahdollisuuksien mukaan digitaaliseen ympäristöön. Digitaalinen järjestelmä, joka olisi kaikilla lapualaisilla lapsilla ja nuorilla käytössä parantaisi tiedonkulkua ja vähentäisi leimaantumisen riskiä. Digitaalisissa järjestelmissä yksilönsuoja tulisi ehdottomasti huomioida ja varmistaa. Nykytilanteessa avustuksia haetaan sähköisen järjestelmän kautta, joka on Google -pohjainen. Järjestelmässä ei kerätä arkaluonteista tietoa. Kaikkien palveluntarjoajasektorien mukanaolo ja digitaalisen alustan hyödyntäminen vaatii alkuvaiheessa panostusta tietoturvaan liittyviin käytäntöihin. Pitkällä aikavälillä osaamisen vakiinnuttua ja jatkuvan parantamisen myötä tietoturva saadaan paranemaan. Vapaaehtoisuuteen liittyä haasteita vaatia osaamista muun muassa tietoturvakäytännöistä.

Liikuntatoimen nykyisen avustusjärjestelmän digitalisointia voidaan jatkaa esimerkiksi sähköisten liitteiden osalta. Digitoinnin avulla saadaan vähennettyä käsittelyvaiheiden määrää. Laajempi avustusjärjestelmän kehittäminen harrastesetelien suuntaan voi vaatia panostuksen lisäämistä liikuntatoimen hallintoon valvonta- ja seurantavastuulla. Etenkin alkuvaiheessa harrastesetelit tuovat lisätehtäviä organisaatioiden hallintoon. Pitemmällä aikavälillä tehtävät saadaan pääosin digitoitua.

10.4.2 Ympäristö

Lapuan kaupungin avustussäännön mukaan avustettavan toiminnan tulee olla kaikille avointa ja vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Liikunnan harrastusmahdollisuuksia edistämällä luodaan kuntalaisille mahdollisuuksia parantaa terveyttä ja kehittää alueen viihtyvyyttä (Lapuan kaupunki 2018b; Lapuan kaupunki 2018c; Lapuan kaupunki 2019c; Lapuan kaupunki 2020c.) Viihtyvyyden kannalta yleinen tarjonta voi heikentyä, jos avustusjärjestelmää kehitetään kysyntäperusteiseen suuntaan nopealla aikataululla. Yksinkertaistaen voidaan todeta, että kysyntäperusteisessä järjestelmässä

ilman kysyntää ei kannata ylläpitää tarjontaa. Toisaalta rahoittamalla kysyntäperusteisesti sivukylissä asuvien lasten ja nuorten liikunnan harrastamista voi kylien oma palvelutarjonta kehittyä. Lähipalveluina tuotettavat palvelut vähentävät tarvetta autoilulle.

Lapualla on perinteet liikunnallisena kaupunkina ja isosta osaa liikuntatoiminnasta on pitkään vastattu urheiluseurojen toimesta. Liikuntatoimen ja yksityissektorin tarjoamat palvelut ovat uudempia harrastustoimijoita. Aineiston pohjalta tarvetta on kehittää uusia tapoja ja kannusteilta eri palvelusektorien väliselle yhteistyölle.

10.4.3 Organisaatio ja henkilöstö

Nykyisen avustusjärjestelmän säilyttäminen ei aiheuta muutosta toimivaltasuhteisiin. Pitkällä aikavälillä lapualaiselta liikuntakulttuurilta vaaditaan yhä enemmän ennakkointia ja kohdennettua panostusta kuntalaisten hyvinvointiin ja alueen elinvoiman edistämiseen. Lyhyen aikavälin haasteena on, että missä laajuudessa liikuntatoimen avustusjärjestelmää voidaan muuttaa. Muutos voi vaatia myös rahoituksen uudelleen allokointia ja yhdistämistä laajempaan nuorisopoliittiseen kokonaisuuteen (Kiilakoski ym. 2020). Tällöin toimintamallilla olisi rajapinta harrastamisen Suomen mallin mukaista harrastustoimintaa, jossa koulu yhteistyöllä on merkittävä asema. Tutkimusaineisto tukee tätä näkökulmaa. Pitkällä aikavälillä kysyntäperusteisuuden lisääminen voisi lisätä kannusteita organisaatioiden väliseen yhteistyöhön arjessa ja ohjatusti suunnittelu- ja seurantakokouksin. Julkisen sektorin ja kolmannen sektorin välinen yhteistyöhön on Lapualla jo muodostunut käyttökelpoisia yhteistyömuotoja, mutta yhteistyö yksityisen sektorin kanssa on ollut vähäistä.

Nykyinen avustusjärjestelmä ei ole vastaajien mukaan onnistunut merkittävästi kannustamaan uudenlaisten liikuntapalveluiden tuottamistapojen kehittämisestä. Liikuntapalveluille on kasvavaa kysyntää, mutta kysynnän ollessa heterogeenistä on todennäköistä, että uudenlaisia tuottamistapoja ilmenee muualla todennäköisesti kuin julkisella sektorilla. Muuttuvaan kysyntään tulisi ensisijaisesti vastata kolmannen sektorin ja yksityissektorin. Kunnan rooliksi jäisi soveltavan liikunnan järjestäminen.

10.4.4 Talous

Nykyinen avustusjärjestelmä kohdistaa taloudellisen hyödyn kaikille kuntalaisille tasapuolisesti luoden mahdollisuuden liikunnan harrastamiseen. Talouden niukkuuden vallitessa nykyinen malli kuitenkin tukee suhteellisesti vähiten heikommassa taloudellisessa asemassa olevien kotitalouksien tilannetta. Harrastesetelit mahdollistavat taloudellisen tuen kohdistamisen eri väestöryhmille, sekä parhaimmillaan lisäävät kotitalouksien valinnan mahdollisuuksia harrastusten valinnassa tai jatkamisessa. On myös huomioitava, että joidenkin kotitalouksia kiinnostavien liikunnan harrastuspalveluiden palveluiden suurin tarjoaja markkinoilla on yksityissektori. Aineistosta nousi esille esimerkiksi Padel -liikuntalajin suosio, jonka ainoana palveluntarjoajana Lapualla on yritys.

Kunnallistaloudella on ollut tehostamisvaatimuksia jo yli vuosikymmenen. Budjetit eivät kasva, ja lisääntyvät henkilöstö- ja kunnossapitokustannukset vaativat alokointia. Tehostamisvaatimukset aiheuttavat painetta myös avustusmäärärahojen vähentämiselle. Keskustelua tulisi käydä siitä luodaanko malli strategisista kumppaneista. Strategisille kumppaneille voitaisiin mahdollisesti taata suuremmat avustussummat. Uusi ajattelumalli vaikuttaisi lyhyellä aikavälillä merkittävästi joidenkin kolmannen sektorin toimijoiden toimintaan. Pitkällä aikavälillä eri sektorien palveluntuotannon tavat todennäköisesti harmonisoituvat ja täydentävät mahdollisesti paremmin toisiaan. Erityisesti kysyntäperusteinen rahoitusmalli poistaisi keskustelun avustusmäärärahojen epätasapuolisesta jaosta, koska palveluntarjoajien rahoitus perustuisi harrastajien toiveisiin ja palveluiden tosiasialliseen käyttöön.

10.4.5 Lapset ja nuoret

Opinnäytetyön aineistosta nousi tarvetta kehittää toimintatapoja avustusjärjestelmän kohdentamiselle lapsiin ja nuoriin. Lyhyellä aikavälillä kohdentavalla toimintamallilla on myönteisiä ja negatiivisia vaikutuksia. Pitkällä aikavälillä osallisuuden ja itseohjautuvuuden tukeminen esimerkiksi harrasteseteleitä hyödyntäen voisi tuottaa myönteisiä vaikutuksia. Nykyinen avustusjärjestelmä ei sisällä merkittäviä kannustimia yksilölliseen tukemiseen. Aineiston pohjalta voidaan todeta, että yksilöllinen tukeminen perustuu tällä hetkellä yksittäisten ohjaajien ja valmentajien osaamiseen ja valmiuksiin. Paikalliseen harrastustoimintaan sisältyy Drop Out -ilmiön lisäksi Throw Out -ilmiötä. Yksilöstä itsestään tuleva osallisuus ja harrastesetelin luoma taloudellinen kannustin voisivat luoda edellytykset palveluiden yksilöllisempään räätälöintiin.

Haastateltujen mukaan lapualaiset lapset ja nuoret liikkuvat runsaasti liikuntaseuroissa etenkin alakouluikäisinä. Valtakunnallisesti liikuntaseuratoiminnan suosio on lisääntynyt, ja liikunnan harrastustoiminnalle on kasvavaa kysyntää. Muutoksilla avustusjärjestelmään voidaan lyhyellä aikavälillä heikentää kolmannen sektorin toimintaedellytyksiä kasvuympäristönä. Pitkällä aikavälillä harrastesetelijärjestelmään voidaan rakentaa sisälle erilaisia taloudellisia kannustimia ja tapoja palkita seuroja laadukkaasta lasten ja nuorten kasvattamisesta. Yleisesti liikunnan harrastamiseen ja etenkin seuratoimintaan sisältyy runsaasti mekanismeja, joilla on vaikutusta lasten ja nuorten ihmissuhteisiin. Pitkällä aikavälillä on haasteena, että nykyinen avustusjärjestelmä ei huomioi juurikaan lasten ja nuorten omaehtoisen liikkumisen ja vuorovaikutuksen merkitystä kasvulla ja kehitykselle, vaikka kaikkien aineistojen pohjata omaehtoisen liikkumisen hyödyt tunnustetaan. Tulevan avustusjärjestelmän tulisi mahdollistaa lapsille ja nuorille monipuolisia mahdollisuuden osallistua ja kokeilla erilaisia harrastuksia. Erilaisista kokeiluista ei saisi muodostua merkittävää taloudellista taakkaa kotitalouksille, koska lapset ja nuoret vasta etsivät itselleen sopivaa liikuntaharrastusta. Avustusjärjestelmän tulisi paremmin mahdollistaa perheille erilaiset lajikokeilut pienellä taloudellisella riskillä, mutta samalla kannustaa palveluntarjoajia etsimään aktiivisesti näitä kokeilijoita.

Nykyisessä avustusjärjestelmässä ei ole tehokasta tapaa edistää suoraan lasten ja nuorten osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksia, vaan järjestelmä on riippuvainen liikuntatoimen ja yhdistysten hallinnon näkemyksistä. Kysyntäperusteisessä harrastesetelimallassa olisi lapsilla ja nuorilla paremmat mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteisön toimintaan taloudellisen käyttäytymisen kautta. Samalla voisi olla kannattavaa mitata säännöllisesti asiakastyytyväisyyttä lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta.

Liikunnan harrastamisella on suora vaikutus terveystuntoon, ja Move !-testi on toimiva mittari asian seuraamiseen. Nykyinen avustusjärjestelmä ei sisällä kuitenkaan rakenteellista rajapintaa, joilla pyrittäisiin edistämään yhteistyötä opetusta ja terveystalouksia kunnassa järjestävien toimijoiden kanssa. Yhteistyötä toki tehdään, mutta yhteistyö on riippuvainen henkilösuhteista. Tulisi harkita missä määrin avustusjärjestelmään kannattaisi liittää sopimuksellisuutta, joka välillisesti edistää koulun, perheen ja palveluntarjoajien välistä rakenteellista yhteistyötä. Esimerkiksi parannukset Move!-testien tuloksissa voisivat olla peruste taloudellisille lisäkannusteille.

11 POHDINTA

Pohdinnassa vastataan opinnäytetyön tutkimuskysymyksiin, sekä nostetaan esille jatkotutkimuksen aiheita ja tutkijan omaa pohdintaa. Pohdinnassa myös reflektoidaan tutkimusvaiheessa kerättyä aineistoa opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen.

11.1 Millainen on lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen kysyntä kohdekunnassa?

Teorian ja aineiston pohjalta lasten ja nuoren liikunnan harrastamisen kysyntä voidaan jakaa kuluttajan henkilökohtaisesti kokemaan liikunnan tarpeeseen sekä yhteisön ilmaisemaan liikunnan tarpeeseen. Yleisesti kuluttajan kysyntää liikuntaa kohtaan voidaan tarkastella Move!-testien tuloksilla. Move!-testit mittaavat fyysisiä ominaisuuksia, joilla on vaikutusta lasten ja nuorten toimintakykyyn. Tulosten valossa kohdekunnassa on 5. ja 8.luokkalaisia lapsia ja nuoria, jotka hyötyisivät terveytensä kannalta liikkumisesta. Samansuuntaisia tuloksia saatiin myös kouluterveyskyselyn ja hyvinvointikyselyn vastauksista. Tuloksista voidaan myös havaita, että opinnäytetyön kohderyhmässä 7–15-vuotiaat voidaan havaita liikunnan lisäämisen olevan suositeltavaa etenkin vanhemmissa ikäryhmissä.

Kuluttajan näkökulman kannalta on hyvä huomata, että teoriassa liikunnan harrastamisen tulisi tuottaa jonkinlaista hyötyä kuluttajalle. Tästä näkökulmasta liikunnan lisäämisessä olisi eduksi, että voidaan edistää sellaista liikuntaa mikä kiinnostaa lapsia ja nuoria. Liikuntatutkimusten (Hakanen ym. 2019) valossa lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tarjonnan tulee olla monipuolista, koska myös kysyntä on heterogeenistä. Suosittuihin lajeihin tarvitaan lisäkapasiteettia, koska olemassa oleva kysyntä lisää mahdollisesti toivekysyntää. Liikunnan harrastamisen syntyteorian valossa kyse voi olla esimerkiksi liikuntakontaktien merkityksestä (Puronaho 2014). Nuoremmille ikäryhmille kannattaa suunnata enemmän joukkuelajeja, kun taas vanhemmissa ikäryhmissä yksilölajien kysyntä lisääntyy merkittävästi. Tyttöjen ja poikien liikunnan harrastamisen kysyntä on erilaista, joka tulee huomioida tarjonnassa. Opinnäytetyössä kartoitettu sekundäriaineiston tulokset tukevat edellä mainittuja väitteitä pois lukien sukupuolten välinen vertailu. Koululaiskyselyn tuloksia ei ole saatu kuntiin sukupuolittaisella vertailulla. On myös huomioitava, että koululaiskyselyn ai-

neiston keruun kohdistuu kysyntään, joka liittyy koulupäivän yhteyteen. Lapuan kaupungin koululaiskyselyn tuloksissa korostuu hieman enemmän yksilölajit verrattuna valtakunnalliseen lasten ja nuorten liikuntatutkimukseen.

Teorian mukaan kuluttajan ja yhteisön liikunnan harrastamisen kysynnän erotusta voidaan tarkastella meriittihyödykkeenä (Gratton & Taylor 2000, 106). Tuloksista voidaan selkeästi havaita, että yhteisön huoli lasten ja nuorten liikkumattomuudesta on selkeästi havaittavissa, jolloin liikunnan harrastamista voidaan tarkastella perustellusti meriittihyödykkeenä. Kaikkien vastaajien roolien tuloksissa lapset ja nuoret olivat vähintään tärkeitä kohderyhmiä kohdentaa kunnan taloudellista tukea tulevaisuudessa.

11.2 Millä edellytyksillä harrastesetelin käyttöönotto onnistuisi kohdekunnassa?

Lasten ja nuorten harrastesetelin edellytyksiä tarkasteltaessa on hyvä huomioida, että kyse on toimeksiantajan valinnasta. Tässä opinnäytetyössä kyse oli ensi sijassa valinnasta liikunnan harrastamisen tarjonnan ja kysynnän edistämisen välillä taloudellisesta näkökulmasta. Valinnan keskeinen pyrkimys on käyttää niukkoja resursseja mahdollisimman tehokkaalla ja oikeudenmukaisella tavalla sekä helpottaa mahdollisuuksien mukaan kunnassa asuvien kotitalouksien taloudellista asemaa. Valinnan toisessa ääripäässä on jatkaa nykyisellä Lapuan liikuntatoimen tarjontaa edistävällä avustusjärjestelmällä ja toisessa ääripäässä muuttaa avustusjärjestelmä kysyntäperusteiseksi harrasteseteleihin. Realistisin vaihtoehto olisi keskustella kokonaisuutena Lapuan kaupungin toimialojen sisällä jo olemassa olevista avustusjärjestelmistä ja täydentää niitä tarvittaessa. Kerätty aineisto etenkin eri tekijöiden tärkeydestä antaa oivan pohjan yhteiselle keskustelulle.

Kyselyn tuloksia pohdittaessa on huomioitava, että nykytilan arviointi perustui tarjontaa edistävään järjestelmään. Liikuntatoimi avustaa taloudellisesti kolmannen sektorin yhteisöjä, jotka tuottavat taloudellisen tuen turvin palveluita liikunnan harrastajille. Liikunnan harrastajien oletetaan pääosin koostuvan kuntalaisista. Kyselyaineiston pohjalta voidaan karkeasti laskea eri vastaajaroolien tyytyväisyys nykyiseen avustusjärjestelmään. Arviointi tehdään kahdessa vaiheessa. Ensin summataan kaikki tekijät onnistumisen ja tärkeyden osalta. Toisessa vaiheessa jaetaan summat suhteessa onnistuminen/tärkeys. Laskelman pohjalta saadaan seuraava arvio tyytyväisyydestä nykyiseen avustusjärjestelmään:

- Luottamushenkilöt ovat 92 % tyytyväisiä
- Kunnan viranhaltijat ovat 84 % tyytyväisiä
- Yhdistystoimijat ovat 93 % tyytyväisiä

Kuitenkin on mielenkiintoista peilata opinnäytetyön aineistoa esimerkiksi Le Grand & Bartlet (1993, 19–34) havaintoihin, joiden mukaan harrasteseteliin liittyvä näennäismarkkina edellyttää toimiakseen kilpailtuja markkinamuotoja. Käytännössä markkinoilla tulisi olla paljon palveluntarjoajia. Uusien palveluntarjoajien mukaan tulon näennäismarkkinoille tulisi perustua vapaaehtoisuuteen ja olla kohtuullisen vaivatonta. Tästä näkökulmasta Lapua voisi olla toimintaympäristönä kohtuullisen hedelmällinen näennäismarkkinoille. Kohdekunnassa on kohtuullisen paljon erilaisia palveluntarjoajia, nuorten urheilijoiden akatemiatoimintaa ja päättäjien kiinnostus lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen on kohtuullisen korkealla. Lapuan liikuntatoimen pilotin tunnuslukujen valossa harrasteseteli ei kuitenkaan motivoinut palveluntarjoajia eikä käyttäjiä tulemaan mukaan markkinoille. Lasten ja nuorten harrastesetelin käyttöönotto vaatisi selkeitä panostuksia markkinointiin ja luotettavan informaation tuottamisesta näennäismarkkinan toimijoille hyödynnettäväksi.

Keskeinen markkinoiden toiminnalle on sen taloudellinen kokoluokka. Vuoden 2019 tilinpäätöksen mukaan liikuntatoimi jakoi avustuksia reilu 90.000 euroa, josta suurin osa yhdistysten avustuksia. Tällöin yhden harrastesetelin arvon 7–15-vuotiaiden lapualaiselle olisi 47–53 euroa. Vertailuna Reykjavikissa harrastekortin arvo oli lasta kohti 360 euroa, jolla tasolla Lapuan määräraha tarve olisi noin 620.000 euroa. Tiedonkeruun pohjalta aineistosta ei kuitenkaan ilmennyt esimerkiksi sitä kuka omistaa liikuntatilat Reykjavikissa. Lapualla liikuntatilat ja -alueet omistaa pääosin kunta, joka maksaa myös pääosan käyttökuluista. Aineistosta nousi esille tarve esimerkiksi selvittää liikunnan salimaksujen liikunnan harrastamisen kokonaishintaa harrastaja- ja palveluntarjoajakohtaisesti. Taulukossa 7 on koelaskelma eri harrastesetelin arvioilla. Laskelmassa ei ole huomioitu vaihtoehtoa, jossa osalle henkilöistä maksettaisiin enemmän esimerkiksi vähävaraisuuden tai harrastamattomuuden perusteella.

Taulukko 7 Koelaskelma 7–15-vuotiaiden harrastesetelistä Lapualla

Ikäluokka	Henkilöitä	Harrastesetelin arvo (euroa)									
		10	50	100	150	200	250	300	350	400	450
7	186	1860	9300	18600	27900	37200	46500	55800	65100	74400	83700
8	216	2160	10800	21600	32400	43200	54000	64800	75600	86400	97200
9	178	1780	8900	17800	26700	35600	44500	53400	62300	71200	80100
10	184	1840	9200	18400	27600	36800	46000	55200	64400	73600	82800
11	202	2020	10100	20200	30300	40400	50500	60600	70700	80800	90900
12	174	1740	8700	17400	26100	34800	43500	52200	60900	69600	78300
13	161	1610	8050	16100	24150	32200	40250	48300	56350	64400	72450
14	199	1990	9950	19900	29850	39800	49750	59700	69650	79600	89550
15	213	2130	10650	21300	31950	42600	53250	63900	74550	85200	95850
Yhteensä	1713	17130	85650	171300	256950	342600	428250	513900	599550	685200	770850
			Nykyiset määrärahat								

Edellytysten kannalta ongelmaksi voi muodostua sääntely, koska kahden erilaisen avustusjärjestelmän käyttö lisää merkittävästi transaktiokustannuksia etenkin liikuntatoimen hallinnossa. Haastatteluaineiston pohjalta taloudellista tukea kannattaisi jakaa ensin vähemmän kaikille, koska silloin harrasteseteli olisi ”uusi normaali”. Myöhemmin tukea voisi jakaa enemmän tarvitseville. Kaikilla lapualaisille lapsilla ja nuorilla voisi käytössä mobiiliratkaisu, jonka kaikille käyttäjille voitaisiin merkitä pieni määrä virtuaalirahaa. Eri tahot voisivat mahdollisuuksien mukaan ostaa lisää virtuaalirahaa oikealla rahalla. Näennäismarkkina, jossa harrasteseteliä voitaisiin käyttää voisi alkuvaiheessa koostua pelkästään yhdistystoimijoista. Aineisto ei tarjonnut selkeää kuvaa siitä, että ketä ja minkä sektorin palveluntarjoajia tulisi näennäismarkkinoille kuulua. Etenkin haastatteluaineisto antoi viitteitä siitä, että näennäismarkkinan julkisen sektorin säätelyn tulisi olla mahdollisimman pientä markkinoiden tehokkuuden edistämiseksi. Harrastesetelin käyttöönottoon kannattaisi liittää myös palveluntarjoajien palkitsemisjärjestelmä, jolloin esimerkiksi yhteisöllisesti vaikuttavuudesta tai sektorien välisestä yhteistyöstä voitaisiin palkita. Palkitsemisjärjestelmän tulisi olla selkeä ja kaikkien toimijoiden ennakkoon tiedostama.

Toisena ongelmana on harrastesetelijärjestelmän hinta itse harrastesetelin arvona sekä hallinnoinnin transaktiokuluina. Nykyiset määrärahat eivät mahdollista kovin korkeaa arvoa harrastesetelille vuositasona. Liikuntatoimella ei myöskään ole olemassa olevaa käyttökelpoista järjestelmää harrastesetelijärjestelmän toiminnanohjaamiseen. Määrärahat ovat poliittinen valinta, jolloin hyvin toimiessaan on todennäköistä, että hyvin toimivaan harrastesetelijärjestelmään voitaisiin mahdollisesti allokoida lisäresurssia muualta kunnasta. Käyttökelpoisin ratkaisu voisi olla sähköinen palveluseteli (Grönberg 2017, 54–57).

11.3 Mitä vaikutuksia muutoksilla avustusjärjestelmään voi olla?

Aineiston pohjalta ei välttämättä olisi kannattavaa muuttaa kerralla koko liikuntatoimen avustusjärjestelmää. Realistisempaa olisi tehdä pieniä päivityksiä tarjontaa edistävään avustusjärjestelmään, ja mahdollisesti liittää siihen mukaan elementtejä kysyntäperusteisesta avustusjärjestelmästä. Käyttökelpoinen tapa kehittää liikuntatoimen avustusjärjestelmää olisi edetä asia ja ominaisuus kerrallaan pilotoiden (Kamunen 2021). Aineistosta nousseiden mainintojen mukaan yhdistystoimijoiden välistä kilpailua ei nähdä liikunnan edistämisen kannalta arvokkaaksi asiaksi, vaikka teorian valossa kilpailu voisi lisätä esimerkiksi palvelun laatua. Teoriassa kilpailu ei sulje pois verkostoitumista ja yhteistyötä, koska siitä saadaan taloudellista kilpailuetuja markkinoilla. (Hyytinen & Maliranta 2015, 7–10; Pohjola 2012, 39-64.)

Lasten ja nuorten harrastesetelin kannalta aineistosta nousi myönteisenä asiana esille tulevaisuuden tarve kohdentaa tukea lapsiin ja nuoriin. Ero muiden kohderyhmien tukemiseen ei ollut kuitenkaan selkeä. Liikuntapolitiikan kannalta harrastesetelillä on selkeitä edellytyksiä edistää liikuntakasvatusta sekä liikuntamarkkinointia ja -johtamista (Puronaho 2020). Harrastesetelin tavoitteenasettelun kannalta huomionarvoisia näkökulmia ovat koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyö, syrjäytymisvaarassa olevien liikunnan harrastaminen, liikunnasta luopumisen ehkäisy sekä päihteetöntä elämäntavan edistäminen ja kiusaaminen ja väkivallan ehkäisy (Kiilakoski ym. 2020.) Myös taloudellinen ohjaaminen eri sektorin väliseen yhteistyöhön on suositeltavaa.

Yhteenvedon harrastesetelin käyttöönoton edellytyksistä voidaan todeta, että edellytyksiä on jonkin verran. Tulosten perusteella lähitulevaisuuden paras mahdollinen tilanne liikunnan edistämässä olisi yhdistelmä tarjonnan ja kysynnän taloudellista edistämistä. Käytännön tasolla harrastesetelin jalkauttamisessa urheiluseuroille kannattaisi korostaa, että omalta osaltaan harrastesetelijärjestelmä hyvin toteutettuna tarjoaa mahdollisuuden seuran ohjaus- ja valmennustoiminnan laadun parantamiseen. Erityisesti isomman yleisseuran sisällä seurajohdon kannattaa miettiä seuran eri jaostojen yhteistyön lisäämistä harrastesetelipalvelujen tuottamisessa. Tällöin toimintamallilla saattaa olla positiivista vaikutusta seuran sisäisen ja ulkoisen yhteistyön lisääntymiselle. Riskinä on, että pahimmillaan epäterve kilpailu seuran sisällä tai seurojen välillä lisääntyy ja estää rakentavan yhteistyön. Alkuvaiheessa edellytyksenä tulee olla mahdollisuus kohtuullisen tiukkaan seurantaan sekä valmiutta ja mandaattia tarvittavien korjausliikkeiden tekemiseen.

Kysymys innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien kehittämistä jakoi aineiston mukaan mielipiteitä. Käytännössä voidaan karkeasti tulkita, että nykyiset liikuntatoimen avustuksensaajat eivät välttämättä halua avustusjärjestelmää muutettavaksi. Muutoksella voisi olla vaikutusta siihen, miten motivoituneesti he palveluita jatkossa tuottavat. Riskinä voi olla kokemuksen autonomian vähentymisestä (Gratton & Taylor 2000, 137–141.) Tässä mielessä yhdistystoimijoiden osalta voidaan havaita tietynlaista polkuriippuvuutta (Hyyryläinen 2016). Kyselyn vastaajien tuloksia pitämällä vietynä yhdistystoimijat voivat mahdollisesti kokea itsensä nykyisen avustusjärjestelmän kanta-asiakkaina. Kanta-asiakkaina heillä ei ole halua tai tarvetta vaihtaa toiseen avustusjärjestelmään. Luottamushenkilöt ja kunnan viranhaltijat ovat keskimäärin valmiimpia innovatiivisille lähestymistavoille liikunnan edistämiseksi. Käytännössä luottamushenkilöille ja kunnan viranhaltijoille on arvokkaampaa pystyä kohdentamaan ja seuraamaan avustusmäärärahojen käyttöä ja seuraamaan avustamisen todellista vaikuttavuutta yksilötasolla.

11.4 Jatkotutkimukset haasteita

Opinnäytetyön teoriakirjallisuuden ja tutkimusaineiston pohjalta nousi esille kysymys, millainen on harrastamisen kokonaishinta suhteessa kunnan perimiin tilamaksuihin. Tutkimusta aiheesta on tehty Kari Puronahon (2015) toimesta valtakunnallisella tasolla, mutta kuntatasolla vastaavaa tutkimusta ei tiedonkeruuni mukaan ole tehty Suomessa. Myös Reykjavikin harrastekorttien arvon muodostumista olisi mielenkiintoista selvittää tarkemmin, koska aineistosta ei selviä käyttävätkö palveluntarjoajat missä määrin julkisen sektorin omistamia ja subventoimia liikuntatiloja.

Olettaen, että kysyntäperusteinen avustaminen kunnissa yleistyy ja mobiiliperusteiset harrastesetelit otetaan laajasti käyttöön, niin olisi kiinnostavaa selvittää palveluntarjoajien palkitsemista. Digitaaliset ratkaisut voisivat tarjota myös keinon pienentää liiketoimien transaktiokustannuksia. Aihe jatkotutkimukselle voisi olla, että millaisia tavoitteita ja mittareita kannattaisi muodostaa? Toisaalta mikä osuus palveluntarjoajien saamasta tulovirrasta kannattaisi muodostaa taloudellisten lisäkannustimien kautta? Toinen digitaalisuuteen liittyvä tutkimusaihe voisi olla palvelusetelijärjestelmän pelillistäminen, jolloin erityisesti omaehtoisella liikkumisella voisi kerätä erilaisia palkintoja tai saaliita.

Kolmantena jatkotutkimuksena voisi olla selvitys lasten ja nuorten osallisuuden kysymyksistä ja liikuntasuhteesta. Opinnäytetyössä oletettiin taloudellisten edellytysten parantamisen edistävän

periaatteessa automaattisesti osallisuutta. Tutkimusaineisto ei vahvistanut tätä oletusta. Käytännössä lapsien ja nuorten mielipidettä tulisi kysyä heille soveltuvalla tavalla. Lapuan osalta etenkin yläkoululaisten osallisuutta tulisi edistää (Kamunen 2021).

11.5 Omat ajatukset

Tämän opinnäytetyön aihe oli valmiina tekijälle ja toimeksiantajalle heti prosessin käynnistyessä syksyllä 2020. Toimeksiantajalla oli tarve uudistaa liikuntatoimen avustusjärjestelmää, koska liikunnan avustamisen kokonaisuudesta oli esitetty Lapualla useampia valtuustoaloitteita. Toimeksiantajalla oli myös tarve kartoittaa vaihtoehtoja perinteiselle avustamiselle, koska lasten ja nuorten fyysinen kunto oli laskussa huolimatta runsaasta seuratoiminnasta ja monipuolisesta kunta-avustamisesta liikunnan saralla. Taustaltaan Lapuan kaupungin organisaatio kumppaneineen oli mielestäni sitoutunut ja valmis satsaamaan opinnäytetyön aineistonkeruuseen.

Opinnäytetyön keskeisimpänä tavoitteena oli tarkastella sitä, että millaiset ovat lasten ja nuorten harrastesetelin edellytykset kunnassa. Ajatuksena oli tehdä perustutkimusta liikunnan edistämisestä taloudellisen tukemisen näkökulmasta. Kysyntäperusteisella liikunnan edistämällä tarkoitettiin opinnäytetyössä palvelusetelijärjestelmää, jota kutsuttiin harrasteseteleiksi tai harrastesetelijärjestelmäksi. Opinnäytetyöprojektin ohessa syntyi malli liikuntatoimen eri prosessien arviointia varten Importance-Performance-matriisilla. Toisena sivutuotteena prosessin aikana syntyi perusrakenne Lapuan harrastamisen Suomen mallille, jonka pilotointia varten Lapuan kaupunki sai merkittävän valtion avustuksen. Perustutkimuksen, arviointimallin ja Suomen mallin pilotoinnista saatuja havaintoja ja kokemuksia voidaan hyödyntää jatkossa hyödyntää eri kunnissa. Tutkimussuunnauksena tapaustutkimus soveltui hyvin opinnäytetyön tarpeisiin, koska se mahdollisti tutkimuskysymysten kirkastamisen myös empiirisiin osiin jälkeen. Pääkohderyhmänä tutkimukselle olivat lapset ja nuoret liikunnan harrastajina sekä liikuntatoimen avustusjärjestelmän keskeiset sidosryhmät.

Perinteiseen kunnalliseen valmistelutyöhön nähden opinnäytetyön prosessi oli melko pitkä, mutta kun toimintaan halutaan vaikuttavuutta ja uskottavuutta voi olla kesto hieman pitempi. Koin, että valmistelutyön hyödyt eivät rajoittuneet pelkästään opinnäytetyön aiheeseen, vaan oli tutkijalle laajasti lasten ja nuorten harrastamista koskettava oppimisprosessi. Tietoisuus asioiden nykytilasta ja tulevasta tärkeydestä tuovat ennakoitavuutta toiminnan tuleviin linjauksiin ja valintoihin.

11.5.1 Monipuolisen tiedonkeruun merkitys

Kunnallisissa liikuntatoimissa on systemaattista taloudellisten avustusjärjestelmien arviointityötä tehty melko vähän. Vuosittain yhdistysten toiminta-avustusten haun yhteydessä kerättävät tiedot ovat kertoneet takautuvasti liikuntaseurojen aiemmasta toiminnasta, ja taloussuunnitelmien kautta on muodostunut epävarma kuvaus kuluva vuodesta. Valtakunnallisista liikuntatutkimuksista ja paikallisista hyvinvointikyselyistä on saatu jossain määrin avustusjärjestelmän arviointiin soveltuvaa tietoa. Varsinainen avustustoiminta ei välttämättä ole ollut yhteydessä kerättyyn tietoon, eikä tieto ole ollut merkittävässä asemassa tukemassa päätöksentekoa. Lapuan kaupungin vuonna 2020 pilotoima vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrasteseteli oli mahdollisuus kokeilla aidosti kysyntäperusteista liikunnan edistämistä avustamista, koska systemaattinen tiedonkeruu on helposti yhdistettävissä palveluseleiden käyttöön. Pilotoinnin arvioinnissa voitiin erottaa kaksi erillistä harrasteseteleiden käyttöön liittyvää haastetta: 1) tunnistaminen ja 2) käyttöön rohkaisu. Pilotin toimintatapa vaatii myös jatkokehittämistä.

Miten tiedon ja liikunnan harrastajan valinnanvapauden arvoa voidaan lisätä avustusjärjestelmissä? Vastaus kysymykseen riippuu mielestäni siitä, miten ja millaisella tavoitteilla kunnissa edistetään liikuntaa. Tavoitteissa on hyvä tehdä ero ilmaistujen ja tosiasiallisten tavoitteiden välillä. Kysymystä ”miten” olisi tärkeää analysoida säännöllisin väliajoin. Pitkään samalla tavoin jatkuneeseen käytäntöön liittyy usein polkuriippuvuutta, jossa luottamushenkilöillä, yhdistystoimijoille tai kunnan virkamiehillä ei halua muuttaa toimintatapoja, koska muutoksella voi olla merkittävää vaikutusta toiminnan perusrakenteeseen. Muutosta voidaan vastustaa, vaikka muutos voisi olla hyväksi systeemille itselleen kuin systeemin asiakkaille (Hyyryläinen 2016). Jos selkeää muutosvastarintaa on olemassaolo ja arviointityö on haastavaa, niin avustusjärjestelmän muuttaminen ei ole liikunnan viranhaltijoiden prioriteettilistalla korkealla. On myös ymmärrettävä, että julkisilla avustuksilla ja hintasubventoinneilla mahdollistetaan merkittävä osa vapaaehtoistyöhön perustuvien liikuntaseurojen ydintoimintaa. Yhtäältä liikuntaseurat keräävät osallistujamaksuja samoilta kotitalouksilta kuin julkinen sektori kerää verotuloja. On myös tärkeää huomioida sitä, miten inhimilliset ja taloudelliset kokonaisresurssit vaikuttavat eri palveluntuottajasektorin palvelukykyyn ja tuottaa kysyntää vastaavia palveluita.

Toteamus siitä, että ”mitä mitataan, sitä saadaan” pitää mielestäni erittäin hyvin paikkansa. Systemaattisuus ja mittaamisen helppous on keskeistä vaikuttavuuden seurannalle. Toiminnan seuran-

nan ja mittaamisen suunnitteluun kannattaa varata riittävästi aikaa. Haastattelemalla ihmisiä ja olemalla aidosti utelias saa muodostettua hyvän käsityksen siitä, että mitkä asiat ovat tärkeitä halutun tavoitetilan kannalta. Ihannetilaksi olisi se, että toiminnasta muodostuu käyttökelpoista informaatiota mahdollisimman automaattisesti. Todennäköistä kuitenkin on, että kaikissa tilanteissa tällainen järjestely ei ole mahdollista. Talouden ja toiminnan seurannan yhdistäminen helpottaa ja luo ennakoivuutta johtamistyöhön monella tasolla.

Opinnäytetyön aineistonkeruu oli monipuolista, ja sen tavoitteena oli lisätä ymmärrystä vaikutusten ennakoitavuutta varten. Päätösten ennakoarvioinnilla voidaan ennakoida samanaikaisesti liikunnan positiivisia ja negatiivisia ulkoisvaikutuksia, jotka ovat tärkeitä kunnan toiminnalle. Laadukkaan ennakoitavuuden avulla varsinainen päätöksentekoprosessi on avoimempaa ja nopeampaa sekä sisältää vähemmän tarvetta päätösten oikaisemiseksi. Hyvä valmistelu tarjoaa edellytykset muutosprosessin onnistumiselle, mutta valmistelussa on otettava kattavasti huomioon sidosryhmien näkemykset. Henkilöiden osaamisen hyödyntäminen ja dialoginen vuorovaikutus luovat onnistumiselle erinomaiset edellytykset. Luottamus rakentuu vuorovaikutuksen varaan, eikä yhteistyötä voida ulkoistaa liikuntatoimessa kokonaan ulkopuolisen tahon vastuulle. Etenkin taloudellisten resurssien jakamiseen liittyvässä valinnoissa kunnan luottamushenkilöt, ylemmät virkamiehet ja palveluntarjoajat on saatava mukaan arviointiprosessiin. Miten julkisen sektori jakaa taloudellista tukea jakaa osoittaa kuntalaisille käytännössä sen mikä on yhteisölle tärkeää. Liikunnan viranhaltijan kannalta nämä seikat määrittävät ratkaisut kysymyksiin, että miksi palveluita tuotetaan, miten palveluita tuotetaan, mitä palveluita tuotetaan.

11.5.2 Kunnan liikuntahallinnon johtajan rooli edellytysten luojana

Opinnäytetyön prosessin oppina voidaan väittää, että kunnan liikuntahallinnon johtaja on avustusprosessien kehittämisessä keskeinen henkilö. Hän tekee tarvittavat johtopäätökset prosessin käynnistämisen tarpeesta sekä toimii muutosprosessin kuljettajana ja vastuhenkilönä. Edellytyksenä onnistumisella on, että hän täysin sitoutunut prosessiin ja tuntee käytännöt kuin omat taskunsa. Intressinä hänellä on, että muutosprosessin onnistuminen hyödyttää tuo tehokkuutta arjen virkatehtäviin. Liikuntahallinnon johtajan tehtävänä on valmistella muutosprosessille uskottava suunnitelma aikatauluineen ja resursseineen. Prosessin hallinta voi olla haasteellista, mikäli operatiiviset päivittäiset johtamistilanteet ottavat toiminnanjohtajan työajasta liian suuren osan.

11.5.3 Oman toiminnan kriittinen arviointi ja parannusehdotukset

Jälkikäteen arvioituna kunnallisen liikuntahallinnon johtamisen ja opinnäytetyön kirjoittamisen yhdistelmä ei ole helpoin mahdollinen kokemus. Kun yhdistelmään liittää alle vuoden mittaisen rupeaman muine koulutehtävineen sekä henkilökohtaisen elämän yllättävät haasteet, niin välillä tehtäväkokonaisuus tuntui välillä raskaalta. Toisaalta yhden ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyön kirjoittaneena tiesin mihin olen alkamassa. Tässä opinnäytetyössä haastetta tuotti ajatusten kääntäminen taloustieteen näkökulmaan, mikä ei ole helppoa humanistisella ja julkisella sektorilla pitkään toimineelle. Kolikon kääntöpuolena oli, että ajatusten kääntäminen avasi monia uusia ovia ja ikkunoita asioiden ja ihmisten ymmärtämiselle.

Tärkeää onnistuminen oli liikuntatoimen avustusjärjestelmän vahvuuksien ja kehittämiskohteiden määrittely, johon tutkimusaineisto antoi selkeyden. Saadun tiedon pohjalta voidaan tarkentaa myös lasten ja nuorten harrastesetelien mahdollista käyttöönottoa. Lapuan harrastesetelipilotin toimintamalli ei ollut sellaisenaan toimiva. Toisena onnistumisena havaitsin, että tiedonkeruussa kannattaa suosia haastatteluita, koska haastattelut mahdollistavat kehityskeskustelutyypin ratkaisun arjen johtamiseen. Ajan puutteen vuoksi haastattelukysymysten suunnitteluun ja vastausten analysointiin olisi opinnäytetyössä käyttää enemmän aikaa. Itselleni toinen onnistuminen oli laajan teoriakatsauksen raportointi ja skenaariotyöskentely. Skenaariotyöskentely oli toteutustapana itselle uusi, mutta toimintatapana antoi moniulotteisemman näkökulman toimintaan vaikuttavista kokonaisuuksista.

Tekemällä opinnäytetyön omalle työnantajalle sain yhdistettyä opinnäytetyöhön kaksi erillistä prosessia. Tutkimusaineiston pohjalta voimme päättää jatkamme eteenpäin tekemällä pieniä viilauksia nykyiseen avustusjärjestelmään vai otamme jossain laajuudessa käyttöön vaihtoehdotavan avustustavan. Aineiston pohjalta ei voida varmasti sanoa, että onko vielä olemassa riittävästi tahtotilaa luopua nykyisestä avustusjärjestelmästä. Isommat muutokset avustusjärjestelmään vaativat taloudellisen panostuksen kasvattamista, mutta toisaalta suora tuki vapaa-ajan liikuntaharrastusten kuluttajille on suhteellinen looginen ja helposti ymmärrettävissä.

Jälkikäteen ajateltuna oletukseni etenkin kyselyyn vastaajien perehtyneisyydestä oli ylioptimistisesti arvioitua. Ongelma näkyi etenkin Webropol-kyselyn runsaana ”en osaa sanoa” vastausten määränä ja todennäköisesti myös alhaisena vastausprosenttina. Toinen iso haaste liittyi opinnäy-

tetyön raportin rajaamiseen. Liian tuttu aihe paisutti kirjoitusprosessin ja aineistonkeruun liian laajaksi, joka vaikutti selvästi ”punaisen langan” ylläpitämiseen. Iso osa tehdystä työstä on kuitenkin hyödynnettävissä muissa projekteissa. Oman työn ohella etäopiskelu ja tiivis kirjoitustyö lukukauden aikana vähensivät yhteydenpitoa vertaisopiskelijoihin. Käytännössä yhteistyö muiden opiskelijoiden jäi vain yksittäisten ryhmätöiden varaan. Oman oppimisen kannalta vuorovaikutus olisi ollut motivaation ylläpitämisen näkökulmasta perusteltua.

Tavoittelin opinnäytetyön prosessissa parasta mahdollista lopputulemaa, mutta olen tyytyväinen siihen mitä olen saavuttanut. Opinnäytetyön tekeminen on altistanut uusille ajatuksille ja tarjonnut oppimiskokemuksen talousajattelusta. Jälkikäteen ajatellen olin liian perusteellinen teoreettisen viitekehityksen laadinnassa, joka vei aikaa tutkimusvaiheesta. Ideana sähköisen kyselyn toteuttaminen samanlaisena usealle eri kohderyhmälle oli mielestäni hyvä, ja pienellä hiomisella siitä saataisiin vielä parempi.

Kiitän perhettäni ja kaikki mukana olleita vaivannäöstä ja ymmärryksestä kehittämisprosessin läpiviemiseen. Lisäksi kiitos Kari Puronaholle ja Sami Niemelälle rakentavasta ja motivoivista keskusteluista.

LÄHTEET

Aalto-Nevalainen, Päivi & Koivumäki, Kari 2016. Liikunta eri ikäryhmissä ja soveltava liikunta. Teoksessa Kimmo Aaltonen (toim.) Liikuntalakiopas. Helsinki: Tietosanoma.

Anttiroiko, Ari-Veikko 2010. Hallintainnovaatiot - Hallintoteoreettinen näkökulma kaupunkien palvelujen organisoimiseen, omistajuuden ja rahoituksen uudistamiseen. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Tampereen yliopisto. Hakupäivä 28.11.2020. https://homepages.tuni.fi/markku.sotaurauta/verkkokirjasto/j/hallintainnovaatiot_hallintateoreettinen.pdf

Baldwin, Robert, Cave, Martin & Lodge, Martin 2011. Understanding regulation: theory, strategy, and practice. 2. painos. Oxford ; New York: Oxford University Press.

Banker, Rajiv D., Khosla, Inder & Sinha, Kingshuk K. 1998. Quality and Competition. Management Science 44 (9).

Biddle, Stuart J. H. & Foster, Charlie 2011. Health behavior change through physical activity and sport. Teoksessa Barrie Houlihan & Mick Green (toim.) Routledge handbook of sports development. New York: Routledge, 1 online resource

Cambridge Dictionary 2021. Compete. Hakupäivä 5.3.2021. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/compete>

Cameron, Kim S. 2008. Positive leadership : strategies for extraordinary performance. San Francisco, Calif.: Berrett-Koehler Publishers.

Chekroud, Sammi R., Gueorguieva, Ralitzia, Zheutlin, Amanda B., Paulus, Martin, Krumholz, Harlan M., Krystal, John H. & Chekroud, Adam M. 2018. Association between physical exercise and mental health in 1·2 million individuals in the USA between 2011 and 2015: a cross-sectional study. The Lancet. Psychiatry 5 (9)

Dietrich, Franz & List, Christian 2013. A Reason-Based Theory of Rational Choice. A Reason-Based Theory of Rational Choice. Nous 47 (1)

Duedecim 2016. Käypä Hoito suositus. Liikunta. Hakupäivä 1.11.2020. <https://www.kaypa-hoito.fi/hoi50075>

Etelä-Pohjanmaan liitto 2021. Kunnat. Hakupäivä 27.2.2021. <https://epliitto.fi/etela-pohjanmaa/kunnat/>

Fogelholm, Mikael & Oja, Pekka 2011. Terveysliikuntasuositukset. Teoksessa Mikael Fogelholm, Ilkka Vuori & Tommi Vasankari (toim.) Terveysliikunta. Helsinki: Duedecim, 67-75.

Gratton, Chris & Taylor, Peter 2000. Economics of sport and recreation. 2. painos. London; New York: E & FN Spon.

Grönroos, Christian & Tillman, Maarit 2020. Palvelujen johtaminen ja markkinointi. Helsinki: Talentum.

Guinness, Lorna & Wisemann, Virginia 2011. Introduction to health economics. 2. painos. Maidenhead, England: Open University Press.

Grönberg, Jani 2017. Sähköistyvä Palveluseteli: Case Turun Palvelusetelijärjestelmä. Turun yliopisto. Turun kauppakorkeakoulu. Pro Gradu. Hakupäivä 19.4.2021. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201710058906>

Haanpää, Leena 2019. Harrastustakuu: Yhdenvertaisuuden asialla. Nuorisotutkimusverkoston julkaisut. Hakupäivä 17.12.2020. https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/harrastustakuu_digi_final.pdf

Hakanen, Tiina, Myllyniemi, Sami, Salasuo, Mikko, Saarinen, Arttu & Zacheus, Tuomas 2019. Oikeus liikkua: lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 26.2.2021. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/wp-content/uploads/2019/08/Lasten-ja-nuorten-vapaa-aikatutkimus-Oikeus-liikkua.-Verkkojulkaisu.pdf>

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 20/2009. Hakupäivä 20.4.2021. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/he_20+2009.pdf

Husu, Pauliina, Jussila, Anne-Mari, Takala, Kari, Vähä-Ypyä, Henri & Vasankari, Tommi 2019. Objektiiivisesti mitatun liikkumisen, paikallaanolo ja unen määrää. Julkaisussa: Kokko Sami, Martin Leena, toim. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa – LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 1, 2019: 27–40. Hakupäivä 3.3.2021. https://www.jyu.fi/sport/vln/liitu-raportti_web_28012019-1.pdf

Hyyryläinen, Esa 2016. Polkuriippuvuus. Hakupäivä 5.3.2021. <https://blogs.univaasa.fi/hallitutk/2016/10/06/polkuriippuvuus/>

Hyytinen, Ari & Maliranta, Mika 2015. Yritysjohdon taloustiede: yritykset taloudessa ja taloustieteessä. 1. painos. Helsinki: Spillover Economics.

Ilmolahti, Kasper 2016. Palveluliiketoiminnan digitaalisen kehityksen tärkeä tavoite – Jatkuva räätälöidyn palvelun tehokas tuottaminen. Blogi. Hakupäivä 25.8.2021. <https://www.goodsignsolutions.com/news-in-finnish/palveluliiketoiminnan-digitaalisen-kehityksen-t%C3%A4rke%C3%A4-tavoite-jatkuva-r%C3%A4%C3%A4t%C3%A4idyn-palvelun-tehokas-tuottaminen>

Joensuu, Laura 2017. Liikkuva koulu ja Move! - fyysisen toimintakyvyn seurantarjestelmän hyödyntäminen kouluterveydenhuollossa. Likes. Seminaarimateriaali. Hakupäivä 20.2.2021. https://www.terveydenhoitajaliitto.fi/files/269/Laura_Joensuu_Liikkuva_koulu_ja_Move!.pdf

Järvinen, Iina 2019. Vähävaraisen lapsen harrastus on oikeus ja investointi. Blogi. Hakupäivä 25.11.2020. <https://alusta.uta.fi/2019/01/31/vahavaraisen-lapsen-harrastus-on-oikeus-ja-investointi/>

Kamunen, Mika 2021. Sivistysjohtaja. Lapuan kaupunki. Haastattelu 21.4.2021.

Kansanterveyslaki 66/1972. Hakupäivä 25.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1972/19720066>

Karimäki, Ari 2020. Kuntien liikuntapalveluiden tulevaisuus: laaja-alainen yhteistyö korostuu. Hakupäivä 23.9.2020. <https://www.lts.fi/liikunta-tiede/artikkelit/kuntien-liikuntapalveluiden-tulevaisuus-laaja-alainen-yhteistyö-korostuu.html>

Kiilakoski, Tomi, Pekkarinen, Elina & Salasuo, Mikko 2020. Jääkaappimagneetteja tulen ja jään maassa - Islannin mallia etsimässä. Hakupäivä 6.3.2021. <https://www.nuorisotutkimus-seura.fi/nakokolma53>

Kilpailu- ja kuluttajavirasto 2014. Vanhempi voi vaikuttaa lapsensa asemaan kuluttajana. Nettisivu. Hakupäivä 8.4.2021. <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/Ostaminen-myyminen-ja-sopimukset/lapsi-kuluttajana/>

Koivisto, Nelli 2010. Liikunta-alan yrittäjyydenkehittämisstrategia 2020. Hakupäivä 8.2.2021. <http://docplayer.fi/404469-Luovien-alojen-liiketoiminnan-kehittämisyhdistys-diges-ry-liikunta-alan-yrittäjyyden-kehittämisstrategia-2020.html>

Kokkonen, Jouko & Pyykkönen, Teijo 2018. Liikunnan aluehallinto - hallintohierarkian hiljainen väliporras. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura.

Kuntalaki 10.4.2015/410. Hakupäivä 23.11.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/haku/?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=kuntalaki&h=Hae+%E2%80%BA>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Hakupäivä 27.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1986/19860609?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Laki%20naisten%20ja%20miesten%20v%C3%A4lisest%C3%A4%20tasa-arvosta>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä 569/2009. Hakupäivä 20.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090569>

Lapuan kaupunki 2020a. Hyvinvointikysely 2020.

Lapuan kaupunki 2020b. Lapuan kaupungin hallintosäntö. Hakupäivä 27.3.2021. <https://lapua.fi/wp-content/uploads/2020/11/Hallintosanto-joulukuu-2020-alkaen.pdf>

Lapuan kaupunki 2020c. Lapuan kaupungin talousarvio 2020. Hakupäivä 27.3.2021.

Lapuan kaupunki 2019a. Lapuan kaupungin hyvinvointikertomus 2017-2020. Hakupäivä 27.3.2021. <https://hyvinvointikertomus.fi/#/document/preview/5177085388>

Lapuan kaupunki 2019b. Lapuan kaupungin liikunnan harrastesetelin kriteerit - Vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen tukeminen.

Lapuan kaupunki 2019c. Sivistyslautakunnan avustussäntö. Hakupäivä 1.3.2021. https://lapua.fi/wp-content/uploads/2020/08/Avustukset_2019_Lapuan_kaupungin_avustusperiaatteet_yhteisille.pdf

Lapuan kaupunki 2018a. Harrastustakuu kaikille lapualaisille lapsille ja nuorille. Valtuustoaloite.

Lapuan kaupunki 2018b. Lapuan kaupungin avustusperiaatteet yhteisöille. Hakupäivä 1.3.2021. https://lapua.fi/wp-content/uploads/2020/08/Avustukset_2019_Lapuan_kaupungin_avustusperiaatteet_yhteisolle.pdf

Lapuan kaupunki 2018c. Lapuan kaupungin avustusehdot ja rajoitukset. Hakupäivä 1.3.2021. https://lapua.fi/wp-content/uploads/2020/08/Avustukset_2019_Lapuan_kaupungin_avustusehdot_ja_rajoitukset.pdf

Lapuan kaupunki 2017. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma 2017–2021. Sisäinen lähde.

Lasten oikeuksien komitea 2013. General comment No. 17 on the right of the child to rest, leisure, play, recreational activities, cultural life and the arts (art. 31).: United Nations. Hakupäivä 2.2.2021. https://um.fi/yk-n-voimassa-olevat-ihmisoikeussopimukset/-/asset_publisher/vcCt60yvlDdt/content/yleissopimus-lapsen-oikeuksista-1989-

Lastensuojelulaki 417/2007. Hakupäivä 2.1.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Lastensuojelulaki>

Le Grand, Julian & Bartlett Will, 1993. Quasi-markets and Social Policy. Basingstoke: McMillan,

Liikuntalaki 390/2015. Hakupäivä 26.12.2021 <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2015/20150390?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=liikuntalaki>

Martilla, John & James, John 1977. Importance-Performance Analysis. Journal of Marketing 41 (1), 77-79.

Martin, Leena, Suomi, Kimmo. & Kokko, Sami 2019. Liikuntatilaisuudet. Julkaisussa Kokko, Sami & Martin Leena (toim.) Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018: Valtion liikuntaneuvosto. Hakupäivä 4.3.2021. https://www.jyu.fi/sport/vln/liitu-raportti_web_28012019-1.pdf

Meklin, Pentti 2009. Tarkastus verorahoitteisessa ja markkinarahoitteisessa toiminnassa: erojen ja yhtäläisyyksien teoreettisia perusteluja.: Tampereen yliopisto. Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen

Mertaniemi, Maarit & Miettinen, Mari 1998. Suuntana hyvinvointi: mitkä ovat liikunnan mahdollisuudet? Jyväskylä: Likes.

Mielenterveystalo. 2021. Lapsen kehitykseen vaikuttavat tekijät. Hakupäivä 27.2.2021. https://www.mielenterveystalo.fi/lapset/vanhemmille/perhe_ja_vanhemmuus/vanhempien_merkitys/Pages/lapsen_kehitykseen_vaikuttavat_tekijat.aspx

Määttä, Kalle 2009. Oikeustaloustieteellinen näkökulma kotimaiseen lainvalmisteluun. Helsinki. Helsingin yliopisto

Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2014. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020. Suomen malli. Hakupäivä 13.2.2021. <https://minedu.fi/suomen-malli>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019. Erityisavustus vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastuksen tukemiseksi - OKM. Hakupäivä 5.2.2021. <https://minedu.fi/-/erityisavustus-vahavaraisten-perheiden-lasten-ja-nuorten-liikunnan-harrastuksen-tukemiseksi>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017. Jokaiselle lapselle ja nuorelle mahdollisuus mieleiseen harrastukseen -työryhmän raportti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2010. Kulttuurialan kolmas sektori. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2010:24. Hakupäivä 3.12.2020. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75510/OKM24.pdf?sequence=1>

Opetushallitus 2020. Move!-mittaus. Hakupäivä 13.2.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/move-mittaus>

Pekkarinen, Jukka & Sutela, Jukka 2002. Kansantaloustiede. 9. uudistettu painos WSOY

Perustuslaki 11.6.1999/731. Hakupäivä 27.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/1999/19990731?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Perustuslaki>

Pohjola, Matti 2012. Taloustieteen oppikirja. 7. uud. p. Helsinki: Sanoma Pro.

Puronaho, Kari 2020. Yliopettaja. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu. Sähköposti 17.2.2020.

Puronaho, Kari 2014. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5. Hakupäivä 10.11.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-268-5>

Puronaho, Kari 2006. Liikuntaseurojen lasten ja nuorten liikunnan markkinointi: tutkimus lasten ja nuorten liikunnan tuotantoprosessista, resursseista ja kustannuksista. Jyväskylän yliopisto. Väitöskirja. Hakupäivä 4.2.2021. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/13217>

Rajala, Tuija, Tammi, Jari & Meklin, Pentti 2008. Kilpailutuksen näkyvät ja näkymättömät kustannukset. Helsinki: Kunnallisan alan kehittämissäätö.

Rantanen, Teemu & Toikko, Timo 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistumiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampereen yliopisto.

Rintala, Taina 2019. Valinnanvapaus ja valinnat: Asiakkaiden, palveluntuottajien ja palvelunjärjestäjien valinnat valinnanmahdollisuuksia edistävissä järjestelmissä. Väitöskirja. Turun yliopisto. Hakupäivä 3.2.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-7710-9>

Salminen, Ari 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteen sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Opetusjulkaisuja 62, Julkisjohtaminen 4. Hakupäivä 13.4.2021. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2013. Muutosta liikkeellä! - Valtakunnallinen yhteiset linjaukset terveyttä ja hyvinvointia edistävään liikuntaan 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2013:10 Hakupäivä 11.12.2020. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3412-2>

Sosiaali- ja terveysministeriö 2020. Palveluseteli. Hakupäivä 5.12.2020. <https://stm.fi/palveluseteli>

Sulander, Heidi 2016. Liikuntalakiopas. Teoksessa Kimmo Aaltonen (toim.) Helsinki: Tietosanoma

Sulander, Heidi & Paajanen, Minna 2016. Liikunnan käsitteet. Teoksessa Kimmo Aaltonen (toim.) Liikuntalakiopas. Helsinki: Tietosanoma

Sundquist, Salme & Oulasvirta, Leena 2011. Vaikutusten ennakoarviointi kunnallisessa päätöksenteossa. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. Hakupäivä 3.2.2021. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2011/1418-vaikutusten-ennakoarviointi-kunnallisessa-paatoksenteossa>

TEAvisari 2020. TEAvisari. Hakupäivä 25.9. 2020. <http://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>

Terveydenhuoltolaki 1326/2010. Hakupäivä 27.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2010/20101326?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Terveydenhuoltolaki>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021. Lasten ja nuorten fyysinen toimintakyky (MOVE!-mittaus). Hakupäivä 18.2.2021. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/metadatan/indicators/5478>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Kouluterveyskysely. Hakupäivä 13.2.2021. <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2019. Liikunta - Hyvinvointi- ja terveyserot. Hakupäivä 25.11.2020. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriavoisuus/elintavat/liikunta>

Tieteen termipankki 2021. Suunnitelmatalous. Hakupäivä 15.4.2021. <https://tieteentermi-pankki.fi/wiki/Historia:suunnitelmatalous>

Tiihonen, Arto 2014. Liikuntakulttuurin käsitteet muuttuvat ja muuttavat. Valmistelumateriaali. Valtion liikuntaneuvosto. Hakupäivä 14.1.2021. <https://www.liikuntaneuvosto.fi/lausunnot-ja-julkaisut/liikuntakulttuurin-kasitteet-muuttuvat-ja-muuttavat/>

Tilastokeskus 2021a. Perheet perhetyypin ja lasten lukumäärän mukaan alueittain, 1992-2019. Hakupäivä 28.2.2021. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_perh/statfin_perh_pxt_12c4.px/

Tilastokeskus 2021b. Perheet perhetyypin mukaan, 1992-2019. Hakupäivä 28.2.2021. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_perh/statfin_perh_pxt_12c2.px/

Tilastokeskus 2020a. Hyödyke. Hakupäivä 10.12.2020. <https://www.stat.fi/meta/kas/hyodyke.html>

Tilastokeskus 2020b. Julkinen sektori. Hakupäivä 3.1.2021. https://www.stat.fi/meta/kas/julkinen_sektor.html

Tilastokeskus 2019. Väestö iän (1-v.) ja sukupuolen mukaan alueittain kunkin tilastovuoden aluejaoilla, 2003-2019. Hakupäivä 27.2.2021. https://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_vrm_vaerak/statfin_vaerak_pxt_11rf.px/

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa.

Työ- ja elinkeinoministeriö 2014. Liikuntaliiketoiminnan ekosysteemin muutokset. TEM julkaisuja

UKK-instituutti 2021a. Nuorten liikuntasuositus. Hakupäivä 30.1.2021. <https://www.tervekoululainen.fi/ylakoulu/fyysinen-aktiivisuus/nuorten-liikuntasuositus/>

UKK-instituutti 2021b. Ohjattu ja omaehtoinen liikunta. Hakupäivä 20.2.2021. <https://www.tervekoululainen.fi/ylakoulu/fyysinen-aktiivisuus/ohjattu-ja-omaehtoinen-liikunta/>

Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta 2004. Autonomia ja heitteillejätö - eettistä rajankäyntiä. Hakupäivä 20.4.2021. <https://etene.fi/documents/1429646/1559090/ETENE-julkaisuja+10+Autonomia+ja+heitteillej%C3%A4tt%C3%B6+-+eettist%C3%A4+ra-jank%C3%A4ynti%C3%A4.pdf/7955c323-e58f-4432-869f-755f06401cb7/ETENE-julkaisuja+10+Autonomia+ja+heitteillej%C3%A4tt%C3%B6+-+eettist%C3%A4+ra-jank%C3%A4ynti%C3%A4.pdf>

Valtion liikuntaneuvosto 2019. Lapua / Move! - mittaustulokset syksy 2019. Sisäinen lähde

Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 380/2009. Hakupäivä 4.1.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110338>

Vasankari, Tommi & Kolu, Päivi 2018. Liikkumattomuuden lasku kasvaa: vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnan yhteiskunnalliset kustannukset. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. Hakupäivä 20.4.2021. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-535-8>

Vehmas, Hanne, Koskinen, Tomi, Kontsas, Matti, Kämppi, Katariina & Puronaho, Kari 2005. KLE-ROT II - Liikunta-alan elinkeinorakenne ja osaamistarpeet.: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämistätiö. Hakupäivä 12.3.2021. https://www.cupore.fi/images/tiedostot/2005/cupore_11_kle-rot_ii_.pdf

Maailmanpankki 2004. A guide to competitive vouchers in health. Washington, DC: World Bank. Hakupäivä 27.3.2021. <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/14836/344300PAPER0Gu101official0use0only1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Hakupäivä 28.12.2021. <https://finlex.fi/fi/laki/ajan-tasa/2014/20141325?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Yhdenvertaisuuslaki%20>

Yleissopimus lasten oikeuksista 59/1991. Hakupäivä 2.1.2021. <https://finlex.fi/fi/sopimukset/sops-teksti/1991/19910060>

LIITTEET

Liikuntatoimen avustusjärjestelmän nykytilanne (LIITE 1)

Liikuntatoimen avustusjärjestelmän tulevaisuuden tarpeet (LIITE 2)

Liikuntatoimen avustusjärjestelmän muutostarve (LIITE 3)

Kysely liikuntatoimen avustusjärjestelmästä (LIITE 4)

Suunnitelma sidosryhmähaastattelusta (LIITE 5)

Saatekirje kyselyyn (LIITE 6)

LIIKUNTATOIMEN AVUSTUSJÄRJESTELMÄN NYKYTILANNE

LIITE 1

	1	2	3	4	5	eos	Keskiarvo	Mediaani
Kuntastategia								
osallistaminen	0 %	10,6%	26,3%	42,1%	10,5%	10,5%	3,60	4
avoimuus ja nopeus	0 %	15,8%	26,3%	42,1%	0 %	15,8%	3,30	4
kokeileva innovointi	0 %	21 %	31,6%	31,6%	5,3%	10,5%	3,20	3
verkostoituminen	0 %	26,3%	21,1%	36,8%	5,3%	10,5%	3,20	3
yksilöllinen kohtaaminen	0 %	15,8%	21,1%	36,8%	0 %	26,3%	3,30	4
kannustava ja innostava ilmapiiri	0 %	10,5%	31,6%	42,1%	0 %	15,8%	3,40	4
Liikunnan edistämisen tavoitteet								
lasten tarpeita	0 %	5,3%	21 %	57,9%	0 %	15,8%	3,60	4
varhaisnuorten tarpeita	0 %	5,3%	15,8%	57,9%	0 %	21 %	3,70	4
lapsiperheiden tarpeita	0 %	5,3%	21 %	57,9%	0 %	15,8%	3,60	4
nuorten tarpeita	0 %	5,2%	15,8%	57,9%	5,3%	15,8%	3,80	4
nuorten aikuisten tarpeita	0 %	15,8%	26,3%	36,8%	5,3%	15,8%	3,40	4
työikäisten tarpeita	5,3%	5,3%	36,8%	42,1%	0 %	10,5%	3,30	3
ikääntyneiden tarpeita	0 %	10,5%	21 %	47,4%	5,3%	15,8%	3,60	4
liikuntakasvatusta	0 %	10,5%	36,9%	36,8%	5,3%	10,5%	3,40	3
liikunnan johtamista	5,2%	10,5%	31,6%	31,6%	5,3%	15,8%	3,30	3
liikunnan markkinointia	5,3%	15,8%	26,3%	36,8%	5,3%	10,5%	3,20	3
liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa	5,3%	10,5%	31,6%	36,8%	5,3%	10,5%	3,30	3
liikuntarakentamista	0 %	5,3%	26,3%	42,1%	15,8%	10,5%	3,80	4
arkiliikuntaa	5,2%	5,3%	26,3%	42,1%	5,3%	15,8%	3,40	4
kuntoliikuntaa	0 %	5,3%	26,3%	52,6%	5,3%	10,5%	3,60	4
harrasteliikuntaa	0 %	10,5%	26,3%	52,6%	5,3%	5,3%	3,60	4
terveysliikuntaa	0 %	10,5%	36,9%	42,1%	0 %	10,5%	3,40	3
erityisliikuntaa	0 %	15,8%	36,9%	36,8%	0 %	10,5%	3,20	3
juniorurheilua	5,3%	0 %	10,5%	57,9%	10,5%	15,8%	3,80	4
kilpaurheilua	10,5%	0 %	10,5%	52,7%	10,5%	15,8%	3,60	4
huippu-urheilua	10,6%	10,5%	10,5%	42,1%	10,5%	15,8%	3,40	4
aikuisurheilua	5,3%	10,5%	31,6%	36,8%	0 %	15,8%	3,20	3
yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia	0 %	15,8%	21,1%	36,8%	10,5%	15,8%	3,50	4
harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa.	0 %	0 %	31,6%	31,6%	26,3%	10,5%	3,90	4
koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyötä	0 %	15,8%	21 %	31,6%	15,8%	15,8%	3,60	4
ohjattua liikuntaa	0 %	10,5%	21 %	47,4%	15,8%	5,3%	3,70	4
omaehtoista liikuntaa	5,3%	10,5%	31,6%	26,3%	10,5%	15,8%	3,30	3
syрjätymisvaarassa olevien liikunnan harrastamista	5,3%	36,8%	15,8%	21 %	0 %	21,1%	2,70	2
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä harrastajat mukana toiminnassa mahdollisimman pitkään	0 %	26,3%	36,8%	15,8%	0 %	21,1%	2,90	3
innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä	0 %	26,3%	36,8%	21,1%	0 %	15,8%	2,90	3
oppimisen mahdollisuuksia	0 %	21 %	21,1%	36,8%	5,3%	15,8%	3,30	4
toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittämistä ja ylläpitoa	0 %	15,8%	42,1%	26,3%	0 %	15,8%	3,10	3
päihteetöntä elämäntapaa	0 %	21 %	42,1%	21,1%	0 %	15,8%	3,00	3
kiusaaminen ja väkivallan ehkäisyä	0 %	15,8%	42,1%	31,6%	0 %	10,5%	3,20	3
kotitalouksien taloudellista asemaa	5,2%	15,8%	31,6%	31,6%	0 %	15,8%	3,10	3
rehellisyttä ja eettisiä periaatteita	0 %	26,3%	36,9%	26,3%	0 %	10,5%	3,00	3
muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuksi)	0 %	10,5%	42,1%	21 %	5,3%	21,1%	3,30	3
julkisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	0 %	15,8%	21 %	36,8%	5,3%	21,1%	3,40	4
yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	5,3%	10,5%	31,6%	21 %	0 %	31,6%	3,00	3
kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	0 %	15,8%	21 %	31,6%	10,5%	21,1%	3,50	4
yhteistyötä eri sektorien välillä	0 %	31,6%	21 %	31,6%	0 %	15,8%	3,00	3

LIIKUNTATOIMEN AVUSTUSJÄRJESTELMÄN TULEVAISUUDEN TARPEET

LIITE 2

	1	2	3	4	5	eos	Keskiarvo	Mediaani
Kuntastategia								
osallistaminen	0 %	0 %	0 %	52,6%	47,4%	0 %	4,50	4
avoimuus ja nopeus	0 %	0 %	15,8%	47,4%	36,8%	0 %	4,20	4
kokeileva innovointi	0 %	0 %	31,6%	26,3%	42,1%	0 %	4,10	4
verkostoituminen	0 %	5,2%	5,3%	42,1%	47,4%	0 %	4,30	4
yksilöllinen kohtaaminen	0 %	0 %	10,5%	42,1%	47,4%	0 %	4,40	4
kannustava ja innostava ilmapiiri	0 %	0 %	0 %	26,3%	73,7%	0 %	4,70	5
Liikunnan edistämisen tavoitteet								
lasten tarpeita	0 %	5,3%	15,8%	26,3%	52,6%	0 %	4,30	5
varhaisnuorten tarpeita	0 %	0 %	15,8%	31,6%	52,6%	0 %	4,40	5
lapsiperheiden tarpeita	0 %	0 %	5,3%	52,6%	42,1%	0 %	4,40	4
nuorten tarpeita	0 %	0 %	5,3%	31,6%	63,1%	0 %	4,60	5
nuorten aikuisten tarpeita	0 %	0 %	15,8%	31,6%	52,6%	0 %	4,40	5
työikäisten tarpeita	5,3%	5,3%	21 %	26,3%	42,1%	0 %	3,90	4
ikäntyneiden tarpeita	0 %	0 %	15,8%	36,8%	47,4%	0 %	4,30	4
liikuntakasvatusta	0 %	5,2%	15,8%	42,1%	31,6%	5,3%	4,10	4
liikunnan johtamista	0 %	10,5%	36,8%	21,1%	26,3%	5,3%	3,70	4
liikunnan markkinointia	0 %	10,5%	10,5%	47,4%	26,3%	5,3%	3,90	4
liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa	0 %	0 %	0 %	57,9%	36,8%	5,3%	4,40	4
liikuntarakentamista	0 %	10,5%	5,3%	42,1%	31,6%	10,5%	4,10	4
arkiliikuntaa	0 %	0 %	26,3%	26,3%	42,1%	5,3%	4,20	4
kuntoliikuntaa	0 %	0 %	15,8%	42,1%	42,1%	0 %	4,30	4
harrasteliikuntaa	0 %	0 %	15,8%	47,4%	36,8%	0 %	4,20	4
terveysliikuntaa	0 %	0 %	5,2%	47,4%	47,4%	0 %	4,40	4
erityisliikuntaa	0 %	0 %	15,8%	52,6%	31,6%	0 %	4,20	4
juniorurheilua	0 %	0 %	15,8%	36,8%	47,4%	0 %	4,30	4
kilpaurheilua	5,3%	10,5%	21 %	31,6%	31,6%	0 %	3,70	4
huippu-urheilua	5,3%	15,8%	26,3%	31,6%	21 %	0 %	3,50	4
aikuisurheilua	5,2%	5,3%	31,6%	26,3%	31,6%	0 %	3,70	4
yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia	0 %	0 %	5,2%	47,4%	47,4%	0 %	4,40	4
harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa.	0 %	0 %	10,5%	57,9%	31,6%	0 %	4,20	4
koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyötä	0 %	0 %	10,5%	47,4%	42,1%	0 %	4,30	4
ohjattua liikuntaa	0 %	0 %	21,1%	42,1%	36,8%	0 %	4,20	4
omaehtoista liikuntaa	0 %	5,2%	31,6%	31,6%	31,6%	0 %	3,90	4
syrjäytymisvaarassa olevien liikunnan harrastamista	0 %	5,3%	10,5%	31,6%	52,6%	0 %	4,30	5
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä harrastajat mukana toiminnassa mahdollisimman pitkään	0 %	0 %	10,5%	42,1%	47,4%	0 %	4,40	4
innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä	0 %	0 %	15,8%	47,4%	31,6%	5,2%	4,20	4
oppimisen mahdollisuuksia	0 %	5,2%	26,3%	47,4%	15,8%	5,3%	3,80	4
toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittymistä ja ylläpitoa	0 %	5,3%	15,8%	57,9%	21 %	0 %	3,90	4
päihteetöntä elämäntapaa	0 %	0 %	0 %	57,9%	42,1%	0 %	4,40	4
kiusaaminen ja väkivallan ehkäisyä	0 %	0 %	5,3%	31,6%	63,1%	0 %	4,60	5
kotitalouksien taloudellista asemaa	0 %	15,8%	10,5%	42,1%	31,6%	0 %	3,90	4
rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita	5,3%	0 %	15,8%	36,8%	42,1%	0 %	4,10	4
muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuki)	10,5%	0 %	10,5%	52,6%	21,1%	5,3%	3,80	4
julkisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	5,3%	0 %	21 %	47,4%	26,3%	0 %	3,90	4
yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	5,3%	10,5%	47,4%	15,8%	21 %	0 %	3,40	3
kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	0 %	10,5%	21 %	42,1%	21,1%	5,3%	3,80	4
yhteistyötä eri sektorien välillä	0 %	0 %	0 %	47,4%	52,6%	0 %	4,50	5

LIIKUNTATOIMEN AVUSTUSJÄRJESTELMÄN MUUTOSTARVE

LIITE 3

	Nykytilanne	Tulevaisuus	Erotus
Kuntastategia			
osallistaminen	3,60	4,50	0,90
avoimuus ja nopeus	3,30	4,20	0,90
kokeileva innovointi	3,20	4,10	0,90
verkostoituminen	3,20	4,30	1,10
yksilöllinen kohtaaminen	3,30	4,40	1,10
kannustava ja innostava ilmapiiri	3,40	4,70	1,30
Liikunnan edistämisen tavoitteet			
lasten tarpeita	3,60	4,30	0,70
varhaisnuorten tarpeita	3,70	4,40	0,70
lapsiperheiden tarpeita	3,60	4,40	0,80
nuorten tarpeita	3,80	4,60	0,80
nuorten aikuisten tarpeita	3,40	4,40	1,00
työikäisten tarpeita	3,30	3,90	0,60
ikäntyneiden tarpeita	3,60	4,30	0,70
liikuntakasvatusta	3,40	4,10	0,70
liikunnan johtamista	3,30	3,70	0,40
liikunnan markkinointia	3,20	3,90	0,70
liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa	3,30	4,40	1,10
liikuntarakentamista	3,80	4,10	0,30
arkiliikuntaa	3,40	4,20	0,80
kuntoliikuntaa	3,60	4,30	0,70
harrasteliikuntaa	3,60	4,20	0,60
terveysliikuntaa	3,40	4,40	1,00
erityisliikuntaa	3,20	4,20	1,00
junioriturheilua	3,80	4,30	0,50
kilpaurheilua	3,60	3,70	0,10
huippu-urheilua	3,40	3,50	0,10
aikuisurheilua	3,20	3,70	0,50
yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia	3,50	4,40	0,90
harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa.	3,90	4,20	0,30
koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyötä	3,60	4,30	0,70
ohjattua liikuntaa	3,70	4,20	0,50
omaehtoista liikuntaa	3,30	3,90	0,60
syrjäytymisvaarassa olevien liikunnan harrastamista	2,70	4,30	1,60
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä harrastajat mukana toiminnassa mahdollisimman pitkään	2,90	4,40	1,50
innovatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä	2,90	4,20	1,30
oppimisen mahdollisuuksia	3,30	3,80	0,50
toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittymistä ja ylläpitoa	3,10	3,90	0,80
päihteetöntä elämäntapaa	3,00	4,40	1,40
kiusaaminen ja väkivallan ehkäisyä	3,20	4,60	1,40
kotitalouksien taloudellista asemaa	3,10	3,90	0,80
rehellisyttä ja eettisiä periaatteita	3,00	4,10	1,10
muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuki)	3,30	3,80	0,50
julkisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	3,40	3,90	0,50
yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	3,00	3,40	0,40
kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	3,50	3,80	0,30
yhteistyötä eri sektorien välillä	3,00	4,50	1,50

Kysely liikuntatoimen avustusjärjestelmästä

 Pakolliset kentät merkitään asteriskilla (*) ja ne tulee täyttää lomakkeen viimeistelemiseksi.

Lapuan kaupungin sivistyskeskus haluaa selvittää näkemyksiä Lapuan kaupungin liikuntatoimen avustusjärjestelmästä kehittääkseen lapualaisten liikkumisen ja liikuntakulttuurin edellytyksiä. Kysely on suunnattu liikuntatoimen toiminta-avustusta vuonna 2020 hakenelle ja kaupunginvaltuutetuille sekä kaupungin johtoryhmän jäsenille.

1. Rooli *

- Luottamushenkilö
- Kunnan viranhaltija
- Yhdistystoimija

ARVIO NYKYTILANTEESTA

Arvioi liikuntatoimen avustusjärjestelmää tällä hetkellä.

Tee arviointi valitsemasi roolin näkökulmasta ja vastaa joka riville.

2. Miten hyvin liikuntatoimen avustusjärjestelmä on onnistunut edistämään?

*

(1=helkosti, 2=välttävasti, 3=tydyttävästi, 4=hyvä, 5=erinomaisesti, eos=en osaa sanoa)

	1	2	3	4	5	eos
lasten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
varhaisnuorten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsiperheiden tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
nuorten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
nuorten aikuisten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
työikäisten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	EOS
ikäntyneiden tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntakasvatusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikunnan johtamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikunnan markkinointia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntarakentamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
arkiliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kuntoliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
harrasteliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
terveysliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
erityisliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
junioriturheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kilpaurheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
hulppu-urheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
alku-urheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyötä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ohjattua liikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
omaehtoista liikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
syrjäytymlisvaarassa olevien liikunnan harrastamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop outia pitämällä harrastajat mukana toiminnassa mahdollisimman pitkään	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	eos
innovatiivisten ja uudenaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oppimisen mahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittymistä ja ylläpitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
päihtetöntä elämäntapaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klusaaminen ja väkivallan ehkäisyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kotitalouksien taloudellista asemaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rehellisyttä ja eettisiä periaatteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mulden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuksi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
julkisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yksityisen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kolmannen sektorin palveluiden käyttömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yhteistyötä eri sektorien välillä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Miten hyvin liikuntatoimen avustusjärjestelmä on onnistunut edistämään alla lueteltuja Lapuan kuntastrategian toimintatapoja?

(1=helkosti, 2=välittävästi, 3=tyydyttävästi, 4=hyvä, 5=erinomaisesti, eos=en osaa sanoa)

	1	2	3	4	5	eos
osallistaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
avoimuus ja nopeus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kokilleva innovointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
verkostoituminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yksilöllinen kohtaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	eos
kannustava ja innostava ilmapilvi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

ARVIOI TULEVAISUUDEN TARPEITA

Arvioi liikuntatoimen avustusjärjestelmän merkitystä tulevaisuudessa.

Tee arviointi valitsemasi roolin näkökulmasta ja vastaa joka riville.

4. Miten tärkeää on, että liikuntatoimen avustusjärjestelmä onnistuu edistämään tulevaisuudessa? *

(1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei kovin tärkeä, 3=melko tärkeä, 4=tärkeä, 5=erittäin tärkeä, eos=en osaa sanoa)

	1	2	3	4	5	eos
lasten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
varhaisnuorten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
lapsiperheiden tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
nuorten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
nuorten aikuisten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
työkäälsten tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ikääntyneldn tarpeita	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntakasvatusta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikunnan johtamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikunnan markkinointia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntatilojen ja -alueiden kunnossapitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
liikuntarakentamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
arkiliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kuntoliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
harrasteliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	EOS
terveysliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
erityisliikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
junioruurheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klippaurheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
huippu-urheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
aikuisurheilua	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yhdenvertaisia, tasa-arvoisia ja saavutettavia liikunnan harrastusmahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
harrastajan valinnanvapautta liikuntaharrastuksen valinnassa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
koulun, perheen, vertaisten ja harrastustoiminnan järjestäjien yhteistyötä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ohjattua liikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
omaehtolista liikuntaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
syrjäytymisvaarassa olevien liikunnan harrastamista	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ehkäistä liikunnasta luopumista eli drop-outia pitämällä harrastajat mukana toiminnassa mahdollisimman pitkään	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Innovaatiivisten ja uudenlaisten liikunnan harrastamisen toimintamallien liikuntaharrastuksen kehittämistä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
oppimisen mahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
toiminta-, opiskelu ja työkyvyn kehittymistä ja ylläpitoa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
päihteetöntä elämäntapaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
klusaaminen ja väkivallan ehkäisyä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kotitalouksien taloudellista asemaa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
rehellisyyttä ja eettisiä periaatteita	☐	☐	☐	☐	☐	☐

	1	2	3	4	5	eos
muiden julkisten taloudellisten tukimuotojen tuntemusta ja käyttöä (esim. Leader avustukset ja OKM seuratuksi)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
julkisen sektorin palveluiden käytömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yksityisen sektorin palveluiden käytömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kolmannen sektorin palveluiden käytömahdollisuuksia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yhteytyötä eri sektorien välillä	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Miten tärkeää on, että liikuntatoimen avustusjärjestelmä onnistuu edistämään tulevaisuudessa alla lueteltuja Lapuan kuntastrategian toimintatapoja? *

(1=ei lainkaan tärkeä, 2=ei kovin tärkeä, 3=melko tärkeä, 4=tärkeä, 5=erittäin tärkeä, eos=en osaa sanoa)

	1	2	3	4	5	eos
osallistaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
avoimuus ja nopeus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kokelleva innovointi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
verkostoituminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
yksilöllinen kohtaaminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kannustava ja innostava ilmapiiri	☐	☐	☐	☐	☐	☐

MOTIVOIVAT SYYT

6. Mitkä ovat sinun kannaltasi kolme kiinnostavinta kehityskohdetta liikuntatoimen avustusjärjestelmässä? *

- 1
- 2
- 3

7. Muut terveiset liikuntatoimelle

Vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrastesetelin palveluntuottajien haastattelusuunnitelma ja -lomake

Haastateltavat palveluntarjoajien edustajat:

Lapuan Virkiä ry / Liena Valo

Lapuan Virkiä on vuonna 1907 perustettu lapualainen urheilun yleisseura.

Lapuan Ponnistus-90 ry / Ari Tuurnmäki

Lapuan Ponnistus-90 ry (LaPo-90) on vuonna 1910 perustettu urheilun yleisseura.

Lapuan 4H-yhdistys ry / Liisa Kotala

4H-järjestön perustavoitteisiin kuuluu nuorten elämänhallinnan tukeminen.

Korikobrat Lapua ry / Jaakko Hietala

Korikobrat on lapualainen koripallon erikoisseura, joka on ollut toiminnassa vuodesta 1989.

Tanssiseura Lapuan Hulsku ry / Jaakko Haavisto

Lapuan Hulsku ry on tanssurheilun erikoisseura. Seura on perustettu vuonna 1977.

1. Mitkä olivat mielestäsi vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen harrastesetelin kolme keskeisintä vahvuutta

1

2

3

2. Mitkä olivat mielestäsi harrastesetelin jatkokehittämisen kolme keskeisintä painopistettä

1

2

3

3. Mitkä kohderyhmät tarjoavat tulevaisuudessa harrastesetelille suurimmat mahdollisuudet?

1

2

3

4. Arvioi asteikolla 1-5 kuinka hyvin harrasteseteli onnistui saavuttamaan alla olevat tavoitteet

1=helkosti, 2=välttävasti, 3=tyydyttävästi, 4=hyvä, 5=erinomaisesti, eos=en osaa sanoa

	1	2	3	4	5	eos
edistää yhdenvertaista, tasa-arvoista ja saavutettavaa liikunnan harrastusmahdollisuksia vähävaraisten perheiden lapsille ja nuorille	☐	☐	☐	☐	☐	☐
mahdollistaa syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten harrastaminen urheiluseurassa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ehkäistä liikunnasta luopunnista eil drop outta pitämällä vähävaraisten perheiden lapset ja nuoret mukana toiminnassa urheilijoina, ilkkujina ja seuratoimijoina	☐	☐	☐	☐	☐	☐
kehittää innovatiivisia ja uudenlaisia toimintamalleja vähävaraisten perheiden lasten ja nuorten liikuntaharrastuksen tukemisessa.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Jatka lausetta. Harrastesetelissä olisi mahtavaa, jos...

6. Jatka lausetta. Harrasteseteli toimisi paremmin, jos...

Hyvä vastaaja,

Olen Niko Savinainen ja opiskelen Oulun ammattikorkeakoulussa palveluliiketoiminnan kehittämisen YAMK koulutusohjelmassa. Opinnäytetyössäni tarkastelen erilaisia liikunnan harrastamisen taloudellisia tukimuotoja.

Opinnäytetyöni toimeksiantaja Lapuan kaupungin sivistyskeskus haluaa selvittää näkemyksiä liikuntatoimen avustusjärjestelmästä kehittääkseen lapualaisten liikkumisen ja liikuntakulttuurin edellytyksiä. Kysely on suunnattu liikuntatoimen toiminta-avustusta vuonna 2020 hakeneille ja kaupunginvaltuutetuille sekä kaupungin johtoryhmän jäsenille. Kyselyn tavoitteena on saada tietoa Lapuan kaupungin liikuntatoimen avustusjärjestelmän eri näkökulmissa onnistumisesta ja näkökulmien tärkeydestä tulevaisuudessa.

Tämä viesti on lähetetty yhdistystoimijoille.

Vastauksiasi käytetään opinnäytetyön aineistona ja osana avustusjärjestelmän kehittämisestä. Vastauksesi on erittäin tärkeä! Kysely toimii parhaiten tietokoneen selaimella vastaten. Vastaa jokaiseen kysymykseen huolellisesti. Kyselyyn menee vain noin 10–15 minuuttia.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti eikä yksittäisen vastaavan vastauksia voi tuloksista tunnistaa. Toivomme pikaisia vastauksia, kuitenkin 31.3.2021 mennessä.

Vastauslinkki: <https://link.webropolsurveys.com/S/75668444749B493D>

Voit halutessasi tutustua ennen vastaamista:

- Lapuan kaupungin avustusohjeet
<https://lapua.fi/kulttuuri-vapaa-aika-ja-matkailu/liikuntapalvelut/liikuntatoimen-avustukset/>
- Lapuan kuntastrategia
https://lapua.fi/wp-content/uploads/2020/09/lapua_strategiakartta_VEDOS1011.pdf
- Lapuan kaupungin hyvinvointikertomus
<https://www.hyvinvointikertomus.fi/#/document/preview/5177085388>

Mikäli vastaamisessa ilmenee ongelmia, niin ota yhteyttä niko.savinainen@lapua.fi. Kiitoksia vaivannäöstäsi jo etukäteen.

Ystävällisesti

Mika Kamunen
sivistysjohtaja

Niko Savinainen
liikunta- ja nuorisotoimen päällikkö / Oulun ammattikorkeakoulun YAMK opiskelija